

■ „Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia.”

Friedrich Nietzsche

fondat în 1881

Contemporanul

Revista apare sub egida Academiei Române
Director NICOLAE BREBAN

ideea europeană

REVISTĂ NAȚIONALĂ de cultură, politică și știință ANUL XXX · Nr. 12 (813) · DECEMBRIE 2019

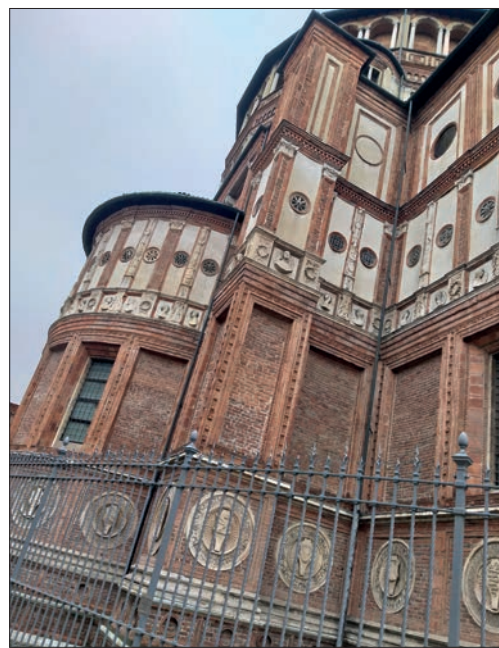
■ Nicolae Breban. Realii sau falșii ratați

- Ioan-Aurel Pop. Iubirea de școală
- Alexandru Surdu. Despre iubirea de Dumnezeu
- Academia Română redeschide Muzeul de Artă „George Oprescu“
- O carte-eveniment: Mirel Taloș, *Undeva în Transilvania*

- Mircea Platon. Cultură și tămăduire
- Ștefan Borbély. „Aunt Jane, spinster”
- Ion Simuț. O ierarhie durabilă de valori

- *Contemporanul. Ideea europeană azi*
- Bogdan Crețu. Critica estetică și teoriile occidentale
- La 30 de ani de la Revoluția Română din 1989
O așezare sistematică a valorilor
- Colaborări de Ioan-Aurel Pop, Vasile Pușcaș,
Răzvan Theodorescu, Emil Constantinescu, Matei Vișniec, Mihaela Helmis
- Alexa Visarion. Măiestria smerită

■ Aura Christi. *Prizonierii Zeului.*
Jidovul izgonit din cetate

Editorial
NICOLAE BREBAN • REALII SAU FALȘII RATAȚI/ 3
O carte-eveniment
Mirel Talos, *Undeva în Transilvania*, Editura RAO, 2019
MARIAN VICTOR BUCIU • ROMANUL STRICT REFERENȚIAL/ 4
Polemice
MIRCEA PLATON • CULTURĂ ȘI TĂMĂDUIRE/ 5
Lecții de istorie
ALEXANDRU SURDU • DESPRE IUBIREA DE DUMNEZEU/ 6
Cronica literară
ȘTEFAN BORBÉLY • „AUNT JANE, SPINSTER” (II)/ 7
Cronica literară
CONSTANTINA RAVECA BULEU • ETNOLOGIE ȘI LITERATURĂ/ 8
Surâsul prințului Mișkin
AURA CHRISTI • PRIZONIERII ZEULUI. JIDOVUL IZGONIT DIN CETATE/ 9
Contemporanul. Ideea europeană azi (IV)
ION SIMUȚ • O IERARHIE DURABILĂ DE VALORI/ 10
CĂTĂLIN GHITĂ • UN LOC MERITAT ÎNTRE PERIODICELE VALOROASE/ 10
SIMONA-GRAZIA DIMA • UN PROFIL PERFECT INDIVIDUALIZAT/ 10
HORIA VICENȚIU PĂTRAȘCU • FOCUL SACRU AL SCRISULUI/ 10
MARIAN VICTOR BUCIU • CONSTANȚĂ, CONSTANȚĂ/ 11
CASSIAN MARIA SPIRIDON • O SCHIMBARE RADICALĂ/ 11
Evenimente • Academia Română
ACADEMIA ROMÂNĂ REDESCHIDE MUZEUL DE ARTĂ
„GEORGE OPRESCU”/ 12
EDIȚIE FACSIMILATĂ „PSALTICHIE ROMÂNEASCĂ”/ 12
MONOGRAFIA „MAREA CARTE A PLOIEȘTILOR”, LANSATĂ LA ACADEMIA ROMÂNĂ/ 12
Lecții de istorie
IOAN-AUREL POP • IUBIREA DE ȘCOALĂ/ 13
Poeme
RODICA BRAGA/ 14
GALA PREMIILOR CONTEMPORANUL • 2019 • ANUL CĂRȚII/ 15
Eveniment
ALEXANDRA ION • ROMÂNIA CITEȘTE LA TECUCI, SLOBOZIA ȘI BUCUREȘTI/ 24
Clubul Ideea Europeană
LA 30 DE ANI DE LA REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN 1989
O AȘEZARE SISTEMATICĂ A VALORILOR
COLABORĂRI DE IOAN-AUREL POP, VASILE PUȘCAȘ, RĂZVAN THEODORESCU, EMIL CONSTANTINESCU, MATEI VIȘNIEC
GRUPAJ REALIZAT DE MIHAELA HELMIS/ 25
Eseu
BOGDAN CREȚU • CRITICA ESTETICĂ ȘI TEORIILE OCCIDENTALE. G. CĂLINESCU ȘI R.G. COLLINGWOOD/ 28
Eseu filosofic
VASILE MUSCĂ • LUCIAN BLAGA ȘI CENZURA TRANSCENDENTĂ/ 29
Cărți
ALINA BAKO • LOCUIND MATERIA ȘI MEMORIA: POEZIA LUI MARCEL MUREȘEANU/ 30
Agenda culturală
AURA CHRISTI LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL BOOKCITY/ 31
Polemice
MAGDA URSACHE • VREAU DREPTATE CRITICĂ!/ 32
Con(texte)
MARIA-ANA TUPAN • ISTORII MINORITARE/ 33
Romane pe-un picior ■ Corespondență din China
CONSTANTIN LUPEANU • MANDATUL PREȘEDINTELUI/ 34
Cealaltă scenă
ALEXA VISARION • MĂiestRIA SMERITĂ/ 35
Film
DANA DUMA • UN CINEMA SERIALIZAT CAPTIVANT/ 36
Cronica plastică
LUIZA BARCAN • O POETICĂ A IMAGINII – ARTA TEXTILĂ A DANIELEI FRUMUȘEANU/ 37
Corespondență din Țara Sfântă
DRAGOȘ NELERSA • NETANYAHU, ÎNTRE CIOCAN ȘI NICOVALĂ/ 38
Agenda educației
„EDUCAȚIE ȘI CONȘTIINȚĂ – REPERE CULTURALE ROMÂNEȘTI”/ 38
Corespondență din SUA
HANS DAMA • PE AUTOSTRADA DE VISE SPRE ARIZONA/ 39

Eveniment

Antologia A fost odată comunism

Radio România Cultural și Editura Casa Radio au lansat la Târgul de Carte Gaudemus, duminică, 24 noiembrie, la ora 12.30, în anul în care românii sărbătoresc 30 de ani de libertate, antologia *A fost odată comunism*. Volumul, coordonat de istoricul Georgeta Filitti, disecă, cu precizie și rigoare, cei 45 de ani în care comunismul a mutilat viața majorității românilor, în capitole intitulate sugestiv: „Lumea satului, la cheremul comuniștilor!”, „Nu contează cum se votează, contează cine numără voturile!”, „Postul de radio Europa Liberă, o gură de aer din lumea neîncătușată”, „Canalul Dunăre – Marea Neagră, drumul fără pulbere al ticăloșiei comuniste”, „Mame chinuite, spioane, muierile dracului și tot așa” etc.

Explicațiilor istorice ale Georgetei Filitti le sunt alăturate pagini emoționante de memorialistică, ce se regăsesc în acest audiobook (carte+2CD-uri),

dându-le viață mari actori: Victor Rebenjiuc, Mariana Mihut, Oana Pellea, Maia Morgenstern, Marian Rălea, Alexandrina Halic ș.a.

Aceste pagini sonore sunt difuzate la Radio România Cultural în această perioadă, alături de alte rubrici și emisiuni dedicate de postul de radio celebrării Revoluției din 1989. Istoricul Georgeta Filitti, despre necesitatea acestui demers: „*Îndelungata încercare îndurată de români, vreme de 45 de ani, sub regimul comunist, a lăsat urme dureroase, de neșters. Inventarierea lor poate părea pedanterie, dar fără ea va fi greu, poate imposibil să ne mai numărăm printre popoarele civilizate ale Europei.*”

Sunt destui cei care cer să nu ne mai amintim. Nu e vorba neapărat de profitorii fostului regim. Ei s-au descurcat, și-au rostuit copiii, așa că viața merge mai departe. Din nefericire, această fugă de a privi adevărul în față poate avea urmări nebanuite. Așa cum

ani de zile în Europa din la belle époque nimeni nu credea că va ajunge în Gulag, că va sta la coadă la lapte, la «adidași», la «frații Petreuș», că va bea «mechezob», tot așa, azi, nu ne putem da seama dacă în spații întunecate, inaccesibile omului obișnuit, nu se pune la cale un regim plin de opreliști, chiar dacă, din prudență, nu se va intitula comunist”.

La evenimentul prilejuit de lansarea audiobook-ului *A fost odată comunism* au fost invitați istoricii Georgeta Filitti și Alina Pavelescu, actrii Oana Pellea, Mariana Mihut și Victor Rebenjiuc, graficianul Maria Bălan și managerul Radio România Cultural, Radu Croitoru.

Postul Radio România Cultural este singurul post de radio cu acoperire națională în FM, care produce programe exclusiv culturale, difuzând producție originală culturală și informație din toate zonele culturii, la nivel național și internațional.

Revista apare sub egida
Academiei Române
Director – Nicolae Breban

Senatul Contemporanul:

ȘTEFAN BORBÉLY, NICOLAE BREBAN,
AURA CHRISTI, VICTOR IVANOVICI,
VIRGIL NEMOIANU, BASARAB NICOLESCU,
IOAN-AUREL POP, DUMITRU RADU POPESCU,
EUGEN SIMION, ION SIMUȚ,
RĂZVAN THEODORESCU, EUGEN URICARU,
VICTOR VOICU

AURA CHRISTI (redactor-șef)
ANDREI POTLOG
CARMEN DUMITRESCU
MIHAELA DAVID
ADRIAN IONUȚ PREDĂ
FLORIN AFLOAREI

Corespondenți din străinătate:

EMIL RATIU (ITALIA)
PHILIPPE PALINI (FRANȚA)
DANA OPRICA (SPANIA)

Rubrici:

IULIAN BOLDEA, ȘTEFAN BORBÉLY,
MARIAN VICTOR BUCIU, CONSTANTINA RAVECA
BULEU, IRINA CIOBOTARU, BOGDAN CREȚU,
CONSTANTIN CUBLEȘAN, DANA DUMA,
BORIS MARIAN, GELU NEGREA,
ADRIAN DINU RACHIERU, MARIA-ANA TUPAN,
MAGDA URSACHE

Vignetele rubricilor – LAURA POANTĂ
Viziune grafică – MIRCEA DUMITRESCU

Imprimat la Dea Print
Math Express srl

Editor: Asociația CONTEMPORANUL
Cod fiscal: 26718854
Cont Lei: O61RNCB0072115479360001
BCR Filiala Sector 1 București
ISSN print 1220-9864
ISSN online 1841-0685

Revista este înregistrată la Oficiul de Stat
pentru Invenții și Mărci (OSIM)
Adresa: Asociația Contemporanul
O. P. 22, C. P. 113, Sector 1, București
Cod 014780

Tel./Fax: 021. 212 56 92
Tel.: 021. 310 66 18

Sediul central: Casa Academiei,
Calea 13 Septembrie, nr. 13
București, sector 5, 050711

Revista este membră a Asociației
Publicațiilor literare și Editorilor
din România (APLER)

E-mail: office@contemporanul.ro
www.contemporanul.ro

CONTEMPORANUL. IDEEA EUROPEANĂ
are 40 de pagini

Unica responsabilitate a revistei
CONTEMPORANUL. IDEEA EUROPEANĂ
este de a publica opiniile colaboratorilor ei.
Responsabilitatea pentru conținutul
fiecărui text, conform Art. 205-206 Cod
Penal, revine exclusiv autorilor

■ Număr ilustrat cu fotografii realizate de
Aura Christi la Milano (noiembrie 2019)

Acest secol, îmi pare, dacă-mi permiteți, ca o felie enormă de existență pleneră, istorică, evenimentială, uriașă, greu de cuprins între anumite limite, ca orice manifestare ce depășește stricta, elementara normalitate

■ *Editorial*

Nicolae Breban

Realii sau falșii ratați

Foto: Cristina Breban

Vorbind de realii sau falșii ratați, cei ce afirmă că Timpul nu se potrivea cu cea ce ei aspirau să „producă”, să „afirme”, într-o disciplină sau alta, esențiale de bună seamă, sunt obligat să adaugă că acești inși, adesea interesanți, nu rareori „fermecători”, comit un simplu act de sinucidere; Da-da, există și sinucideri în zona „realizării”, a „biografiei existențiale” sau, mă rog, „spirituale”. Cine, cu un curaj disperat, vrea să se descotorisească de timpul, de nașterea sa, de vremea, de istoria și de contemporanii pe care i le-a dedicat destinul, o face pe socoteala, pe „cheltuiala” sa, strict privată. Va rămâne definitiv singur, însă, e drept, însoțit de o mulțime de gură cască admirativă, ba, ocupând adesea, un loc revezevat altora – cei în drept să-l ocupe! Nu-nu, eu mă simt bine, nu rareori cu adevărat confortabil în jilțul cam larg, contradictoriu în cel mai înalt grad și uneori binișor zgâlțâit, al secolului meu. Dar... așa mi-a fost dat, cum se spune din bătrâni; și, dacă aceasta sau „acesta” mi-a fost dat, eu, da, eu am puterea, forța, bunul instinct și geniul de a-l primi, de a-l accepta în sensul de a mi-l face propriu – de a-i purta *masca*, cum ar zice maestrul meu, Nietzsche.

Cineva și undeva în înalta cupolă a marilor spirite ale timpului nostru, a „modernității”, afirma – poate F.M. Dostoievski! – că întreaga, uriașă vină nu o pot duce, purta doar cei căror li se impută aceasta, într-o justiție trecătoare și pripită, umană, în sensul ei cel mai restrâns și nu rareori echivoc; nu, vina, cu adevărat, adevărata, grava, profunda și de neșters vină o purtăm cu toții! Și în această adânc creștinească asumare s-ar putea să se afle și *înțelegerea*, adică Iertarea! Și în acest sens eu îmi accept și îmi „port” ceea ce am numit „secolul meu”, timpul ce mi s-a dăruit, se zice, de la începuturi! Existența, da, dar și Timpul. Culoarea, dar și sunetul, zgomotele, paradele și contrarietățile flagrante, uneori injuste și bestiale, ale acestui timp; ceea ce noi, la modul pripit, numim injustiție sau ne-dreptate. Având, uneori dreptate, dar... doar uneori! Și-apoi, cam ciudat, noi, cei ce obișnuim și siguri de echivalentul acelei foi de hârtie numită cec sau bancnotă cu un anumit depozit „în aur” aflat „undeva”, în mâna unor indivizi „onești” și „responsabili”, am ajuns să credem, naiv și puțintel orbește, în urma unui ciudat automatism logic, că și „depozitul” sau „depozitele de dreptate” sau de „adevăr”, situate deasupra talazurilor politice, ale mentalităților atât de schimbătoare și de tiranice se află undeva într-un loc ferit, „august”, păzit de zei. Cei în a căror forță noi însă nu mai credem, cei de care, în ampla noastră „modernitate” și cu ajutorul armelor iscusite ale

avangardei ironice și atee, literare, dar și plastice, am răs în hohote largi, îndelung aplaudate de acest secol!

Și, poate unora li se va părea ciudat, această asumare în „cazul meu” e singura sursă a ceea ce numim cu toții... fericire! Cuvând ieșit din uz și care înseamnă o mie de lucruri, o noțiune aflată nu rareori în contradicție stridentă cu sine înseși. Da, o declar acum, la sfârșitul unei bigrafii, fără voia mea, cam tumultuoase, la capătul unui drum la marginea căruia acum, fals obosit, mă așez – da, sunt și am fost un ins fericit. Și, ca să nu par încă o dată „suspect”, impregnat ca și altă dată de-o excesivă originalitate, voi adăuga și definiția a ceea ce cred eu că înseamnă pentru mine acest cuvânt, această „pretenție”, arogarea acestei „medalii” atât de rare; și anume: „darul și îngăduința divinității de a-ți permite să termini ceea ce ai început!”

E seara de 23 spre 24 Decembrie, 2018, e deci ajunul-ajunului Crăciunului, a doua zi și seară și noapte după solstițiul de iarnă, o noapte ce abia începe și dacă aș fi un adevărat urmaș al post-post-romanticilor m-aș declara un... singuratec! E fals, ca de atâtea ori, în existența mea (turbulentă, nu arareori, psihologică!); e adevărat, am avut tentația de a mă „considera”, vai, singur, dar atunci, ca un făcut sau fericit blestem, peste umerii mei – „umerii mei ideatici” – năvăleau brusc valuri de energie, deposedându-mă ca și pe un oarecare adolescent și poseur de aerele mele de victimă, de falsă victimă, obligându-mă să-mi constat încă o dată considerabilele mele rezerve vitale, energetice. Mi-au fost interzise, în fapt și în tot lungul și de-a lungul existenței mele, „dreptul” de a fi, de a părea, de a mă simți învins, ne-dreptățit de nu-știu-ce sau de nu-știu-cine, disperat, dreptul la o asemenea poză ispititoare de care, se știe, au profitat atâția!

Nu, domnii mei, în această seară și început de noapte eu trăiesc o altă stare, cu mult mai interesantă, dacă nu captivantă de-a dreptul – mă simt pur și simplu înconjurat de prietenii mei, de altă dată, toți morți, decedați cum se spune, ba, adineaori, înainte de a mă așeza, cu un cocktail inofensiv (un dry-Martini) alături, la aproape familiarul laptop, începusem chiar să dialoghez cu unul dintre ei – Lucian Pintilie, cel mai recent decedat! – în gând și uneori, dintr-o amuzantă surescitare, chiar și cu voce tare, mi-ar fi plăcut, ca în felul acesta, ha, ha, să-l pot re-suscita; din strictul și „princiarul” meu egotism de a-l avea alături pe acest om, sfârșit doar cu câteva luni în urmă, cu care, la drept vorbind, nu am fost niciodată, ceea ce se cheamă prieten.

Da, recunosc, în jurul meu se află și uneori chiar „foiesc” câteva așa-zise „umbre” ce mie nu mi se par în nici un fel astfel; parcă stau pe un fel de fotoliu, oarecum rigid, ce se află pe un fel de platou ce se învârte, ce se rotește ușor, fin, cu o dublă aparență – ba se mișcă, ba pare că stă, ha, ha, parcă ezită! – iar în jur, după cum poate bănuiți, se află instalați, oricum mai comod decât mă aflu eu, vechii prieteni – Matei, Cezar, Grigore, uneori, Tatăl meu, ce, iată, printr-un mister ce este totodată și un dar, astfel se așază în rândul prietenilor, Cristina, iubita mea

soție, de curând fugită – unde?... Păi... aici, pe acest platou ce se răsucesce ușor, insinuant, un fel de „realitate” a unei alte realități, cea a psihicului sau a nevrozei mele, cea numită creatoare, aptă de ficțiune. Fals, nevroza mea n-a existat niciodată, dacă facem abstracție de visele mele enorme, căroră, e drept, nu le-am dat niciodată prea multă importanță, desfidând „secolul meu”, cel de al XX-lea, descoperitor prin Freud și școala sa, suficient de gălăgioasă, al visului și al sexului! Noi, bieții, întârziatii post-romantici și, uneori, falși moderniști, noi vorbeam doar și mereu de „fantazare”, de „visare” și de „iubire”. Ciudat, nu găsiți?!

Nichita, mă veți întreba? A, nu, el nu se află pe „platou”, el este, cum se spunea odată (sub „comuniști”), el este ubicuu, el este de „permanență”! El este „pretutindeni” în acea realitate rigidă, uneori scrâșnindă și alteori laxă și de doi-bani, ce sunt „eu-însumi”. Deoarece, uneori – adeseori sau... printr-o simplă, ciudată aparență, mândra și aroganta noastră înfățișare pare pur și simplu rodul unei... întâmplări! Și poate că așa și este!...

Da, Platoul de care vorbesc se mișcă ușor și se rotește, de fapt el este un fel de *platou* care s-a scufundat cu trupurilor lor cu tot, al prietenilor mei, și, iată, eu ezit și plutesc cumva la suprafață. A cui suprafață? A mea, a noastră sau... numai a mea? Dar eu ezit nu numai să „plutesc” în continuare, ci și ezit să mă despart de ei, de fapt ezit să renunț la ei, la prezența, la realitatea lor îndubitabilă. Trăiesc, prea mult, cum ar spune orice imbecil deștept, trăiesc, mă refugiez prea mult în... trecut. Dar, visător cum sunt, îmi pun, printre altele, puține întrebări de fapt, întrebarea dacă există de fapt aceste trei stări dominante, tiranice și catastrofale nu rareori – prezent, trecut și viitor. Cu prezentul o ducem mai ușor, el când există, când nu există, ca un fluture, exotic sau nu, de fapt e atât de îmbibat de trecut și, mai nou, cu acest așa-zis post-modernist de sorginte se pare nord-americană, de obsedant viitor-creator, ha, ha, a nu știu câte valori pipăibile, materiale și comode, profitabile și colorate ideologii încât bietul prezent se sufocă rău de tot, iar, da-da, trecutul nu mai știe cum să se strecoare, bietul de el, mai iute, mai șters, mai îmbibat de ridicol, în ne-ființă!

Prieteni mei, iată ce noroc am, că nu i-am pierdut de tot, ei vin cu o rară naturalețe și amabilitate, așezându-se oarecum firesc în jurul meu, în orele de noapte, mai ales când nu știu ce pasăre mă trezește din primul meu somn și mă cheamă... la datorie! La un fel de prezență – trebuie să iau, cum se zice, „loc”, un *trivium* și musai să-i aștept; pe ei sau... pe altcineva, este indiscutabil o oră și un loc al întâlnirilor și, recunosc, nu arareori eu o iau drept bună și cu oarecare gravitate în nai-vitatea mea structurală pe care încă nu a observat-o nimeni și... mă aud eu însumi conversând „cu ei”, descoperindu-mi nu de puține ori replici și argumente scânteietoare, eu care m-am consolatat de mulțisor cu faptul de a fi lipsit total de ceea ce s-ar putea numi reflexul sau talentul unei replici iuți și distrugătoare sau, măcar, scânteietoare. Lucru, fenomen, fapt remarcat de unul dintre splendorii cinici de salon ai secolului al XVII-lea francez care au statuat acel „*esprit de l'escalier*” ce, pe mine cel puțin, mă consolează de nu puține eșecuri și înfrângeri de moment, atât de redutabile într-o țară valahă, îmbibată de spirit latin și de reflexe de înaltă ținută de scrimă și spadasină orală. □

■ Fragment din vol. *Viața mea* (II)

O carte-eveniment

Mirel Talos, *Undeva în Transilvania*

Editura RAO, 2019

Marian Victor Buciu

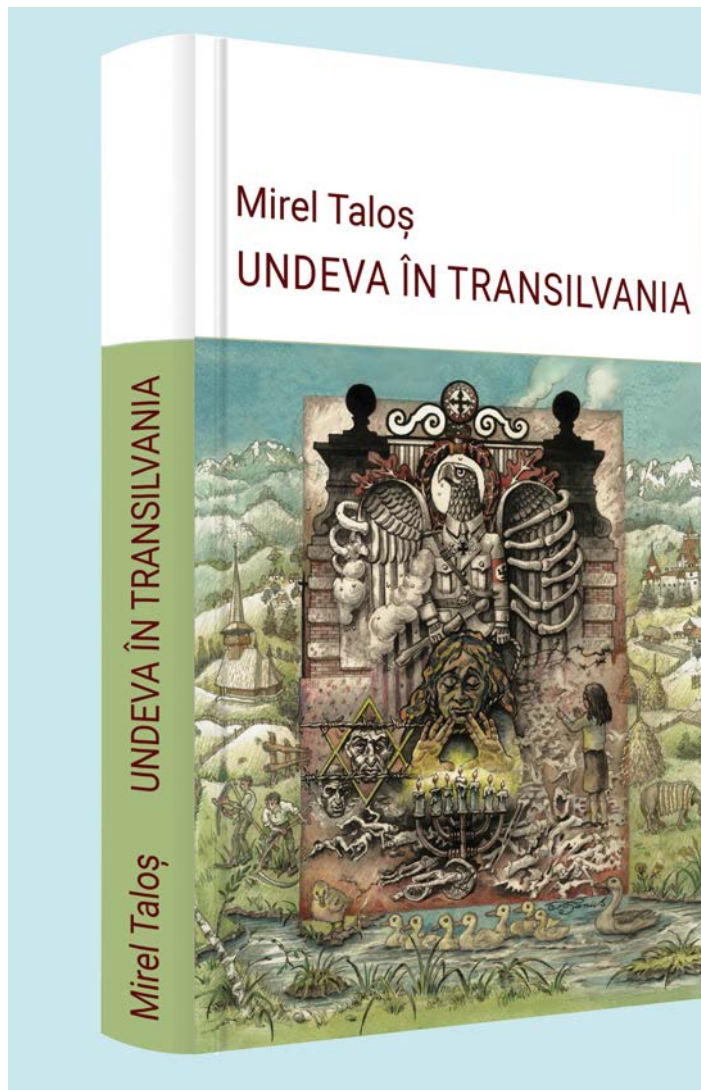
Romanul strict referențial

În intenție, cartea lui Mirel Talos, *Undeva în Transilvania*, este un anume tip de roman-document. Scrierea este documentată de biblioteci, arhive și de mărturiile protagoniștilor, azi, cu o excepție, dispăruți. Oarecum autobiografică, prin memoria de neam (rudenie) și localitate: Jac, vechi loc roman, pe care monedele mereu îl atestă. Nu numai realistă, dar chiar reală, nu numai reală, dar chiar garantată ca fiind derulată „aevae”, deci, prin identitatea dintre document și ficțiune, ca atare printr-o autenticitate à outrance. Personajele „reale” rămân, mai sigur, documentate nominal. O excepție nouă este Lázár Klein (nume german cu prenume scris în maghiară, nume așa zicând plurietnic), personaj inventat cu totul, drept ilustrație a rațiunii umane, neputincioasă, micșorată în context până la pierderea aproape totală, iar într-un anume sens chiar favorizantă, în fața holocaustului politic. De reamintit că omnisciența narativă, în ficțiunea pretins realistă, este o convenție artistică, nu științifică (istorică). Se propune acum, estetic, fie și implicit, un hibrid radical, „baroc” prin ștergerea identităților inițiale și substituția lor finală. O restructurare prin deconstructură. O refuncționalizare laxă, aleatorie, a componentelor stilistice. Stilistica, estetica disociază limbajele și efectele. Literatura autenticistă n-a adoptat stilul științific, exact, conceptual, *detropologizant*, dar a păstrat emoția artistică. Istoriografia, ca și jurnalistică au altă expresie și alt fel de a emoționa receptarea. Aici „aevae” se vrea creditare narativă deplină, fundată documental, nu ficțional. Dar documentul e mereu parte, nu întreg. Ficțiunea, printr-un soi de supra-omnis-

Este dezvelit un fapt istoric de maximă gravitate, antisemitismul dirijat politic. Ca efect de răsfrângere a nazismului dictat de Hitler. Preluat și de alte centre și zone național-etniciste, cu substrat religios

și ignoranța sunt invocate *avant-textual*, înaintea evocării ororilor.

Romanul „regional” e scris fără culoare locală apăsată, în dialogul cotidian, cu multe personaje, unele exponențiale, nu puține firave siluete

epice, semn al prevalenței „documentare”, într-un text umplut cu detalii de viață. Episoadele, scurte și numeroase, sunt înlănțuite pentru a cuprinde existența unor comunități rurale și provinciale transilvănene. Parcurgem pagini egale de cronică și romanesc realist critic, ilustrativ, într-un moment istoric delirant, dar și de poveste cu tâlc sau de basm (prin fetele vecine și prietene de origine română și ebraică). Se adaugă scrisori, replici interpretative pe o bibliografie tematică adecvată (antisemitism, holocaust) și citată în narațiune. Naratorul e expositiv, reflexiv, analitic, mai puțin comportamentist. E memorialist, nonficțional, documental, moralist. Iată un citat din multele posibile, despre subumanul Lázár Iosif: „Cercetat mai îndeaproape, caracterul lui era plin de crăpături, ce se adânceau și se lărgeau pe zi ce trecea, îndreptându-se cu pași repezi spre ziua când avea să crape cu totul”.

Începutul scrierii dă cuvântul raționalistului autodeclarat Lázár Klein, pătruns total de conștiința naratorului. El reflectează previzibil privitor la antisemitismul ca falsă gândire și reacție irațională, antiumană și antiumanistă. Discursul narativ nu ocolește retorica, figurile (iată metafora: „viața lui era, de fapt, *nădușită* de teama că epoca rațiunii era la apus”). Personajul, sedus de

Romanul în care prevalează documentul, păstrător al memoriei tragice, care nu rescrie ficțional istoria, după aproape opt decenii, îi admite ultimul cuvânt

umana, obligatoria, crede el, filosofie a vieții și a cărții, în armonie cu destinul, care scrie, alături de naratorul atotștiutor, existând dincolo de îndoială, e prezentat ca ezitând între roman și epistolar. Cu multe lecturi, plecând de la Martin Buber (*Eu și tu*), el optează pentru scrisori, atras de cele ale lui Seneca.

Scrisorile sale către copiii din viitor încep în 1938 și urmăresc efectele crescute ale politicii și istoriei criminale, în cele trei părți ale romanului declarat referențial (documental). Într-una oferă un mic comentariu sau o fișă de lectură. Constatările sunt solide și vechi, ca în citirea cărții antisemite a lui Alfred Rosenberg, *Mitul secolului XX*, care contrapune, prin darwinism politic, umanității, natura. Într-alta, epistolierul futurist se declară, repetându-se, idealist și umanist până la capăt. Următoarea scrisoare constată că violența care se petrece depășește descrierea din *Infernul* lui Dante. În ultima, din septembrie 1943, autorul-personaj notează antisemitismul neîntrerupt în istorie. Două fetețe inocente, plasate în (a)simetria vieții istorico-romanești, româna Măriuca și evreica Gittel, își scriu și ele, ca să rămână împreună, mereu în așteptare, chiar când cea din urmă este ridicată odată cu familia și comunitatea etnică.

Sare-n ochiul care citește toleranța etnică, religioasă, accentul pus pe asocieri și nu pe disociere. Primul evreu a venit în satul Jac în 1880, iar ceilalți, bine primiți, trăiesc persecuțiile incredibile tocmai după 50 de ani. Patronul fabricii de jucării *Marmorstein* din Șimleu-Silvaniei îi împrumută stiloul angajatului Ionaș, episod conotând banal-semnificativ despre încredere. Același rost are inițierea ca ucenic la prăvălia lui Engel a tânărului Sandu. Ulterior, Sandu, trimis cu întărită încredere, singur, după

marfă, e foarte scrupulos la prăvălie, privită și de narator ca o „adevărată instituție”! Spre neuitare, noi pagini ni-l prezintă pe Ionaș Fodoreanu drept tânăr de încredere al patronului fabricii cu 40 de angajați. O învățătoare merge la examen într-o altă comună cu trei elevi excepționali de clasa a șaptea, un român baptist și un evreu, pentru a preveni intenția de a fi persecutați religios, ca necreștini. Tânărul evreu Mayer le „ajută” la matematică pe fetețele-eleve, Gittel, verișoara, și Măriuca. Ele citesc, vorbesc, povestesc împreună. Mulți copii români au deprins idișul. Măriuca, plină de calitate, și Gittel, fiica lui Brumală, sunt mai mult decât „surori”. Ele discută despre ura contra evreilor care urmează să fie luați de acasă și se hotărăsc să se ascundă. Gittel vorbește despre originile evreiești, de la Moise (citire), iar Măriuca spune un basm cu zmeii care fură soarele și copiii, reproducând și un text vrăjitoresc. □

■ Un grupaj axat pe aceeași carte-eveniment citiți în *Contemporanul* nr. 1/ 2020

Marian Victor Buciu

■ Polemice

Mircea Platon

Cultură și tămăduire

Atămădui înseamnă a pune pe picioare. Cultura e, conform unuia din înțelesurile de dicționar, „nivelul ridicat de dezvoltare intelectuală la care ajunge cineva”. Dar cultură mai înseamnă și un sistem de valori materiale și spirituale create de o anumită comunitate. Și mai înseamnă și rezultatul cultivării unui pământ. Cultura e, cu alte cuvinte, și metodă, și rezultat. E un mod de a structura, de a da sens, de a pune pe picioare. Adică de a verticaliza, de a ajuta țărâna, fie ea și dintr-un om sau comunitate, să se înalțe, să rodească, să ridice capul spre cer. Cultura, ca practică și ca rezultat al ei, nu poate fi doar „interioară”: are nevoie de un teren de manifestare, are nevoie de gesturi care dau loc la o rânduială care oglindește sau se ține aproape de rânduiele ale firii. Cultura s-a cristalizat întotdeauna în instituții care să transmită, să sporească, să apere un sistem de adevăruri. Cultura e adevărul împărtășit, mărturisit sau reprezentat public. După cum spunea cândva Vlahuță, trebuie să spunem adevărul pentru că „Adevărul e ca Dumnezeu... poate că e chiar Dumnezeu însuși: n'ai nevoie numaidecât să-l cunoști. Ți-e deajuns râvna de a-l cunoaște. Să crezi în el. Și e ca și cum l-ai avea pururea înaintea ochilor. Dacă ai cultul adevărului, toate celelalte au să vie de la sine. Ai să ai și curajul vieții – căci în orice credincios este un viteaz. Ș'ai să ai și înțelepciunea ei, ca și toate «revelațiile» pe care ți le dă credința. Nici nu se poate socoti câtă fericire izvorăște din simplul respect al adevărului”¹. A scrie despre cultură și tămăduire înseamnă, așadar, a scrie despre fericirea care izvorăște din cultivarea adevărului, a adevărului lumii văzute sau nevăzute, a adevărului pământului sau sufletului nostru. Înseamnă, în cele din urmă, a scrie despre sănătatea care izvorăște dintr-o viață trăită în rânduială, așezată în matca unor principii, desfășurată conform unor repere consfințite de istorie. Pentru că nu există cultură fără istorie, nu există sedimentare de valori și țesere organică de moduri de viață fără trecerea timpului. De fapt, nu există valoare în noutate decât ca afirmare a ceea ce e veșnic, adică doar ca o confirmare în alt chip a ceea ce știam deja, a unei prezențe care s-a manifestat în alte împrejurări altfel.

În cazul României, cultura, înțelesă ca trăire sau mărturisire comunitară a adevărului rânduit pe verticala istoriei e cu atât mai importantă cu cât, în mai puțin de un veac și jumătate, am trecut prin schimbări culturale radicale, asupra cărora am avut prea puțin control. Prima fază, asupra căreia am avut cel mai mult control, a fost cea a modernizării, care a coincis ca scop și durată cu edificarea statului național român modern. Între, să zicem, 1848 și 1948, românii au „ars etapele”, realizând unirea, independența și modernizarea instituțională a României. Traumatică, punând lumea tradițională țărănească în fața unor procese și instituții pe care cu greu le putea înțelege și controla, această etapă a beneficiat, totuși, de avantajul de a fi ghidată de elite organice, selectate fie din rândul boierimii generoase și cu dare de mână, deci, dezinteresate, fie din rândul unei țărâni trecute printr-un sistem de școlariizare care avea menirea de a furniza României monarhice cadre instituționale competente. A doua etapă, cea comunistă, s-a caracterizat prin extinderea procesului de modernizare, prin extinderea rețelelor de școli, spitale, instituții de învățământ și cercetare, prin crearea de infrastructură pentru baza industrială și agricolă, dar a decapitat elitele României, lăsând țara la bunul-plac al unor structuri oculte cu minimă responsabilitate sau înrădăcinare socială. Acest fapt a dus la dezastrul celei

de-a treia fază, de după prăbușirea comunismului, când România, iarăși, a avut de ars niște etape, dar de data aceasta fără sprijinul elitelor organice care i-au ghidat prima epocă de modernizare. Rezultatul a fost o societate anomică. Adică una în care nu a mai existat un sens comun, adică nici un scop comun, un țel, nici un bun-simț comun.

Unul dintre motivele pentru care în România e greu să se înțeleagă om cu om e criza instituțiilor. Între 1948 și 1989, instituțiile au fost ale partidului-stat. După 1989, au fost ale tuturor. Uneori, ale angajaților, alteori, ale directorului sau ale conducerii. Alteori, ale celor care s-au erijat în clienți care trebuie neapărat satisfăcuți. Școala, de exemplu, a fost silită să facă față asaltului voinicesc al părinților, doritori cu orice preț să „asigure viitorul copilului” și care, ca atare, au tins să se plângă de orice: de programă, de prea multe teme, de profesori, de prea marele număr de elevi, de subiectivismul notelor, de faptul că nu se apreciază creativitatea ș.a.m.d. Ceea ce s-a întâmplat din cauza acestei privatizări *de facto* a instituțiilor a fost diminuarea ariilor sociale arbitrate echidistant, supuse unor reguli. Cu alte cuvinte, s-au înmulțit zonele de maidan social-instituțional, locurile unde oameni „fără nici un Dumnezeu” își fac de cap.

Cu excepția ultimei sute de ani, românii au trăit într-o lume agrară, în care rânduiala era rezultatul nemijlocit al ritmului natural implacabil: succesiunea anotimpurilor dicta succesiunea muncilor câmpului care, la rândul ei, dicta o anumită disciplină de viață, o anumită rânduială. Dacă nu hrăneai sau nu mulgeai vaca la timp, dacă nu arai, nu semănai și nu secerai la vreme, dacă nu coseai la momentul potrivit, mureai de foame. Disciplina era garant al existenței.

Intrarea românilor în zodia modernității în secolul al XIX-lea a însemnat intrarea în zona disciplinei instituționale – a sistemului de educație pus la punct de Spiru Haret, de exemplu. Comuniștii, după etapa sălbaticii lor instaurări, și-au consolidat regimul, expandând disciplina industrială și țesătura instituțional-birocratică a României (de la dispensare și școli sătești la institute de cercetare). Viața cotidiană a românilor era puternic structurată de un regim „totalitar”, ar spune unii, deși teoria nu devenea întotdeauna practică. Dar armătura existenței era solidă. Deși tradițiile foclorice au fost destructurate de către autorități sau au dispărut sub impactul modernizării, existența țăranilor a continuat să fie modelată de rotirea ciclurilor naturale, de exigențele sistemului de producție și administrare ceapist și, ca în vechime, de calendarul liturgic. Extrași din mediul rural pentru nevoile industriei, țărâni erau trecuți prin socializarea școlară – în licee teoretice, industriale sau în școli profesionale – și apoi încadrați în disciplina fabricii. Tot restul, regimul alimentar, sistemul de sănătate, sistemul de educație al copiilor, concediile (prin sindicat), se afla în mâna instituțiilor statului.

De la acest sistem, uneori înăbușitor și abuziv, s-a trecut după 1989 la unul în care nu doar că instituțiile statului au fost lăsate să se prăbușească, dar chiar reflexele mentale ale românilor, provenite din tradiția rânduiei agrar-rurale sau din disciplina proletară, meșteșugărească sau mic-burgheză, au fost atacate la pachet ca „racile comuniste” și supuse degradării de o vastă rețea de oengeuri, formatori de opinie și grupuri de guerrillă intelectuală cu slabă legitimitate organică, națională, și exagerată finanțare/ susținere mediatică internațională. Pe lângă desființarea, de exemplu, a Comitetului de Stat pentru Planificare, o instituție a statului comunist, a cărei existență a fost considerată incompatibilă cu economia de piață, și instituții care nu aveau nimic de a face cu regimul comunist – precum familia, școala sau

Cultura e, cu alte cuvinte, și metodă, și rezultat. E un mod de a structura, de a da sens, de a pune pe picioare. Adică de a verticaliza, de a ajuta țărâna, fie ea și dintr-un om sau comunitate, să se înalțe, să rodească, să ridice capul spre cer

Biserica – au fost supuse unor atacuri virulente și încercărilor de modificare genetică. Văduviți de instituții puternice construite în jurul unor reguli clare și capabile să infuzeze viața socială cu acea doză de civilitate pe care o dă obiectivitatea instituțiilor cu legitimitate organică, românii au fost lăsați să reinventeze roata la toate nivelurile. Rezultatul a fost o societate blocată într-o babilonie preșcolară, prelogică, ghidându-se după umbrele de pe pereții cavernei mediatică care ne ține acum loc de orizont ceresc și pământesc.

Viețile noastre au fost deformate prin privatizarea cuvintelor care ne modelează sensul existenței. Nu mai avem cuvinte „de obște”, „din bătrâni”, ci doar newspeak corporat sau globalist impus pe piață, introdus în circulație cu ajutorul oengeurilor, care și-au făcut o intrare explozivă în România în ultimul deceniu.

Judecate din perspectiva economiei care le-a dat naștere, onegeurile sunt un fel de paradisuri fiscale ideologice, prin intermediul cărora banii sunt spălați prin transformarea lor în ideologie care generează profit. Prin intermediul onegeurilor, duhul economiei corporat-globaliste suflă unde vrea. Condiția acestei libertăți este continua privatizare a tuturor aspectelor existenței noastre. Onegeurile pot fi pentru sau contra privatizării economice. Dar chiar și cele care militează împotriva neoliberalismului contribuie implicit la privatizarea discursului public, la apropierea unui segment din ce în ce mai mare de „piață intelectuală” de către organizațiile care au putere condignă (în care supunerea e obținută prin forță), compensatorie (în care supunerea e cumpărată) și condiționată (în care supunerea e obținută prin persuasiune/ propagandă/ reclamă/ ideologie) mult mai mare decât a cetățenilor obișnuiți. Din ce în ce mai multe aspecte ale existenței noastre sunt confiscate de experți, de grupuri specializate în exploatarea economică sau discursivă a acelui segment de realitate, astfel comodată.

Comodificarea vine întotdeauna cu rețete de fabricare și cu experți în dozarea ingredientelor. În „lumea civilizată”, atât viața privată, cât și cea publică sunt expuse manipulării experte a așa-zisilor creatori de consens. „Lumea civilizată” trăiește conform celor mai recente studii sau reclame. Experții din dosul studiilor sau al reclamelor ne spun cum trebuie să ne educăm copiii, dacă femeile trebuie sau nu să mănânce nuci în timpul sarcinii, ce deodorant sau pastă de dinți trebuie să folosim, unde să mergem în vacanță, pe cine să alegem președinte, care va fi vremea sau prețul „comodităților” mâine.

Pus la intersecția tuturor acestor semafoare clipind frenetic, omul obișnuit are două opțiuni pentru a trece strada. Prima e să încerce mereu să se țină „la curent” cu traficul ultimelor noutăți, adică să devină expert în domenii care nu sunt de competența lui: cum ar fi vaccinurile și industria medicamentelor, de exemplu, unde corporațiile fac bani grei, bătând pe gâtul oamenilor, cu ajutorul medicilor supuși puterii compensatorii a sistemului, vaccinuri și medicamente vătămoare. A doua e să caute să afle cine e în spatele studiilor, de unde vin banii, cine finanțează think-tankurile, institutele și fundațiile care generează „expertiză” cu greutate în privința mâncării, educației, sistemului de sănătate, economiei, culturii și vieții politice. Prea puțini sunt cei care reușesc să facă oricare din aceste lucruri, astfel încât oamenii obișnuiți ajung treptat să trăiască într-un univers cotidian din ce în ce mai sintetic, rezultat al activității experților care manufacturează consens pe scară industrială. □

¹ Alexandru Vlahuță, *La gura sobei*, Cartea Românească, București 1928 [1911], 21.

■ Lecții de istorie

Alexandru Surdu

Despre iubirea de Dumnezeu

Fiind rugat de către o Mare Doamnă să scriu ceva despre filosofia lui Nae Ionescu și despre influența ei asupra urmașilor săi întru cele filosoficești, am acceptat, cu riscul de a fi înjurat din nou de către vreunul dintre tinerii mercenari de astăzi din slujba (bine plătită) a denigratorilor culturii române. Și, în mod firesc, mi-a venit în minte scena de poveste în legătură cu primul curs al lui Nae Ionescu despre *Funcțiunea epistemologică a iubirii* în genere și, mai ales, a iubirii de Dumnezeu. N-am mai scris despre cursul acesta, considerând că n-ar fi avut vreo influență deosebită asupra urmașilor săi, cu toate că tocmai unii dintre aceștia (Constantin Floru, Constantin Noica sau Mircea Vulcănescu) l-au publicat în Revista „Izvoare de filosofie” (1942), socotindu-i deci printre „izvoare”.

Acceptând că „începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu” (*arche sophias phobos theou*) și, mai ales, dispariția din zilele noastre a oamenilor cu „frica lui Dumnezeu”, am fost adesea tentat să vorbesc mai ales despre frică decât despre iubire, mai cu seamă după ce un taumaturg român din Statele Unite a venit să ne vindece, zicea el, de frica pe care am moștenit-o din regimul comunist și care, transformată în fobie, ne afectează grav nu numai comportamentul, ci și sănătatea. Așa o fi, de bună seamă, dar numai de frică nu dau dovadă conducătorii noștri care se străduiesc să ne ducă de râpă, fără niciun dram de iubire și față de noi, apropiații lor, cum s-ar zice: „Iubește pe aproapele tău...”. Vindecății aceștia de frică să fie oare oamenii sănătoși? Iar noi am rămas bolnavi? S-ar putea să fie și așa, din punctul de vedere al corectitudinii politice. Dar nouă ne-a rămas „totuși iubirea”, cum zicea Poetul acela. Și, având în vedere că și filosofia este „iubire de înțelepciune”, s-ar părea că ne-a rămas suficient de mult pentru a ne putea socoti cu adevărat bolnavi. Dar, vorba abatelui Galiani, important nu este să te vindeci, ci să te obișnuiești cu bolile tale!

Este evident că și Nae Ionescu suferea de boala aceasta, și-l apucase frica chiar înainte de a se instala prin România regimurile totalitare, a căror mângâiere a simțit-o, la vremea cuvenită, pe propria lui piele, cu toate că Bunul Dumnezeu l-a ferit totuși de fobia comunismului, care, vorba lui Karl Marx, umbla pe vremea aceea ca o fantomă prin Europa.

Și s-a hotărât Nae Ionescu să le vorbească studenților despre iubire. Eu n-am făcut-o, când a fost cazul, firește, cu mulți ani în urmă, cu toate că, fiind un dragobete, adică născut în 24

februarie, și tot vorbind și scriind despre „povestea iubirii la români”, aș fi avut motive serioase s-o fac. Dar poate că n-am făcut-o de frică, vorba taumaturgului acela, să nu se spună că, Doamne ferește!, aș fi fost vreun adept al lui Nae Ionescu, căci urmaș direct n-am putut să-i fiu, decât pe filiera lui Constantin Noica, ceea ce mai merge, căci, de, au mai fost și „alții” sau cel puțin „unul”, în sensul de „aproapele tău...”.

Și, povestește Vasile Băncilă, unul dintre speriații de comunism, care a fost la primul curs al lui Nae, că „se stricase instalația electrică”. Era seară și acesta, „îmbrăcat în redingotă și pantalon reiat”, cum se purta pe atunci în Germania, a intrat în urma unui servitor care mergea înainte cu două lumânări mari aprinse, ca două făclii. „Era impresionant”, zice Vasile Băncilă. De bună seamă, să-l vezi pe Nae Ionescu, vorbind despre *Eros Soter* pe întuneric, între două făclii! Cu ochii săi de un albastru metalic, strălucind cu nuanțe de foc, cam așa cum l-au reprezentat pictorii aceia ca diavol pe unul dintre pereții Bisericii de la Patriarhie. Sentimentul aduce mai mult a frică decât a iubire.

Pare o poveste, dar multe dintre întâmplările lui Nae Ionescu, considerat în genere ca un glumeț, au fost mai degrabă funebre și de necrezut.

Cine și-l poate imagina, de exemplu, pe Nae Ionescu stând de vorbă, cu capul plecat, cum o cerea ritualul, cu Regele Carol al II-lea, care îi zicea în glumă, „tată Nae”!, celui de care, când trecea pe holurile Universității, se ascundeau din fața lui și studenții, și profesorii. Singurul, se zice, care îi făcea față era Nicolae Iorga, cel puțin ca dimensiuni.

Și le-a vorbit Nae Ionescu studenților și despre un fel de iubire specială, nu *eros*, ci *philia*, care te poate conduce la înțelepciune, la iubirea de înțelepciune, la ceea ce Hegel considera o „dăruire de sine”. Să te dăruiești obiectului pe care îl studiezi, să te identifice cu el, aceasta înseamnă adevărata cunoaștere, căci altfel îți rămâne străin.

Și le-a vorbit și despre semnificația orientală-budistă a iubirii, cu nașterea din Sine a Tatălui originar și retragerea în Tot, pierderea de sine și recunoașterea în toate, ca ridicare de tip platonice pe toate treptele perfecțiunii, spre ideal și „ființa supremă”, ca sinteză a celor două „câi” ale iubirii creștine, de la Divinitate către noi și de „jos în sus”, de la noi către Dumnezeu, pe care „se fondează posibilitatea mântuirii”, a soteriei sau a salvării, cum îi mai zicea Nae Ionescu.

Acceptând că „începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu” (*arche sophias phobos theou*) și, mai ales, dispariția din zilele noastre a oamenilor cu „frica lui Dumnezeu”, am fost adesea tentat să vorbesc mai ales despre frică decât despre iubire

Și le-a vorbit și despre faptul religios sau fenomenul religios, cum o să-i spună mai târziu, căci se pare că avea din tinerețe toate ideile pe care le-a dezvoltat ulterior. Faptul religios, ca și cel estetic, zicea Nae Ionescu, este de natură individuală și necesită o anumită calitate, o tonalitate psihică pentru „a trăi legătura cu Dumnezeu” (comuniștii înverșunați l-au numit „trăirist”). Or, trăirea înseamnă pasiune și suferință, renunțare și, în maniera ortodoxă, este „schimnicia” care poate să ne conducă la „amețitoarea înălțime spirituală a credinței ortodoxe, ca și la înalta ei valoare terapeutică”.

Dar aceasta înseamnă că, bolnavi fiind, și suntem bolnavi cu toții de la păcatul originar încoace, nu ne salvăm (vindecăm) numai scăpând de frică, de cea de comunism, firește, căci de cea de Dumnezeu am văzut cine o face, ci ne putem salva și prin iubire (*Eros Soter*), prin iubirea, tot firește, de Dumnezeu.

S-ar putea spune însă că frica și iubirea de Dumnezeu sunt același lucru. Se zice că „frica păzește pepenii” și că de frică oamenii n-ar mai păcătui, ar trăi cu frica lui Dumnezeu, cum au făcut-o românii de câteva milenii încoace, până spre 1990, când au scăpat unii și de frica comunismului și s-au apucat să dărâme tot ce-au clădit românii de pe vremea lui Decebal și până astăzi. Credeți că, dacă i-ar învăța cineva și dragostea de Dumnezeu, s-ar apuca să reclădească România? Ei, cel puțin, așa au promis la toate alegerile...

Oricum însă rămâne reversul iubirii față de Dumnezeu, despre care vorbea Nae Ionescu, despre iubirea de „sus în jos”, de la Dumnezeu către noi.

Cunoscându-l pe Părintele Dumitru Stăniloae, care era șagunist de-al nostru, originar din Vlădenii de lângă Brașov, și care ne vorbea despre „schimnicia” ortodoxă, despre sihaștrii noștri, și zicea că, înainte de al Doilea Război Mondial, erau o mulțime prin munții Ardealului și ai Moldovei, l-am întrebat cum se face de n-au ajuns și aceștia sfinți, căci din dragoste pentru Dumnezeu renunțau la viață. Și, ne-a spus Părintele, că foarte puțini, rugându-se toată viața, au ajuns să cunoască harul lui Dumnezeu. Dar atunci, ne putem întreba, de ce se mai închinău cu atâta smerenie, cum o mai fac și astăzi, atâția călugări și sihaștri? Și trebuie s-o mai spunem o dată, că cine îl iubește cu adevărat pe Dumnezeu nu-i cere și lui Dumnezeu să-l iubească pe el. □

Eveniment

Ion Lazu Dezvelirea Plăcii Centenare

După străduințe, așteptări și insistențe – cum se tot întâmplă când este vorba de aprobări din partea administrației locale –, Placa memorială centenară, întru dreapta pomenire a celor 120 scriitori români combatanți pe front în al Doilea Război Balcanic, 1913, și apoi din Marele Război al Întregirii, 1916-1918, care ne-a adus Marea Unire – o placă de marmoră albă pe care se află inscripționate numele participanților –, a fost definitivată și s-au făcut demersurile pentru amplasarea acesteia nu oricum, nici oriunde, ci la Biserica Sfântul Gheorghe Nou de la Km Zero al României! Un context plin de înalte semnificații.

Acolo unde se împotrivesc simbriașii, unde se arată indiferență, derobare, acolo se arată voia Domnului, pentru ca lucrarea să intre pe făgașul cel bun! Nu mai trebuie să spun decât că acest proiect îmi aparține, ca, de altfel, și alte proiecte privind memoria scriitorilor români, din care doar cel cu plăcile memoriale a fost dus la capăt; proiectul a fost aprobat de Uniunea Scriitorilor în anul 2018, însă apoi a fost scos din plan, din motive asupra cărora nu mai stăruim.

Am luat inițiativa deschiderii unei Liste de subscripție publică și am beneficiat de sprijinul unor scriitori, al unor prieteni sau doar amatori (din București, din țară, din Europa, America, Australia), sensibilizați de Idee. Placa memorială a fost inscripționată. De cinci luni ne luptăm cu autoritățile care ne amână, ne refuză direct etc. Ministere, Muzeu, Primării ș.a. Toți poziționați de-a curmezișul...

Am găsit înțelegere la poeta Ana Blandiana, președinta Fundației Sighet; împreună

am mers la preotul paroh prof.dr. Emil Nedelea Cărămizaru de la Biserica Sf. Gheorghe Nou și Domnia Sa a binevoit să accepte amplasarea Plăcii centenare în curtea Bisericii pe care o păstorește. Din inscripționarea numelui celor 120 scriitori am închipuit o cruce aparentă; ea se sprijină pe titlurile unor cărți scrise de combatanți despre luptele la care au participat. Sub acestea se poate citi situația de fapt a participanților: 39 morți, 27 voluntari, 8 mutilați, 10 răniți, 9 prizonieri, 8 decorați cu mari Ordine și Medalii.

Dezvelirea Plăcii Centenare a avut loc joi, 5 decembrie 2019, ora 13:00, la Biserica Sf. Gheorghe Nou. A oficiat părintele paroh prof.dr. Emil Nedelea Cărămizaru. Au rostit alocuțiuni: Ana Blandiana, Radu Voinescu și Ion Lazu. Au citit din poeziile și jurnalele de front ale scriitorilor combatanți actorii: Sergiu Cioiu, Petre Moraru și Lidia Lazu. □

■ Cronica literară

Ștefan Borbély „Aunt Jane, spinster” (II)

Reluăm recenzarea volumului colectiv Jane Austen, *glose, înțeleșuri, interpretări*, apărut sub egida Editurii Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca în 2019 în coordonarea profesoarei clujene Mihaela Mudure, printr-un aspect de fond, de ordin socio-cultural, fără de care literatura engleză previctoriană poate fi înțeleasă cu dificultate. E vorba de sintaxa afectivă, foarte precis normată în timpul respectiv, din care translează în literatură un cod comportamental de bază, însoțit câteva inerente variabile. Pentru a da un exemplu, titlul cărții de debut, din 1811, a lui Jane Austen, *Sense and Sensibility* (tradus la noi, oarecum aproximativ, prin *Rațiune și simțire*), pune în contrast doi termeni de comportament afectiv foarte preciși, cel de pornire fiind *sensibility*, prin care se înțelegea o facultate de empatie reactivă, proprie oamenilor care sunt capabili să răspundă impulsurilor sufletești proiectate asupra lor de către o altă persoană. Se cuvenea, de pildă, cu titlu de *datorie socială*, ca oamenii înstăriți să manifeste compasiune față de cei cu care soarta s-a dovedit a fi mai puțin generoasă, aroganța sau autosuficiența fiind conotate negativ.

Numai că, așa cum spunea deja citatul de către noi (în prima parte a recenziei) doctor George Cheyne, deopotrivă cu alți onorabili reprezentanți ai breslei medicale de ieri și de azi, interiorizată excesiv (mai ales de către femei), *sensibility* putea genera stări malade extreme, cum e melancolia sau deznădejdea psihică (repertoriul așa-zisei *English Malady* fiind departe de a se opri aici), motiv pentru care ea ajunsese să fie receptată ca un cod comportamental prejudiciant, care necesită o intervenție energetică și corecții. În consecință, *rațiunea* din titlul lui Jane Austen (*sense*) reprezintă partitura corectivă a sentimentalismului vulnerabil întruchipat de *sensibility*, cele două surori Dashwood din roman, Elinor (mai vârstnică) și Marianne (de numai 16 ani), fiind modelate în funcție de cele două concepte, acțiunea construindu-se pe scenariul de maturizare și „raționalizare” al surorii mai tinere, care e ajutată să „învețe” că *sensibility* nu e, în sine, de ajuns, ea necesitând o ameliorare oportună, produsă de un discernământ rațional salutar. În mod evident, cea care are de pierdut aici este inima, romantismul de mai târziu dându-i acesteia un credit pe care societatea engleză previctoriană îl consideră deocamdată suspect. Nu ascultându-ți inima faci o căsătorie profitabilă, ci călcând pe ea, motiv pentru care majoritatea romanelor austeniene au în centrul lor o inimă contrariată.

Nu e singurul lor deliciu, fiindcă înzestrarea genetică a felului de a fi al englezilor îi oferă inimii zdrelite un ingredient corectiv suplimentar, și anume ironia. Modelul îl reprezintă fabulosul *Tristram Shandy* al lui Laurence Sterne, care apare cu doar 50 de ani mai devreme de *Sense and Sensibility*, în 1759, narcotizând decomplexat opinia publică. „Aunt Jane spinster” se simte în ironie tot atât de bine pe cât se simte protagonistul lui Sterne în pântecul calduț al mamei sale, în lungul său efort de a vedea, în sfârșit, lumina zilei (și de a simți frigul aferent). Familia romancierii noastre a ținut cu tot dinadinsul să-i cosmetizeze postum imaginea, atât prin memoriile unui nepot mult-prea reverențios (James Edward Austen-Leigh: *A Memoir of Jane Austen*, 1869), cât și, anterior, prin intermediul... șemineului cu flacăra zglobie al buneii surori Cassandra (specializată în acuarele), a cărei circumspecție a făcut ca, din cele peste 3000 de scrisori primite de la Jane, doar 161, cele „corecte”, să îi supraviețuiască.

Ceea ce contează, însă, așa cum consemnează exegeza, este că tipologia feminină inițială, de bază, concepută de către Jane Austen, este cea de *sexual predator* (în *Lady Susan*, roman scris în 1794 și publicat abia în 1871), Constantina Raveca Buleu fiind în miezul motivațional al problemei, atât printr-un text decomplexat,

tandru-insidios și frumos scris, din care nu lipsesc inteferențele cinematografice, cât și prin preocupările ei legate de relațiile de putere ale secolului al XIX-lea. E discutabil dacă William Shakespeare și Jane Austen reprezintă un „spațiu mental” și un „destin cultural paralel”, așa cum sugerează titlul studiului semnat de către Monica Matei Chesnoiu, dar textul e subtil, fiindcă pornește de la cele trei citate shakespeariene din *Northanger Abbey*, ca să demonstreze că Jane Austen recurge la ele din rațiuni ironice, pentru a arăta „care sunt caracteristicile pe care, paradoxal, eroina romanului nu poate să le dețină”. E interesant și ce anume selectează Austen din opera Marelui Will: citatele corodate de cinism ale lui Iago din *Othello*.

Pedant și catedratic ca tehnică de abordare, suprasaturat de citate solide, preluate studios din exegeză, textul lui Octavian More evoluează pe o schemă interpretativă clasică, investigând nespeculativ, dar obiectiv și avizat, ecourile austeniene din romanul *Middlemarch* al lui George Eliot. Oct. More e inhibat și atunci când trebuie să traducă titluri: de pildă, încercând un echivalent „academic” pentru *Silly Novels by Lady Novelists*, faimosul eseu programatic, publicat de George Eliot în *Westminster Review* (1856), el traduce pedant *Romane naive...*, pe când *Romane prostute...* ar fi fost mai în acord cu spiritul polemic al textului. [Personal, aș prefera *Prostiocare românești scrise de romanciere*, dar aș putea fi acuzat de *harassment...*]

Andreea Bugiac scrie inteligent și aplicat despre odiseea primei traduceri franceze a romanului *Mândrie și prejudecată*, apărută în 1813 la Geneva. Romanul, judecat „vulgar” de către magistrala rivală Germaine de Staël (ce oroare!!), le este oferit francezilor într-o versiune abreviată (desigur, nimeni nu o întreabă pe autoare dacă este sau nu de acord), însă Andreea Bugiac își propune să descifreze motivele ideologice ale opțiunii traducătorilor pentru acest roman, direct legate de foarte educativele (ca intenție) reprezentări de gen. „Ceea ce se va urmări prin traducere – scrie autoarea – va fi educarea tinerelor fete într-un spirit familist și obedient”, un deziderat cam greu de atins în Franța cărților „toxice” ale aceleiași Doamne de Staël, care, prin *Delphine* (1802) și *Corinne ou l'Italie* (1807), presăra piper sub nasul ipocrit al restituțiilor falocentrice napoleoniene, făcând elogiul „femeii neînțelese” (*la femme incomprise*).

Ușor forțat în direcția suprainterpretării, dar stimulat, totuși, sub aspect speculativ, esul lui Codrin Liviu Cuțitaru își are baza referențială în experiența de reclusiune de la Walden Pond a Thoreau, vorbește mai mult de autorul american și foarte puțin de Jane Austen, cu scopul de a identifica un așa-zis „transcendentalism avant-la-lettre” în comportamentul retractil și în opera romancierii noastre, conchizând abrupt, pe baza unor sugestii insuficient dezvoltate analitic, că „întreaga operă a lui Jane Austen ascunde un [...] fond subliminal, conform căruia natura va triumfa (ori măcar ar trebui să triumfe) în lupta eternă cu societatea.” Am, personal, o singură nelămurire: dacă, în cazul lui Thoreau, există o sincronie perfectă între viață și ideile operei care o ilustrează, cum se face că romanele lui Jane Austen nu trădează nimic din propensiunea transcendentalistă *avant-la-lettre*, de tip spiritualist, pe care exegetul își construiește analogia? E, totuși, ciudat că nici un detaliu semnificativ din romanele autoarei, nici o reverie nu amintesc de „sihăstria” psihică autoasumată a grădinii împrejmuite (*The Walled Garden*) de la Chawton, totul fiind construit, în schimb, pe coregrafiile extrovertite ale unor minți eminamente sociale și socializate (*social minds*). Să-și fi împins Jane Austen duplicitatea

Secțiunea finală a volumului, foarte consistentă, are drept scop ilustrarea universalismului cinematografic și internautic de care se bucură, azi, personalitatea și opera lui Jane Austen

anahoretică până la schizofrenie? Greu de crezut o asemenea premisă.

Secțiunea finală a volumului, foarte consistentă, are drept scop ilustrarea universalismului cinematografic și internautic de care se bucură, azi, personalitatea și opera lui Jane Austen, notorietatea fiind departe de a se consuma doar în perimetrul specializat al literaturii. Ne pregătim să ajungem la ea prin intermediul unui incitant text propus de către Ramona Mihăilă, care povestește (analiza e sumară și tehnicistă) o „încântătoare comedie romantică” intertextuală, și anume romanul *The Jane Austen Marriage Manual*, publicat în 2016 de către japoneza Kim Izzo. Protagonista lui e Lady Katherine Billington Shaw (titlul nobiliar e cumpărat pe Internet...), „o jurnalistă

liber-profesionistă”, care degustă, la vârsta critică de 40 de ani, „rețeta” căsniciilor perfecte din romanele lui Jane Austen (predilecția o poartă către *Mândrie și prejudecată*), din convingerea că undeva – dacă nu printre ceturile Britaniei moderne, măcar în America – trebuie să se ascundă un perfect „Mr. Darcy”. Literatului, școlit la cursurile re-writing-ului academic asezonat cu concepte bătătoare de cap, scenariul îi produce satisfacții exegetice erudite, pe când, pentru cititorul naiv, el rămâne un deliciu zâmbitor. Iuliana Borbély trece în revistă, cursiv și cu o inerentă ironie pe alocuri, istoria ecranizărilor clasice (1940 – 2005) ale romanului *Mândrie și prejudecată*, lăsându-le Gabrielei I. Colipcă-Ciobanu și Ioanei Mohor-Ivan plăcerea, îndelung savurată, de a inventaria „Austenmania” febrilă de pe Internet, unde „începe [...] să se contureze o nouă categorie de fani, pentru care experiența interacțiunii cu universul lui Austen urmează un alt tipar: întâi vezi filmul, apoi citești cartea [...], vizitezi nu doar locurile incluse în mod tradițional pe harta turismului austenian ci și pe cele în care s-au făcut filmările, îți cumperi suveniruri...” etc.

Textul e excelent scris, fiind urmat de cel al Diane Melnic (prezent deja în grupajul din *Vatra*), dedicat domeniului *Pemberley 2.0* de pe Internet, respectiv translării modelului Jane Austen în universul particular al jocurilor video. Coordonatoarea volumului, profesoara Mihaela Mudure, ne mută, cu competență și umor, în India tuturor mirodeniilor, pentru a investiga remake-urile austeniene din cinematograful tamil (de pildă, *Bride and Prejudice*, făcut de Gurinder Chadha), care concurează Bollywoodul, rezultatul fiind însă cam același: se cântă și se dansează mult în aceste filme, dragostea nelăsându-i răului decât șansa unor meschine victorii trecătoare. Mihaela Mudure înregistrează vesel toate stereotipurile (inclusiv postcoloniale) ale noilor ecranizări, și ale exegezei aferente, pentru a conchide tandru: „India de azi oferă o lectură sentimental(izat)ă a hipotextului austenian, asezonată cu muzică, dans și implicații postcoloniale. Condimentată cu chutney, Jane Austen e mai puțin rațională, dar mult mai savuroasă.”

Considerațiile Anei Olos încheie, cu o acoladă sintetică, un volum exemplar, a căruia aspirație a constituit-o nu numai interdisciplinaritatea, ci și intenția de a-l atrage pe cititor într-un univers al plăcerilor intelectuale elevate. Cine o mai citește azi pe Jane Austen? Ana Olos sugerează răspunsul, deopotrivă cu întreaga carte: numai site-ul „Jane Austen” din America de Nord are aproape două milioane de abonați plători... (Am putea încerca și noi, cu Cărtărescu?) □

■ Cronica literară

Prim-planul este ocupat de repertoriul lirico-epic tradițional al satului Agrieș, care îi prilejuiește autorului o nouă vizită în zona spirituală a Țibleșului, în perimetrul unei lucrări în care discursul științific e dublat de o certă receptivitate artistică

Constantina Raveca Buleu *Etnologie și literatură*

Demonstrație rafinată a complementarității dintre etnologie și literatură, *Între etnologie și literatură (2009 – 20019: un deceniu de publicații culturale, la Bistrița și în împrejurimi)*, antologia lui Vasile V. Filip apărută în 2019 la Editura Limes, este cartea unei pregnante prezențe culturale regionale și a unei deschideri intelectuale de anvergură. În paginile ei, spiritul alert și mereu atent la detalii al cercetătorului decantează aspecte etnografice inedite sau insuficient exploitate, portretizează personalități locale și scoate la lumină surprinzătoare elemente de istorie regională bistrițeană (multiculturală, odinioară), în vreme ce sensibilitatea critică a intelectualului exigent radiografiază integrativ, prin apelul la mitologie și la sociologia rurală, valorile culturale românești și se implică în viața literară contemporană lui.

Cea dintâi secțiune a volumului, *Zone etnografice*, explorează, cu un acut simț critic și cu un instrumentar conceptual flexibil, dar bine controlat, dimensiunea etnografică a arealului bistrițeano-năsăudean și reflexele sale livrești. Astfel, provocat de colindele de pe văile sudice ale Țibleșului, culese de Părintele Protosinghel Macarie Marius-Dan Drăgoi și publicate în 2005, etnologul Vasile V. Filip se cufundă reflexiv într-un teritoriu cultural și spiritual prea puțin investigat de către predecesori – specificitatea etnologică a satelor din această zonă relativ izolată –, pe care-l abordează nu numai cu impecabilul arsenal metodologic al specialistului condiționat să identifice tipologii, *background*-uri ideologice, evoluții tematice sau motive inedite, ci și cu o fascinație cultivată sistematic, livresc de-a lungul timpului și mărturisită în tonalități lirice: „*satele dinspre Țibleș au fost pentru mine, copilul, ceea ce Septentrionul a fost pentru grecul din vechime: locul ușor misterios, ușor întunecat, deja pe jumătate absorbit de o altfel de geografie (mitică), dar unde se naște an de an Apollo-spiritul*”. Diseminată subtil în fiecare text al volumului, sensibilitatea autorului la tot ceea ce înseamnă valoare culturală locală nu obturează niciodată exigența și detașarea metodologică indusă de mitografie.

Astfel, sintetizând *Istoria folclorului năsăudean* a lui Liviu Păiuș, etnologul elogiază exhaustivitatea și rigurozitatea lucrării, identifică liniile ei de forță, dar își oferă și răgazul aprofundării unor detalii incitante, precum existența unei culegeri de folclor românesc de la mijlocul veacului al XVI-II-lea (publicată în 1990 la Editura Minerva, cu titlul *Folclor vechi românesc*), adică mai devreme cu un secol decât cea realizată în 1852 de către Vasile Alecsandri. Analiza argumentelor contextuale pertinente care justifică formula „*mentalității grănicerești*”, proprie românilor din regiune, este și ea atent întreprinsă, deși, foarte lucid, Vasile V. Filip observă și faptul că ea e suspectată deseori de o „*ușoară înfatuare și supralicitare a patriotismului local*”.

După un *intermezzo* în care se abordează subiectul, mereu controversat, al relațiilor româno-maghiare din Secuime, glosându-se pe marginea volumului din 2009 al bistrițeanului Menuț Maximilian, *Rădăcini împrumutate*, autorul revine la vatră cu un comentariu inteligent, generat de un volum consacrat unui sat de munte din coasta Călimanilor, Budacu de Sus. „*Rămâne o taină a civilizației noastre, românești – observă Vasile V. Filip –, aceea că ea s-a fixat mai cu temeii tocmai în coaste de munte și sub poale de păduri. Adică, acolo unde viața n-a fost niciodată ușoară, iar ziua de mâine mai puțin sigură decât oriunde aiurea*”. Asta nu a împiedicat, însă, dezvoltarea unui fabulos imaginar epic, decantat în studiul *Poveștile și*

legendele de la Budacu de Sus, elaborat în siajul acestui volum.

În capitolul următor al cărții, prim-planul este ocupat de repertoriul lirico-epic tradițional al satului Agrieș, care îi prilejuiește autorului o nouă vizită în zona spirituală a Țibleșului, în perimetrul unei lucrări în care discursul științific e dublat de o certă receptivitate artistică. După o introducere generală, dedicată discutării dimensiunii literare a fenomenului folcloric, Vasile V. Filip glosează pe marginea unor texte încadrate canonic în tematica dragostei și a dorului, fiind atent la fiecare inflexiune tematică sau simbolică, acompaniat constant de gândirea unor spirite tutelare, precum Constantin Noica sau Lucian Blaga. Autorul ne introduce mai apoi în universul „*horilor târăgănite*” (numele dat în regiune doinelor de jale și nenoroc), minuțios cartografiate și contextualizate, excelențele pagini analitice consacrate doinei de cătanie fiind generos ilustrate cu exemple. Revărsarea de umor și bună dispoziție prilejuită de ritualul nunții generează, la rândul ei, comentarii savuroase, articulate pe o substanțială și constantă armătură științifică, în vreme ce repertoriul funerar al Agrieșului suportă o analiză obiectiv-disociativă foarte suplă, Vasile V. Filip fiind conștient de restricțiile teoretizărilor canonice, de care, însă, nu se lasă condiționat, după cum arată observațiile legate de perspectiva mioritică – menționează autorul – „*în dizgrație în zilele noastre [...], dar care merită reabilitată, ca principală contribuție românească la eterna problemă umană (de la Ghilgameș încoace) a integrării morții și, implicit, a șanselor omului de a o învinge*”. Sugestia reapare în comentariile suscitade de poezia riturilor de înmormântare, înfățișată în paginile volumului *Comoara din deal. În mormântarea în ținutul Năsăudului*, realizat de către Ioan și Florin Bindea.

Spiritul sintetic și deschiderea culturală multidisciplinară caracterizează atât prezentarea elogioasă a volumului *Folclor din Bistrița-Năsăud*, semnat de către reputatul cercetător ieșean Ion H. Ciubotaru, cât și cronica dedicată studiilor de folclor adunate de Liviu Păiuș în *Pagini someșene*, cartea sa din 2011, sau detaliatul studiu consacrat celor trei volume apărute în 2017, sub titlul *Literatură tradițională din Nord*, cu texte culese și prefațate de Andrei Moldovan, lucrare pe care Vasile V. Filip o cataloghează drept o „*culegere-reper, care se așază firesc în prelungirea celei mai însemnate colecții de literatură populară din Transilvania, realizate în întregime prin elevi de liceu, cea a lui Ioan Micu Moldovan*”.

Schimbarea de registru din secțiunea intitulată *Obiceiuri și mentalități* înseamnă, într-o primă instanță, o incursiune nostalgică în satul copilăriei autorului, într-o lume guvernată odinioară de solidaritate și toleranță, urmată îndeaproape de fascinantul exercițiu reconstituitiv al înrudirilor rituale din satul românesc tradițional, de semnarea includerii colindatului în ceată bărbătească din România și Republica Moldova în Patrimoniul UNESCO sau de interesantele studii dedicate valorilor rituale ale pâinii, respectiv, Zi-lei Cucului, adică Blagoveștenia și Buna Vestire.

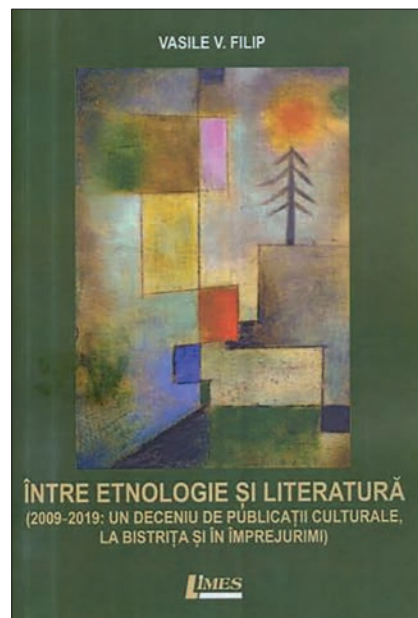
Articularea teoretică, seriozitatea documentării, sensibilitatea memorării și flerul narativ se conjugă fericit în profilurile *Personalităților* evocate în următoarea secțiune a volumului. Dacă *Povestea vieții Anisiei Precup din Dumbrăveni* beneficiază de un aparat conceptual a cărui potențială ariditate este contrabalansată de biografia dezvoltată grație interviului transcris în volum, *Scrisorile de pe front (1942 – 1944)* ale lui Octavian Hodoroga, din Maieru, comentează avizat un jurnal versificat publicat în 2007. Însă, poate cel mai sensibil portret prinde contur în *Colindele și*

colindatul în preocupările lui Ovidiu Birlea, mărturia (re)descoperirii unui model necesar, nu numai științific, ci și moral.

„*Cu limba în care crești și ca și cu aerul sau cu presiunea atmosferică: multă vreme nici nu știi că există*” – scrie Vasile V. Filip în prologul aproape liric al părții secunde a volumului său, *Literatura și fenomenul cultural*, unde etnologul cedează subtil scena filologului, criticului literar și, surprinzător, prozatorului, grație scurtei povestiri intitulate *O ieșire în sat*. În acest act secund al cărții, literatura, fundamental „*creatoare de mituri*”, guvernează reactualizarea imaginii eminesciene a lui Andrei Mureșanu și declanșează abordarea corectivă, necanonică din perspectiva criticii clasice, a operei lui Liviu Rebreanu, în ordinea demonstrării vocației sale lirice. Tot aici, survolarea volumului postum de teatru al lui Vasile Avram, *Roata stelelor*, este orientată de mecanismul absorbției personajului în arhetip, iar cronica alocată antologiei de proză a lui Olimpiu Nușfelean, *Un om fără aripi*, izolează stăruitor scenariu biblice și filiații spirituale.

Afinitățile literare ale autorului încorporează, rând pe rând, creații în proză receptate cu generozitate (fie că este vorba de *Iubire la imperfect*, romanul lui David Dorian, de *Muscelenii*, tetralogia lui Titi Damian, sau de volumul Melaniei Cuc, *Iisus din podul bisericii*), instituții culturale esențiale pentru zona Bistriței (precum Cenaclul *Saeculum* din Beclean), lucrări de factură monografică (cum sunt cele consacrate spiritualității bârgăuane, datorate lui Titus Wachsmann-Hogiu) sau volume de poezie, semnate de autori precum Elena Cimpan, Gheorghe Mizgan, Alexandru Bar sau Ioan Pop.

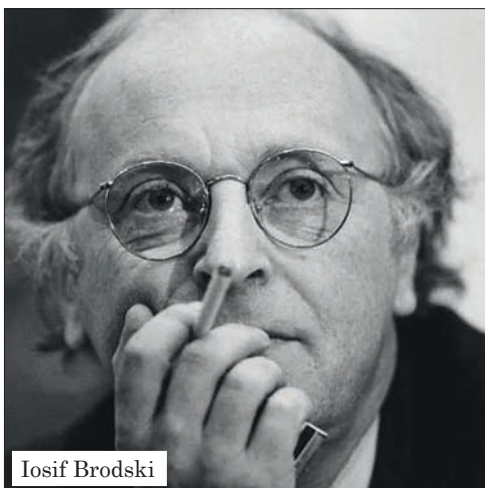
Amestec de valori regionale și deschidere intelectuală europeană, ultimul act al volumului celebrează suplimentul cultural al cotidianului *Răsunetul*, explorează încărcătura spirituală a câtorva sate din jurul Bistriței și cedează tentației analitice în compania cărților semnate de Mircea Muthu, Gheorghe Glodeanu, Ilie Rad sau Pr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, întregind astfel rafinată și perpetua pledoarie pentru cultură a unui „*etnolog și antropolog [...], om de știință, care a ucis în sine un poet*” – cum se autodefinește Vasile V. Filip în epilogul frumoasei și foarte utilei sale retrospective. □

■ Surâsul prințului Mișkin

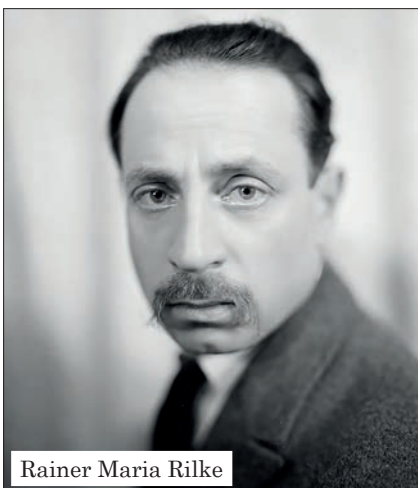
Aura Christi Prizonierii Zeului. Jidovul izgonit din Cetate

Iosif Brodski

Marina Tsvetaieva

Rainer Maria Rilke

Oare pacea o căuta jidovul izgonit din cetate? Iată o posibilă definiție a poetului alungat din urbe – ca în Antichitate – fiindcă prin știința-i secretă pervertește tinerii! Iosif Brodski va căuta liniștea, da, tocmai el, rebelul, incomodul nerușinat de liber, veșnicul adolescent întârziat, care detestă jumătățile de măsură și, având parte de martiriul unei iubiri neîmpărtășite, într-un acces de exasperare – o, Doamne al îndrăgostiților iremediabil – își taie venele în una dintre sălile somptuoase, ca niște grădini edenice, ale Ermitajului, pentru că iubita lui – e vorba de pictorul Marianna Basmanova, iubirea vieții brodskiene – nu-i oferă o șansă neastâmpăratului acuzat de și condamnat pentru parazitism social, apoi exilat din Rusia sovietică. Salvat printr-un miracol, poetul va căuta singurătatea formatoare – pâine pentru suflet, un zeu disputat, în egală măsură, de ranchiună și de generozitate. Iosif Brodski se va regăsi eliberat de tot din încorsetările sociale, tribale și sentimentale, adesea, mutilante. Exilatul va căuta mereu condițiile propice instalării Zeului în foru-i lăuntric, pregătindu-se astfel să se exprime după ce eurile multiple sunt anihilate – iar ego-ul e redus la nici abur, nici respirație – în fața entității prin care în tine, prin tine, pentru tine și pentru toți cei care „vestesc cu putere multă” – vorba psalmistului – există ceva net superior, ceva definit și răsdefinit de zeci, de sute de ori. Ceva care, în pofida definițiilor, în ciuda presimțirilor, în ciuda erudiției și a noianelor de experiențe și evenimente, se află departe de înțelegere. E o competiție înlăuntrul poetului, care e și nu e ceea ce este, o luptă hegeliană în adâncuri; lumea există exclusiv înlăuntru, va exclama Rilke în Elegia a șaptea, invocându-și iubita. E un soi de așteptare ce pândește o altă așteptare. Golire de sine, care adastă o altă golire, în care mișcă ceva. Ceva indistinct, abia sesizabil și, totuși, vădindu-și prezența până la manie; e adevărat, o manie stăpânită prin recursul salvator la vocație. Iosif Brodski descrie întâmplările – să le spunem așa, deși timpanul ezită – acestea spirituale în timp ce analizează o serie de poeme ce poartă semnătura unor artiști recunoscuți drept măștri: Auden, Frost, Ahmatova, Tsvetaieva, Mandelștam. Și le ruminează la nesfârșit, revine și tot revine asupra unor versuri ce sar parcă din paginile brodskiene – ca lilieci dintr-o peșteră invadată de o lumină puternică – le lasă să treacă prin filtrul emoției, al erudiției și intuiției, și se mărturisește involuntar. Mai exact: se livrează în toată goliciunea sufletului său de o frumusețe de simți cum vibrează aerul, de parcă ar fi pus în mișcare de presiunea unui teasc invizibil, prezent, magic. Magia bucuroasă de a fi; și aburul ei care te învăluie și te face să privești lumea cu ochi de îndrăgostit iremediabil. Cum să exprimi aceasta?! Sursa luminii e așezată în forul lăuntric și, evident, nu tu ești stăpânul, artizanul ei.

Ce este poetul dacă nu un vrăjitor locuit de zeu, *instrument* și *om*, în același timp? În timp ce

înaintează în ființă, pe pământurile ei stigmatizate de necunoscutul îmbietor, scrie Brodski, poetul e mai mult instrument. Un instrument în mâinile nevăzute ale Zeului, căruia i se supune, cele câteva reguli existente pe pământurile poeziei respectându-se la sânge de *oamenii-instrument*, *oamenii-lege*. Altminteri riști să fii pedepsit. Abandonarea vocației e o eroare de neiertat – asta sugerează acest *jidov rătăcitor*, ilustrând exemplar acel vers năucitor – tradus de Janina și Ion Ianoși – prin finețea și profunzimea, barbară prin cruzime și exactitate (uneori, e adevărat, cruzimea e o formă a exactității): „În această cea mai creștinească dintre lumi, / poeții sunt jidovi”. Marinei Tsvetaieva îi scapă acest adevăr scrâșnit în una dintre capodoperele sale, scrise în Cehia, dacă nu mă trage pe sfoară memoria: *Poemul sfârșitului*, invocat și de Iosif Brodski în demersul analitic axat pe poemul *De Anul Nou*, scris la moartea lui Rainer Maria Rilke, în data de 7 februarie 1927, la Bellevue, și adresat, în egală măsură, sufletului rilkean smuls veșniciei și poetului, omului retras în lumea umbrelor. Poemul, scrie eruditul Ion Ianoși, „e un recviem, un «bocet» după Rilke”. Boris Leonidovici Pasternak îl va citi peste un an după ce fusese conceput și – așezat cuminte sub aripa entuziasmului – va folosi printre aprecieri adjective ca, bunăoară, *teribil*, *inexprimabil*, convins de faptul că e departe de a fi ușor să stai liniștit și cuminte, și să ascuți o personalitate puternică, exasperant de vie și, nu rareori, eruptivă, cum rămâne a fi Marina. Poetul recurge la înțelepciune, știind prea bine cu ce s-ar alege în cazul în care ar ieși din tăcere.

E un poem de o amplă respirație, zguduitor prin forța exemplară a acestei poete care parcă ar vorbi dincolo de timp, dincolo de spațiu, dincolo de ființă..., ce straniu, Doamne, prin ființa celui plecat; citind și, mai cu seamă, recitind poemul, constat, uimită, că de mult n-am mai încercat certitudinea existenței între lumi cu o asemenea forță! Sunt departe de a crede că, tehnic vorbind... Să lăsăm, însă, o, Doamne, tehnica! Poezia e departe de a fi – cum spunea G. Călinescu – „sentiment sterilizat de tehnică”. Poezia e departe de a fi doar atât, deși este, de bună seamă, și asta. Dacă ar fi numai atât, probabil că lumea ar fi invadată de poezi! Poezia e un istm ținut în viață de vraja imponderabilului întemeietor, care impune o seamă de legi ce scapă definițiilor. E ca și cum, descriind curcubeul dispărut deja, l-ai face prezent și strălucitor până la halucinație, până la tremur. Până la spaimă. Tsvetaieva sparge zăgăzurile, lunecă de pe o limită pe alta și vorbește nestingherit din miezul ființei sale spre miezul ființei rilkeene, al cărui suflet strălucește, împrumutând din viul eroului liric. În acest studiu dedicat celor doi mari poezi, precum și în alte demersuri interdisciplinare, Brodski izbutește performanța de a aboli abia sesizabila distanță dintre protagonistul liric și masca auctorială, livrând monologul tsvetaievian, în toată splendoarea-i monumentală, în cheia impusă de acest poet al asprimilor origine. În

E o lume ce respiră în razele dogoritoare ale unor adevăruri ultime, care exclud cu desăvârșire cele două noțiuni, parcă arse în magma veșniciei, spre care se întorc aleșii damnați să vadă – dincolo de suprafețe – Povestea. Mai exact, să vadă, să descrie și să murmure Povestea. Bolborosind, ca Pitia, oracolul din Delphi, din vârful buzelor

lumea creionată sagace de Marina din câteva tușe iuți, ca delfinii, substantivele de genul feminin *viața* și *moartea* sunt cuprinse între săgețile rupte parcă și îndoite ale ghilimelelor, cele două noțiuni fiind așezate sub semnul îndoielii, ba chiar – exact ca la straniul mesager Thales! – fiind abolite cu totul! În lumea tsvetaieviană, revelată în acest poem de largă respirație, scris în trena morții rilkeene, moartea și viața nu există! E o lume ce respiră în razele dogoritoare ale unor adevăruri ultime, care exclud cu desăvârșire cele două noțiuni, parcă arse în magma veșniciei, spre care se întorc aleșii damnați să vadă – dincolo de suprafețe – Povestea. Mai exact, să vadă, să descrie și să murmure Povestea. Bolborosind, ca Pitia, oracolul din Delphi, din vârful buzelor. Ca pretesele Antichității, care-și dedică viața lecturii misterelor și ascensiunii în cunoașterea de sine care este egală cu o cunoaștere de alt tip. Poezia ca poveste a eului absolut, murmurată de pe marginea trupului. Trup devenit prelungire a duhului. Amforă a Vocii care se spune din epicentrul duhului care... a fost și nu mai e al poetului, desprins de prelungirea eurilor al căror lăcaș este; a fost, mai exact. Epicentru identificat cu miezul esenței, dostoievskian vorbind. Cu *inima lumii*. Cu Zeul. Cu o parte din ceea ce este Zeul, care se revarsă aidoma unui fluviu în afluenții săi, revărsându-și, totodată, darurile.

Revenit la limanul propriei ființe după o asemenea identificare, mărturisită prin recursul la poezie, abia te regăsești, abia renaști din ceea ce o Virginia Woolf numește serialul de „anxietăți inefabile”. Pauzele sau – cum le numea Ahmatova – antractele sunt trăite la cote obișnuite, normale, caracteristice mediei statistice, contemplate prin ochii inimii, care iartă și tratează cu înțelegere – la scara omenescului, prea omenescului – lunecările spre și locuirea pe ostrovul *maimarilor sufletului*, unde toate eșuează, în cele din urmă, în iubire, vindecându-se astfel după ce s-au oglindit în spaima de moarte; acel vrăjit „nu te teme”, „nu te teme”, repetat de Marina, ca un descântec fermecat – cu aerul că îl ține de mână pe muchia unei prăpastii – în scrisorile adresate lui Boris Pasternak... Se pare că în unii poezi, ca și în unii adolescenți și eroi meniți să se stingă prematur, lucrează de zor mesagerii morții, numită de Rainer – în *A șasea elegie* – „marele grădinar”, care „le-a îndoit altfel vinele”, aneantizând timpul. „Timpul nu este” exclamă oarecum excedat Rainer Maria Rilke pe urmele lui Dostoievski și Tolstoi. Senzația inexistenței timpului se pare că e împărtășită de mai mulți locuitori ai ostrovului *mai-marilor minții*, pentru care absolut totul – lumea întregă! – este interiorizat ca o intensitate incandescentă. Pe măsură ce lucrurile dinlăuntru cresc, îmbogățindu-se, și se amplifică, cele din proximitatea caldă și vie parcă se diminuează, puțin câte puțin, și arată, când și când, precum niște orfane în așteptare... Templele cad pe gânduri parcă și există mai mult în forul lăuntric; „risipă/ a inimii, le strângem tainic în noi”. Chiar dacă există unele adorare, servite, slujite în genunchi, în afara eroului liric, acestea se retrag, încet-încet, înlăuntru și se înalță în nevăzut, ca și când, magnetizate, s-ar supune unei taine abia deslușite, urmate însă orbește, definitiv, până la capăt. Dar ce poate fi capătul atunci când totul îți arată fața luminată de o binecuvântare, căreia îi simți aburul, tremurul, freacățul abia sesizabil? (*Elegia a șaptea*, traducere de Al. Philippide) □

Aura Christi

Contemporanul. Ideea europeană azi (IV)

Contemporanul. Ideea europeană se apropie de aniversarea de 30 de ani. Fondată la Iași, *Contemporanul* are 138 de ani de la înființare, iar Ideea Europeană (1919-2019) își sărbătorește centenarul.

Ce reprezintă pentru dvs. *Contemporanul*. Ideea Europeană? Ce loc îi revine în peisajul revistelor de cultură naționale?

Ion Simuț O ierarhie durabilă de valori

Programul editorial și publicistic al revistei *Contemporanul*. Ideea europeană și ale instituțiilor-partenere, promovat prin inițiativele, proiectele și colecțiile sale conexe, dezvoltă și concretizează o perspectivă europeană asupra valorilor naționale. E preluată sugestia maioreșciană despre naționalitate în marginile adevărului, realizând o deschidere stimulatorie a orizontului cultural și a spiritului critic. E un program cultural situat deasupra unei politici de grup, deasupra intereselor efemere, deasupra actualității perisabile și a orgoliilor mărunte, cu atât mai eficient cu cât va fi mai bine cumpănit și mai bine țintit spre o ierarhie durabilă de valori.

(Din vol. *Acasă – în exil* de Aura Christi, Editura Ideea Europeană, 2016)

cinematografie, diversele științe. Nu a făcut niciodată rabat de la calitate, menținându-și formatul distinct, major. A cultivat cu grijă și devoțiune, fără inhibiții, patriotismul, înțeles nu ca slogan găunos, ci ca echilibrată reliefare a specificității noastre, în concertul cultural mondial. Cred că aceasta e linia justă de urmat, iar revista are un crez și o concepție bine definite în respectiva chestiune. Nume dintre cele mai mari ale culturii noastre au scris ori au acordat interviuri în acest sens, în paginile ei, făcându-ne să ne simțim mândri de tradiție, totodată conștienți de drumul nostru perseverent prin istorie, de rezistența culturală românească.

Este o revistă, în egală măsură, curajoasă, de atitudine: nu s-a rușinat să spună lucruri incomode, să provoace la un real dialog, a inițiat debateri și campanii benefice, de răsunet, precum un generos apel la salvarea culturii vii, extins la scară națională, ca și la spațiul diasporei. A publicat cu generozitate poezie, proză, comentarii critice, traduceri ori eseuri și jurnale de călătorie de cea mai bună factură – din literatura română și din cea universală, fără prejudecăți sau discriminări. Nu în ultimul rând, a inserat, în paginile sale, fermecătoare și instructive ilustrații: de la reproduceri de pânze ori sculpturi celebre, la instantanee fotografice cu scriitori români, prețioase documente de istorie literară. Ținuta de azi a revistei, cizelată și aureolată de o nobilă experiență, este rodul viziunii a doi entuziaști: fabulosul

La 30 de ani de viață, adăugată la avatarurile *Contemporanului* de 138 de ani și *Ideii europene* de 100 de ani, revista la care scriu de un sfert de secol este, mai nou, cea mai apropiată de Academia Română, prin problematică și unii dintre colaboratori, o revistă vie

romancier și gânditor cu vaste orizonturi ideatice, academicianul Nicolae Breban, și Aura Christi, devotata-i discipolă, poetă, eseistă, prozatoare de largă respirație și neîntrecut editor. Nu-mi pot imagina peisajul revistelor românești fără *Contemporanul*. Ideea europeană, cu profilul ei perfect individualizat, plin de echilibru și respect față de marea cultură. Îi doresc și în continuare mulți ani la fel de rodnici și strălucitori!

Horia Vicențiu Pătrașcu Focul sacru al scrisului

Dacă nu aș fi scris și nu aș fi fost profesor, deprinderea scrisului nu mi-ar fi folosit, așa cum se întâmplă la majoritatea absolută a oamenilor, decât la a ști să mă semnez. De altfel, într-un sens propriu al termenului, nici în ce mă privește, scrisul nu mi-a folosit la altceva. Când realizezi că oamenii fac în mod obișnuit șaisprezece ani de școală doar pentru a ști să se semneze – obiectivul alfabetizării elementare – rămâi stupefiat. Când realizezi că majoritatea oamenilor scriu ultimul text în clasele ultime de liceu sau în ultimii ani de facultate (și, de obicei, doar ca să cumpereze alte texte) – îți dai seama că așa-numita cultură a scrisului este un simplu mit. Oamenii, în cea mai mare parte a lor, nu au trecut în epoca scrisului, trăiesc înainte de Sumer. Știu vorbi, știu citi, dar nu știu să scrie, iar asta se reflectă în toate acțiunile lor, în felul lor de a gândi, de a vorbi, de a citi.

(Iar cum clasa politică este de la o vreme încoace populată exclusiv de oameni care nu știu să scrie un text mai lung decât propria lor semnătură, nu doar la noi, ci și prin cele țări, e limpede că, prin ei, istoria își va schimba decisiv cursul.)

Revista *Contemporanul* – la care colaborez de, iată, câțiva ani – este un loc în care scriitorii, criticii literari, istoricii, filosofii, poezii de o înaltă ținută țin aprins focul sacru al scrisului, într-o epocă în care, cum spuneam, oamenii își taie benevol „mâna care scrie” și-i privesc ca pe niște ciudățenii pe cei care se îndeletnicesc cu această artă. Grație lui Nicolae Breban și Aurei Christi, *Contemporanul* a reușit să adune în paginile sale texte de o reală valoare și, mai ales, să continue să meargă înainte – cu o constanță și o perseverență de invidiat – prin apele turburi ale tranziției și post-tranziției. *Contemporanul* aduce în conștiința publicului teme și date culturale absolut vitale pentru menținerea vie nu doar a unei identități, dar și a unui spirit național și deopotrivă european. Nu întâmplător *Contemporanul* și-a asociat și titulatura de *Ideea Europeană*, căci prin ceea ce publică, atât ca articole, cât și ca volume, România reușește să-și dezvăluie nu doar fața, ci fibra profund europeană a culturii ei.

În ce mă privește, am fost încurajat și stimulat permanent de verva inepuizabilă a lui Nicolae Breban, de grația și bunătatea Aurei Christi – cei doi corifei ai revistei *Contemporanul*, o revistă care-și merită din plin prestigiul și o viață îndelungată!

10

Cătălin Ghiță Un loc meritat între periodicele valoroase

Contemporanul. Ideea europeană este una dintre cele mai incitante și mai dinamice reviste culturale din România de astăzi. Cu o listă de colaboratori de prim-ordin și cu numere tematice dintre cele mai îndrăznețe, *Contemporanul*. Ideea europeană și-a asigurat un loc meritat între periodicele valoroase din țara noastră. Cu speranța că revista va continua să apară mulți ani sub bune auspicii redacționale, le doresc redactorilor și colaboratorilor inspirație și putere de muncă.

Simona-Grazia Dima Un profil perfect individualizat

Ori de câte ori deschid revista *Contemporanul*. Ideea europeană, știu că mă voi delecta cu un spectacol literar captivant, de înalt profesionalism, că voi afla neprețuite noutăți din cultura

Contemporanul. Ideea europeană este una dintre cele mai incitante și mai dinamice reviste culturale din România de astăzi

țării noastre și nu numai. Revista a știut, în toți acești ani postrevoluționari, să întrețină focul viu al cunoașterii, pasiunea pentru valorile autentice – din literatură, dar și din artele plastice, muzică,

Programul editorial și publicistic al revistei *Contemporanul*. Ideea europeană și ale instituțiilor-partenere, promovată prin inițiativele, proiectele și colecțiile sale conexe, dezvoltă și concretizează o perspectivă europeană asupra valorilor naționale

Marian Victor Buciu Constanța, constanța

Mult mai mult critici, cu alții, decât autocritici, cu noi și-ai noștri, avem circumstanța, într-o măsură atenuantă, greu de atenuat, de a nu trăi cu adevărat liber. De aici încep căile subiectivității și, ceea ce este însă altceva, dar nu în chip de antonimie, ale subiectivismului. Revista *Contemporanul*. *Ideea europeană* este în ceea ce mă privește o constantă și nu mai puțin o constanță. Ce reprezintă ea? Ce loc are între celelalte reviste? Acum, la 30 de ani de viață, adăugată la avaturile *Contemporanului* de 138 de ani și *Ideii europene* de 100 de ani, revista la care scriu de un sfert de secol este, mai nou, cea mai apropiată de Academia Română, prin problematică și unii dintre colaboratori, o revistă vie și chiar vioaie, iată, „academică”, dar nu în sensul peiorativizat de „avangardiști” eroici, căzuți în eroare, dacă îi luăm în seamă pe cei ignoranți deveniți ignorați (din tipologia parvenitului neajuns), pentru că Avangarda a fost, în față, la vârf, fenomenală în modernitate. Restul este pentru mine, recunosc, o repetiție esențială. Începând cu acest *ante scriptum*, în chip de replică în actualitate:

„Câțiva ani înainte de 1990, începusem să uit că mai există reviste culturale. Mi se păreau dezgustătoare. Foamea de ele nu mai conta când în mezelării sau în hale abia găseai adidași de porc. (Iată o expresie hipercodificată pentru liceenii de acum.) După 1990, revistele îmi mănâncă din zile. Cititul lor e o boală lungă căreia doar somnul îi stă-n față. La români, deschiderea de sistem s-a făcut parcă programatic mai ales în ceea ce maturitatea impune a nu se arăta. Avem acum și minunății de reviste. Unele se și vând. Altele, însă, nu, nu se vând. La propriu. Se dau. Din redacție-n redacție. Cele care se citesc nu se vând nici ele, dar la figurat. Chiar așa de independente și de obiective nu sunt. Să zicem că nu se vând cu totul, că se vând prea puțin. Dar de impus se impun, de-a valma, toate. Mi-ar trebui prea multe rânduri să le orânduiesc pe tipuri așa-zis dominante” (*Revistele, de ieri pe azi*, în „Mozaicul”, nr. 1-2/2002, p. 20).

„Putem fi, suntem, contemporani prin *Contemporanul* deschis *Ideii europene*. Rămâne încă destul loc de deschidere reflexivă, creatoare, de discuții și dispute sincronice ori diacronice, inovatoare și fertil conservatoare. Revista de un secol și un sfert (de veghe și somn) are nu doar veleitatea, dar și realitatea unei cumpene culturale, artistice, literare. Poartă, de regulă, marca echilibrului. Excepțiile rămân, desigur, ca oriunde, ineluctabile” (*Un omagiu critic [Contemporanul – 125]*, în *Contemporanul. Ideea europeană*, nr. 5, mai 2006, p. 7).

„Revista *Contemporanul. Ideea europeană* s-a vrut și a putut în bună măsură să fie un proiect, un program, o construcție. Și-a trasat identitatea și personalitatea, după chipul colectiv al diriguitorilor și complicității colaboratorilor. S-a

Revista *Contemporanul. Ideea Europeană*, care, iată, împlinește trei decenii, are un program mult mai apropiat de al interbelicii *Ideea europeană*, cu o lărgime a ariei de interes pentru actualitatea vie a literaturii naționale, dar și străine, cu un accent mai puternic, mai ales din ultimul deceniu, pe directa colaborare cu membrii Academiei Române

ancorat temeinic, credibil, în contemporaneitate, (post)modernitate, semnificație europeană. A ales deschiderea și libertatea. A conservat înnoirea, înlăturând specializarea parohialistă. Revista a rămas dispusă la căutare, test expresiv și experimental de creație, fără a fi indispusă, dimpotrivă, față de echilibru, înțelegere, măsură. Sau față de profesionalism, coerență, consecvență, ameliorare. Posedând spirit (auto)critic, selectiv, captează judecata și exclude prejudecata.

Idealizez *Ideea europeană*? Poate, dar în limitele realității. Revistă e bună, chiar excelentă, în părțile ei esențiale. O astfel de publicație a devenit necesară. Ea rămâne stabilă. E un organ de neînlocuit. Dacă acest organ ar fi amputat, ar fi grav afectat organismul revuistic real. (...) E revista care, mai mult decât celelalte, mi-a mediat, la propriu, expresia. Iar pentru mine acest fapt rămâne vital” (*Contemporanul* nostru, în *Contemporanul. Ideea europeană*, nr. 10, octombrie 2009, pp. 22-23).

Cassian Maria Spiridon O schimbare radicală

Contemporanul. Ideea Europeană este o revistă care, din 1990, și-a impus să perpetueze, nu foarte strict, programul celor două publicații.

Prima s-a născut la Iași pe 1 iulie 1891 la inițiativa cercului socialist, avându-l ca redactor pe Ioan Nădejde. Din 1885, prin prezența constanței a lui Dobrogeanu-Gherea, se limpezește direcția foii, una ideologizată, determinist marxistă. În mai 1891 își încetează apariția.

Contemporanul își reia activitatea pe 20 septembrie 1946, în noul context sovietizat. Are ca redactori șefi până în 1957 pe: Marcel Breazu, Ion Banu, Horia Liman ș.a. Din 19 aprilie 1956 îl aflăm ca redactor pe G. Ivașcu, care va fi înlocuit, prin plecarea la *România literară*, din 1973 de Constantin Mitea, iar din 1980 de D.R. Popescu. Se vrea continuarea primei reviste, cu un accentuat caracter marxist-leninist, nu fără colaborări strălucite, mai ales în seria G. Ivașcu. Pe 6 ianuarie 1990 apare o nouă serie, la cârmă vin Corneliu Leu și Radu Cârnelci.

O schimbare radicală are loc cu numărul din 20 aprilie 1990, când își schimbă inclusiv titulatura: *Contemporanul – Ideea Europeană*, cu subtitlul *Revistă națională de cultură, politică și știință* sub direcția lui Nicolae Breban, care o numește ca redactor-șef, către mijlocul anilor '90, pe Aura Christi.

Ideea europeană (parte a actualei reviste) a apărut între 25 iunie 1919 și 1 iulie 1928, editată de C. Rădulescu-Motru și are ca subtitlu: *Socială, critică, artistică și literară*, propunându-și să devină, ceea ce s-a și întâmplat în epocă, *un adevărat organ al întregii noastre pături intelectuale*, fiind totodată o publicație independentă, ce are drept scop de a familiariza publicul românesc cu curentele de idei și transformările sociale din Europa, interpretând totodată, cu obiectivitate pe cele din cuprinsul românesc.

Revista *Contemporanul. Ideea Europeană*, care, iată, împlinește trei decenii, are un program mult mai apropiat de al interbelicii *Ideea europeană*, cu o lărgime a ariei de interes pentru actualitatea vie a literaturii naționale, dar și străine, cu un accent mai puternic, mai ales din ultimul deceniu, pe directa colaborare cu membrii Academiei Române – una constantă și consistentă.

Inițiativa inspirată a lui Nicolae Breban de a lega cele două reviste sub titlul comun *Contemporanul. Ideea Europeană* a fost și este un real câștig intelectual pentru publicistica națională; secondat de Aura Christi, luptătoare de neabătut în afirmare literaturii vii, cu o echipă redacțională talentată, actuala foaie este o prezență revigorantă, necesară și benefică întru afirmarea culturii contemporane.

Ca unul care știe în direct și în amănunt cât de dificil, administrativ și financiar, este să menții ritmicitatea, dar și înălțimea axiologică a unei reviste, felicit diriguitorii publicației și sunt încrezător că încă alte decenii, la fel de glorioare, va rămâne în slujba culturii naționale, mereu în locul central pe care și l-a câștigat cu îndreptărire.

Să auzim numai de bine și să rămâneți la fel de tineri și la semicentener. □

Academia Română redeschide Muzeul de artă „George Oprescu”

Academia Română a redeschis Muzeul de artă „George Oprescu”. Ceremonia a avut loc la sediul muzeal, situat în strada Dr. Clunet nr. 16, din cartierul Cotroceni, în prezența acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte, și acad. Ioan Dumitrache, secretar general al Academiei Române. Evenimentul marchează împlinirea a 138 de ani de la nașterea academicianului George Oprescu, creator de școală în domeniul istoriei artei, inițiator al unor proiecte muzeale și rafinat colecționar și critic de artă.

Ceremonia de deschidere a fost precedată de conferința „Academicianul George Oprescu – profesor, ctitor, donator”, care s-a desfășurat în Aula Academiei Române din Calea Victoriei nr. 125. Personalitatea istoricului de artă George Oprescu și rolul jucat de acesta în cultura română au fost evocate de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române și președinte al Secției de Arte, Arhitectură și Audiovizual, și de prof. Adrian-Silvan Ionescu, directorul Institutului de Istoria Artei „George Oprescu”. Profesor și istoric de artă, George Oprescu a devenit membru al Academiei Române în anul 1938. Zece ani mai târziu, a fondat, în cadrul Academiei Române, institutul de istoria artei, care astăzi îi poartă numele, cu scopul de a încuraja cercetarea artistică multidisciplinară, contribuind astfel la structurarea și îmbogățirea istoriei artei din România.

Împătimit colecționar, George Oprescu pune bazele unui spațiu de expunere în propria locuință, unde reunește o prețioasă colecție, alcătuită din lucrări ale artiștilor români și europeni, textile tradiționale, obiecte orientale și stampe japoneze. În 1962 colecția academicianului George Oprescu găzduită în casa din zona Cotroceni este deschisă publicului și transformată în muzeu de artă.

În același an, 1962, casa și colecția sunt donate Academiei Române. 250 de tablouri, 8.700 de gravuri, peste 1.400 de desene, 50 de sculpturi, covoare orientale și scoarțe țărănești, numeroase piese de ceramică și circa 1.000 de stampe japoneze au fost în acces public până în anul 1978, când Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie impune Academiei Române transferul casei și colecției, care intră în custodia consiliului. În 1980 obiectele sunt transferate către recent înființatul Muzeul al Colecțiilor de Artă, iar casa este redusă la stadiul de locuință particulară.

Miercuri, 27 noiembrie 2019, donația profesorului Oprescu, recuperată în urma unor lungi litigii în instanță, a reintrat în circuit public, iar casa a revenit la funcțiunea sa inițială de spațiu muzeal, după un îndelungat proces de restaurare întreprins de Academia Română.

Muzeul de Artă „George Oprescu” al Academiei Române și-a redeschis porțile în fața publicului, începând cu data de 1 decembrie 2019, și poate fi vizitat în zilele de joi, sâmbătă și duminică, în intervalul orar 10-18. Intrarea este gratuită.

Ediție facsimilată *Psaltichie românească*

Biblioteca Academiei Române a lansat ediția facsimilată a Manuscrisului românesc nr. 61 – *Psaltichie românească*, operă scrisă la 1713 de Filothei sin Agăi Jipei sau Filothei Sfetagorețul și aflată în patrimoniul Cabinetului de manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei Române.

Lansarea a avut loc în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu”. Volumul a fost prezentat de acad. Răzvan Theodorescu, vicepreședinte al Academiei Române, și de Gabriela Dumitrescu, care a asigurat coordonarea lucrării. Volumul de 536 de pagini, tipărit în excelente condiții grafice,

este o antologie de cântări bisericești, care poate fi considerată un adevărat tezaur muzical, dar și un monument de limbă românească. Autorul, Filothei sin Agăi Jipei sau Filothei Sfetagorețul, s-a afirmat în istoria muzicii psaltice, în primul rând, pentru „românirea”, cum spunea el, a cântărilor psaltice bisericești, care se adresau păturilor celor mai largi ale poporului, într-o vreme în care mitropolitul Theodosie susținea ca slujba să se săvârșească numai în slavonă, întrucât limba română era „proastă, săracă și îngustă, față de cea elină și slavonă”.

Filothei sin Agăi Jipei își susține opțiunea pentru limba română în prefața *Psaltichiei*, arătând că a alcătuit cântările „nu după meșteșuguri latinești și rusăști”, căci „ceale ce să cântă în be-searecă, nu numai să să cânte, ci să și înțeleagă de pravoslavnicii creștini...”. Expresivitatea limbii utilizate și bogăția procedurilor lingvistice îl impun ca pe un rafinat cunoscător al spiritului limbii române și ca veritabil om de cultură.

Tipărirea în ediție facsimilată a *Psaltichiei românești* se înscrie într-un proiect mai amplu al Cabinetului de manuscrise și carte rară, care își propune să pună în circuitul public, atât pentru specialiști, cât și pentru iubitorii de cultură, vechi și inedite documente aflate în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române. Din această colecție au văzut deja lumina tiparului: *Slujebnicul Mitropolitului Ștefan al Ungrovlahiei*, ediție facsimilată după manuscrisul românesc 1790, *Radu Zugravu – caiete de schițe*, ediție facsimilată după manuscrisele românești 4602 și 5307, *Canon de pocăință*, ediție facsimilată după manuscrisul grec 1294, *Imnul Acatist al Maicii Domnului*, ediție facsimilată după manuscrisul grec 113, apărute în anii 2017, 2018 și 2019.

Această nouă monografie a Ploieștilor este mai mult decât un eveniment editorial. Suntem în fața unui monument istoriografic și cultural

Proiectul este coordonat de Gabriela Dumitrescu, șefa Cabinetului de manuscrise și carte rară al Bibliotecii Academiei Române, și a beneficiat de sprijinul Editurii Sapientia Principium Cognitio și al Editurii Excelență prin Cultură.

Monografia *Marea Carte a Ploieștilor*, lansată la Academia Română

Academia Română a găzduit lansarea celui de-al III-lea volum al monografiei *Marea Carte a Ploieștilor*, lucrare monumentală, de peste 3000 de pagini, realizată de un colectiv de autori, membri ai Societății Culturale „Ploiești Mileniul III”.

Evenimentul a avut loc în Amfiteatrul „Ion Heliade Rădulescu” al Bibliotecii Academiei Române. Cartea a fost prezentată de acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, acad. Victor Spinei, vicepreședinte al Academiei Române, prof. ing. Nicolae Noica, membru de onoare al Academiei Române. Din partea Societății Culturale „Ploiești Mileniul III” au luat cuvântul ing. Constantin Trestioreanu, președintele Societății și coordonator al lucrării, prof.dr. Gheorghe Marinică, prof.dr. Dorin Stănescu.

Marea Carte a Ploieștilor, proiect inițiat în anul 2001 și finalizat în 2019, este opera colectivă a 26 de autori, care și-au elaborat studiile pe baza

Noutăți editoriale – Editura Academiei Române

Muzeul de Artă „George Oprescu” al Academiei Române și-a redeschis porțile în fața publicului, începând cu data de 1 decembrie 2019 și poate fi vizitat în zilele de joi, sâmbătă și duminică, în intervalul orar 10-18

unui impresionant număr de informații inedite, identificate în arhivele din țară și din străinătate, precum și pe o bogată iconografie, originală și ea, respectând toate rigorile și standardele științifice și academice în vigoare.

Președintele Academiei Române, istoricul Ioan-Aurel Pop, apreciază la modul superlativ lucrarea: „Această nouă monografie a Ploieștilor este mai mult decât un eveniment editorial. Suntem în fața unui monument istoriografic și cultural, construit cu migală și cu erudiție timp de 18 ani, de către un colectiv de autori.”

Volumul I, lansat în 2011, tratează istoria orașului Ploiești de la origini și până în anul 2010. Volumul al II-lea, lansat în 2016, prezintă economia ploieșteană, fiind prima sinteză de acest tip de istorie și un demers dificil în sine. Cel de-al III-lea volum, lansat acum la Academia Română, tratează cultura ploieșteană sub toate aspectele sale.

Cele trei volume, fiecare de câte 1000 de pagini, au fost coordonate de Constantin Trestioreanu și Gheorghe Marinică, având un colectiv redacțional de bază format din Marian Chirulescu, Dorin Stănescu, Polin Zorilă. *Marea Carte a Ploieștilor* vine la opt decenii distanță după prima monografie a orașului, realizată în 1937 de scriitorului Mihail Sevastos, ca urmare a comenzii lansate atunci de Primăria Orașului Ploiești. Istoria urbei era prezentată romanțat, dar proiectul, foarte frumos, era însoțit de o mulțime de imagini, astăzi veritabile documente.

Lucrarea de acum este inițiativa și opera unui grup de intelectuali, reuniți în cadrul unei asociații, care în 18 ani de activitate a tipărit, doar cu eforturi proprii, 90 de cărți de istorie locală, precum: *Republica de la Ploiești*, autor Dorin Stănescu, *O cronică ploieșteană*, autor Carol Nicolae Debie, *Istoria Ploieștiului în date*, autor Marian Chirulescu, *Catagrafia de la 1838*, transcrisă de Ion Dedu, *Dicționarul istoric al Județului Prahova*, autor Mihai Apostol.

Pentru implicare, dar mai ales pentru rezultatul cercetărilor științifice elaborate, membrii societății au primit aprecierea și felicitările acad. Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, care a luat cuvântul în cadrul lansării din data de 19 noiembrie 2019: „Noua monografie a Ploieștilor se adaugă celorlalte 90 de lucrări realizate și publicate de Societatea Culturală «Ploiești Mileniul III», în nici două decenii de activitate, și pune în lumină entuziasmul, pasiunea și setea de cultură a unor intelectuali care, fără să beneficieze de sprijinul financiar al autorităților, onorează destinul elitei noastre de a fi în fruntea marilor inițiative spirituale ale poporului român. Sincere felicitări!” □

Biroul de comunicare
al Academiei Române

■ Lecții de istorie

Ioan-Aurel Pop

Iubirea de școală

Aproape toate școlile românești vechi din Transilvania au împlinit în 2019 o sută de ani. De ce doar atâția? Este foarte simplu, fiindcă înainte de 1918 nu existau în provinciile românești ocupate de monarhia habsburgică școli românești de stat, adică școli în care toate materiile să fie predate în românește. Erau, totuși, câteva școli înalte românești, la Blaj, la Brașov, la Beiuș, la Năsăud, la Arad, la Caransebeș etc., dar acestea erau întreținute de biserică și de comunitățile de români, nu de stat. Așa se face că Liceul (azi Colegiul Național) „Emil Racoviță” din Cluj – unul dintre cele mai bune așezăminte de învățământ secundar din țară – își sărbătorește centenarul.

În aceste momente, am putea reface istoria așa de bogată a liceului, dar sunt sigur că ea este cunoscută ori poate fi ușor cunoscută din bazele de date existente. Putem avea în minte și ideea de a vorbi despre Universitatea „Babeș-Bolyai” (UBB), cu o istorie strâns legată de istoria Colegiului Național „Emil Racoviță”, care s-a chemat multă vreme „Seminarul Pedagogic Universitar”. Recent, și UBB – a cărei primă fondare ca nucleu de școală superioară s-a produs în urmă cu 440 de ani – și-a celebrat un secol de viață românească, într-un moment în care, aidoma Colegiului „Racoviță” între licee, este prima între universitățile din România. Ar fi nimerit să-l evocăm astăzi pe Emil Racoviță, adică pe savantul moldovean de talie mondială care a avut vocația cercetării, a dascăliei și a Universității și care a prezidat la nașterea școlii superioare românești la Cluj. De asemenea, am fi putut trasa istoria Colegiului Academic din Cluj, în care tronează fresca lui Costin Petrescu, cu toată istoria mai recentă a românilor transilvani, vegheată de inscripția „Prin cultură la libertate”. Câtă vreme mai credem că vom fi salvați prin cultură, așa cum credeau învățații Școlii Ardelene, nimic nu este pierdut. Iar cultura se leagă indisolubil de educație. De aceea, mi se par nimerite câteva reflecții despre educație. Acestea ar putea să sune precum niște sfaturi, iar sfaturile date altora sunt cel mai ușor lucru din lume. Avantajul lor, al sfaturilor, este, însă, că ele rămân facultative, nu obligă la nimic.

În 1848, intelectualii români care au fost la Blaj erau convinși că „educația poporului este cea dintâi treabă a patrioților”. Se pare că Barițiu (care, din fericire, a dat numele său primului liceu românesc înființat la Cluj) ar fi spus aceasta cel dintâi, dar ideea era în mințile tuturor acelor făurari de națiune română modernă. La finele Primului Război Mondial, marii intelectuali români gândeau la fel, iar între acești patrioți se afla și Emil Racoviță. Cuvintele despre educație, citate mai sus, le vor părea multora depășite, în era digitală pe care o trăim. Ce rost mai are educația? Din fericire, are un rol fundamental în procesul de umanizare a ființei umane. Omul, la naștere, este ca lutul care așteaptă să fie modelat. Dacă rămâne nemodelat, nu depășește stadiul de obiect ori de mamifer superior. Educația organizată nu se face în familie, ci la școală, la școala publică. Iar școlile publice au fost inventate de greci și de romani, în urmă cu două-trei milenii, adică de foarte puțin timp (la scara istoriei umanității). Educația îl instruieste pe om ca să poată trăi în societate și nu în turmă, adică să aibă spirit comunitar și nu spirit gregar. Omul este o ființă socială, iar traiul în societate presupune educație.

În citatul de mai sus se află și noțiunea de popor. Ce rost mai are poporul? Poporul se încadrează, sub aspect teoretic, în categoria etnicului. Etnicitatea străbate istoria omenirii de mai multe

mii de ani, de când există limbi diferite, de când s-au amestecat neamurile în Turnul Babel. Cele mai vechi și mai bine organizate popoare au devenit, cu vremea, națiuni. Popoarele nu au fost inventate de nimeni (cu excepția lui Dumnezeu), ele nu au fost create prin decizii ale guvernelor și parlamentelor, ci s-au născut în chip organic, prin acumulări mărunte și succesive. Prin urmare, popoarele au existat, există și nu avem niciun motiv să credem că nu vor exista în viitor. Asta, în ciuda celor care ar vrea să vadă un „popor unic”, otova, pe întreaga planetă.

Ce mai sunt astăzi patrioții? Mai bine să nu mai vorbim de ei! De când i-a ironizat sau, mai exact, de când i-a satirizat Caragiale, este mai înțelept să nu atingem acest subiect în public. Iar mai recent, odată cu globalizarea, se părea că ideea de cetățean al universului (care făcuse carieră în Secolul Luminilor) cucerise toate spiritele rafinate. Ba, unii îi confundă pe patrioți cu șovinii, iar alții afirmă chiar că patrioții dispar treptat sau că se cuvine să dispară. Și totuși, patrioții, adică iubitorii de patrie, există. Eu vorbesc aici de patrioții autentici, de aceia care-și iubesc locul de naștere, locul de proveniență dintr-un *pater* și dintr-o *mater* (adică din doi părinți), de aceia născuți pe la noi, pe-acolo pe unde „jale duce Mureșul”, pe unde „sara pe deal, buciul sună cu jale” sau pe unde sunt locuri de basm, numite Dor Mărunt, Vâlcele Bune ori Dintr-un Lemn ... Aceștia mai cred că nimeni nu poate iubi patriile altora (adică obârșiile lor), dacă nu-și cunosc bine și nu-și iubesc sincer propria patrie. Patrioții sunt, în dreaptă consecință, aceia care știu bine ce este patria proprie, ca să înțeleagă bine toate patriile celorlalți.

În consecință, dacă există încă și educația, și popoarele și patriile, înseamnă că „treaba” patrioților este de mare actualitate. Ce înseamnă aceasta? Înseamnă că, în școală, cunoștințele generale nu se pot opune spiritului național și că cele două principii de completează și se armonizează. De unde vine atunci marea adversitate și chiar ură a unora față de națiune și față de spiritul național? Cred că vine, dincolo de anumite interese apărute deloc dezinteresat, din cel puțin două confuzii, pe care mulți le promovează din ignoranță și inconsistență logică. Prima confuzie se leagă de considerarea națiunilor drept cauze ale conflictelor sângeroase care au brăzdat omenirea. Or, cauzele acestor războaie sunt interesele unor elite restrânse care au ajuns să domine scena mondială. Nu națiunile au declanșat războaiele, ci ele au fost folosite drept pretexte și apoi drept „carne de tun”. Și chiar dacă anumite națiuni ar fi fost convinse că războiul este absolut necesar și ar fi agreat declanșarea acestuia, națiunea, ca entitate, nu este blamabilă. Războaie s-au purtat pe lumea asta și în numele dragostei, al familiei, al credinței religioase, al libertății, al democrației etc. Oare se cuvine ca, pentru asta, să blamăm dragostea, familia, credința, libertatea sau democrația? A doua confuzie se referă la suprapunerea voită dintre naționalism (ca sentiment de dragoste față de propria națiune) și xenofobie (ideologie axată pe ura față de străini), pe de o parte, și la congruența dintre naționalism și șovinism (ideologie care cultivă ura și dușmănia între popoare și națiuni, precum și ideea superiorității unei națiuni în raport cu altele), pe de altă parte. Din această pricină, noțiunea de naționalism – care era foarte onorabilă până în prima parte a secolului al XX-lea, a ajuns să aibă azi sens negativ. Un naționalist nu mai este (pentru unii) un iubitor de națiune și de națiuni, ci un egoist mânat de ură față de alții. Cum naționalismul a devenit ciumat, nici națiunile nu au avut,

Aproape toate școlile românești vechi din Transilvania au împlinit în 2019 o sută de ani. De ce doar atâția? Este foarte simplu, fiindcă înainte de 1918 nu existau în provinciile românești ocupate de monarhia habsburgică școli românești de stat, adică școli în care toate materiile să fie predate în românește

în ochii multor formatori de opinie, o soartă mai bună. Asta până de curând, când valorile unor națiuni – valori intrate în cotidian și considerate eterne – au fost periclitate, atacate, diminuate și chiar distruse.

Azi, globalismul artificial și gândit ca armă împotriva națiunilor este pus tot mai serios la îndoială, iar spiritul național – considerat de către mulți învechit sau relicvă a istoriei – a reînviat în locuri unde părea inexistent, adică în Occident, în Anglia, Franța, Olanda, Spania, Italia sau, mai aproape de noi, în Polonia, Ungaria, Cehia etc. Națiunile nu sunt nici ele (ca și popoarele care le stau la bază) realități temporare, create prin decizia omului sau a unor instituții omenesti, ci sunt comunități organice, create de istorie, de cutumă, de acumulări îndelungate. Dar nici ideea globală nu este străină spiritului omenesc, pentru că oamenii au visat mereu să frângă barierele și granițele, să comunice liber și continuu, să se simtă egali și cetățeni ai universului. Cea mai mare eroare este contrapunerea celor două principii, național și universal. Ele nu pot exista unul fără altul.

În consecință, suntem obligați să reținem un lucru tulburător: școala cea bună unește și armonizează cele două principii – universal și național –, ferindu-le de exagerări, de confuzii și de contradicții artificiale. Școala cea bună și autentică este a universului și a națiunii (națiunilor) în mijlocul căreia funcționează. Apărarea spiritului românesc în școlile românești este o garanție a înțelegerii, acceptării și prețuirii tuturor celorlalte națiuni în cadrul concertului – destul de distonant în acest moment – al Europei și al lumii. Servind națiunea română și limba română, liceul are privilegiul de a sluji și alte națiuni, grupuri etnice mai mari ori mai mici, limbi și dialecte, de circulație mai largă ori mai restrânsă, într-o armonie universală și într-o comuniune globală.

Sunt oameni care se fereșc să recunoască rolul fundamental al educației și care cred că prin matematică, fizică și chimie, biologie, muzică și astronomie nu se face educație, ci că se transmit doar cunoștințe. Fals! Orice profesor, prin orice disciplină școlară, face educație, chiar dacă nu știe sau nu vrea asta. Dacă este așa – și așa este – oare nu ar fi mai bine să fim conștienți de acest lucru și să facem educație bună, responsabilă, utilă pentru țară și pentru lume? Din păcate, mesajele proaste se receptează mai repede și mai ușor decât cele bune.

Disciplinele școlare clasice sunt bune, pentru că sunt verificate de experiența istorică. Nu este nevoie de discipline noi, din cel puțin câteva motive: vechile materii școlare acoperă cam toată paleta cunoașterii; introducerea de noi discipline presupune eliminarea unora dintre cele vechi sau trecerea, mai peste tot, la câte o oră pe săptămână, ceea ce ar fi catastrofal; noile cunoștințe sau domenii necesare (educația igienică, economică, bancară, de nutriție sănătoasă, ecologia, protecția mediului, politețea etc.) nu au cum să devină materii școlare și nu este nevoie de acest lucru; este de ajuns să fie conținuturi în materiile existente. De când este lumea, educatorii i-au învățat pe elevi cum să se poarte în viață, cum să circule, cum să vorbească, cum să se primenească, cum să respecte natura și pe aproapele lor, ce să mănânce și cum să mănânce etc., fără ca pentru aceasta elevii să aibă nevoie de note, de teze și de alte discipline decât cele consacrate.

Disciplinele de științe exacte, naturale și tehnice rămân esențiale. Fără ele nu se poate face școală, adică pregătire pentru viață. Dar haideți să nu renunțăm la umanioare, să

⇒ nu acuzăm științele sociale de toate relele de pe lume, să nu reducem orele de română, de istorie, de latină, de geografie, de filosofie etc.! Pe lângă alternativa și pe lângă exercițiul minții pe care ni le oferă, disciplinele acestea ne ajută să nu devenim pietre peste pietre. Limba română este cea mai frumoasă creație spirituală a poporului român, este o construcție pe care numai noi, oamenii, o putem distruge, nu timpul, nu vântul, nu intemperiiile și nici catastrofele naturale! Iar istoria este viața noastră, fiindcă în viața noastră se cuprinde tot prezentul celor care au trăit în trecut. Ca sămânța plantei, viața noastră are în ea toată zestrea lăsată de înaintași. De ce s-o acoperim de ignoranță? Azi, când ne ducem la Roma, la Paris și la Londra și vedem un capitel corintic, o ogivă gotică ori o statuie de rege, împărat, politician sau om de litere ori de știință, avem șansa să nu ne simțim ca vițelul la poarta nouă, ci să recunoaștem, să prețuim, să știm. Cum să conștientizăm ceea ce avem șansa să vedem, dacă nu facem școală serioasă? Omenirea are o experiență în privința educației, iar aceasta trebuie continuată și valorificată.

Să-i prețuim mai întâi pe elevi, pentru că fără ei profesorii ar fi de prisos și pentru că ei sunt profesorii de mâine! O să ziceți că nu toți elevii se fac profesori. E drept și nici nu trebuie, dar cei mai buni absolvenți trebuie să fie, măcar pentru o vreme, și profesori, fiindcă numai din profesori buni ies elevi buni. Elevul este o mlădiță, iar mlădițele trebuie ocrotite. Cel mai ușor lucru pentru un șef (iar profesorul este un fel de șef, fiindcă dirijează un grup) și tentația care ne pândeste sunt ironia, orgoliul, răutatea, pedeapsa. Evident, la școală, neștiința ori alte abateri se cuvin sancționate, dar cu generozitate, seninătate și blândețe. Elevul este maturul *in nuce* și de el trebuie să avem grijă. Jignirea unui elev de către un profesor poate să aibă urmări psihice pentru acest răsad de-a lungul întregii vieți.

Trebuie, firește, să-i cinstim și pe părinții elevilor, deoarece ei i-au adus pe lume pe elevi, ei sunt foști elevi și ei veghează ca mlădița să devină ființă matură întregă.

Să avem grijă și de profesori, care nu au nevoie de mare lucru, nu cer pensii speciale (cine le-ar da?) și nici averi materiale. Unde ați văzut profesor bogat, bogat în sens propriu, nu cu niște bani puși deoparte pentru bătrânețe? Profesorii nu pot deranja pe nimeni pe lumea asta, din moment ce se mulțumesc cu un „Bună ziua!”, cu binețea firească. Iar dacă cel care dă binețe mai adaugă și vorba magică „Mi-ați fost profesoară!” ori „Mi-ați fost profesor!”, atunci omul de la catedră nu mai are nevoie de nimic. Își oprește un nod în gât și lacrimile în colțurile ochilor și merge mai departe, poate adus ușor de spate, dar cu o lumină pe față care face să pară înnobilit de aura cerească.

Dascălii și elevii sunt ecuația școlii, iar aceia care au fost și sunt la licee bune pot spune *Et in Arcadia ego!*, pentru că sunt privilegiații sorții. Clădirile au rostul lor, au valoarea și au farmecul lor, dar sufletele contează cel mai mult. Să le spunem tinerilor că locul românilor este în România, că avem și noi școli bine, în care trebuie să învețe. Mai toți românii realizați în Occident au făcut școala în România. Cei mai mulți medici străini din Franța sunt români, adică aceia care au învățat tainele meseriei lui Hipocrat nu la Berlin ori la Londra, ci la București, la Cluj, la Iași, la Târgu Mureș ori la Timișoara. Emil Racoviță și generația lui aveau locuri de muncă extraordinare (plătite regește) la Paris sau pe alte meridiane din Occident și, totuși, au venit la Cluj, ori la București, ori la Iași, ca să construiască pe solul părinților și bunicilor lor. Ei ne-au învățat – cum ar fi spus Vasile Pârvan – „datoria vieții noastre”. Școala transmite virtuți și valori – dincolo de cunoștințe – dar transmite mai ales încredere și speranță. Un dascăl nu are voie să ucidă speranța și să zdruncine încrederea. Iar cei care, acum un secol, au făcut România și liceele centenare evocate mai sus au avut, se pare, mai multe cunoștințe decât noi, dar au avut, cu siguranță, mai multă speranță și mai mare încredere. □

■ Poeme

Rodica Braga

poezia se învăluie în cețuri

aidoma cepei în cămășile ei succesive.
cu pași nesiguri mă apropiu de incandescența ei cum se apropie fluturile de lampă,
știu urmarea, dar tot nu rezist.
ceva, ca o vibrație subtilă, mă trage spre un afund luminos, niciodată perfect atins, niciodată perfect descifrat, doar trăitor în mine ca un șist prețios.
mă prăbușesc în alt vers ca într-o peșteră necercetată.
ca o gănganie uriașă, frica îmi linge șira spinării, semn că încă sunt vie și aptă pentru bucurii nesperate.

ce frig mă cuprinde

între un vers și un altul.
vocea mea interioară suspendată deasupra unei prăpastii.
respirația apneică pâlând ca un cărbune încins carbonizează totul în mine.
un salt uriaș, dar nesigur, mă propulsează spre celălalt țărâm. fi-voi sorbită în adâncul nimicului sau mă voi prinde cu ghearele de solul fărâmișos ce așteaptă indiferent să-mi desăvârșesc efortul? totul e în mâna hazardului

care se hrănește cu visurile mele nesăbuite.

ca pielița plesnită

a unui fruct prea copt, m-a izbit în față înțelesul unui cuvânt și am rămas să mă cuminec din carnea lui tremurândă: Iisus, și inima mea a luat forma crucii pătimirilor sale.

moartea negociază cu mine

de câte ori mă trezesc dimineața la viață.
îmi prefiră țărâna sfințită de ziditor prin sita ei mereu activă.
o pune în balanța ei răbdătoare și conchide că n-a ajuns încă la epuizare.
eu îmi dezleg mâinile din lanțurile parșive ale nopții și surghiunesc toate nămirile somnului, până când mă simt aptă să iau în piept lumina zdrobitoare a zilei, s-o adun în pumni să-mi spăl ochii cu ea și, din stropii rămași, să-mi zidesc treptele poemului care mă va duce mai aproape de mine, de întunericul zăpușitor în care am viețuit ca o cârtiță ce a afânat cu îndărătnicie pământul fără să se întrebe dacă strădania ei folosește cuiva.

Gala Premiilor Contemporanul • 2019 •

Anul Cărții

Maria-Ana Tupan

Virgil Nemoianu

Ioan Cristescu

Adrian Dinu Rachieru

Constantin Lupeanu

Dana Oprica

Cassian Maria Spiridon

Dana Duma

Ana Blandiana

Eugen Uricaru

Asociația Contemporanul, în parteneriat cu Muzeul Municipiului București, cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale, a organizat Gala Premiilor Contemporanul • 2019. Evenimentul a avut loc marți, 29 octombrie 2019, ora 16.00, la Muzeul Municipiului București, Palatul Șuțu – una dintre cele mai frumoase și încărcate de istorie edificii ale capitalei.

Printre invitați – personalități de marcă ale culturii, civilizației și științei române ca, de pildă, Ioan Cristescu, Mircea Dumitrescu, Alina Ledeanu, Virgil Nemoianu, Ioan-Aurel Pop, Victor Voicu, Răzvan Theodorescu, Victor Spinei, Mirel Taloș, Marina Roman, Alexa Visarion, Dumitru Radu Popescu, Angela Martin, Adrian Dinu Rachieru, Ana Blandiana, Maria-Ana Tupan, Cassian Maria Spiridon, Eugen Uricaru, Dana Duma, Dana Oprica, Teodora Stanciu, Alex Ștefănescu, Constantin Lupeanu, Mircea Martin, Marian Victor Buciu ș.a.

Amfitrioni: Nicolae Breban și Aura Christi.

Premiile Contemporanul • 2019:

Maria-Ana Tupan – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Virgil Nemoianu – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Cassian Maria Spiridon – Premiul național *Convorbiri literare* – revista anului 2019

Ioan Cristescu – Premiul național pentru excelență în cultură

Adrian Dinu Rachieru – Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară

Constantin Lupeanu – Premiul național pentru excelență în cultură

Dana Oprica – Premiul pentru debut – *Fragmente de cer*

Dana Duma – Premiul național pentru excelență în cultură

Ana Blandiana – Premiul național pentru excelență în poezie

Eugen Uricaru – Premiul național pentru excelență în roman

Printre laureații de până acum ai Premiilor revistei *Contemporanul. Ideea europeană* se află personalități ca, bunăoară, Octavian Paler, Mircea Martin, Augustin Buzura, Nicolae Băltă, Ion Ianoși, Irina Petraș, Ștefan Borbély, Constantina Raveca Buleu, Teșu Solomovici, Angela Martin, Gabriel Andreescu, Călin Căliman, Ioan-Aurel Pop, Răzvan Theodorescu, Mirel Taloș, Victor Voicu, Andrei Marga, Nicoleta Sălcudeanu, Theodor Codreanu, Cornel Nistorescu, Lucia Hossu Longin, Eugen Simion, Dumitru Radu Popescu, Bogdan Crețu, Maya Simionescu, Vladimir Epstein, Marta Petreu, Magda Ursache, Ion Mureșan, Răzvan Voncu, Alex Ștefănescu, Silvia Radu, Mircea Platon, Ion Simuț, Vladimir Zamfirescu ș.a.

Gala Premiilor Contemporanul • 2019 – proiect cultural finanțat de Ministerul Culturii și Identității naționale

Nicolae Breban

Ana Blandiana, Dana Oprica, Teodora Stanciu

Eugen Uricaru, Cassian Maria Spiridon

Lupta pentru valorile naționale

Aura Christi: Vă mulțumim că ați venit la Gala Premiilor Contemporanul și în acest an. Ideea Europeană – 2019. E un nou pas pentru noi. Un pas important. Ideea Europeană își sărbătorește în acest an centenarul. L-am invitat să ne însoțească pe acest drum pe colegul nostru de revistă, Mirel Talos, președinte interimar al Institutului Cultural Român, care este deținător de rubrică la revista *Contemporanul*. Pentru început, vă mărturisesc că mă bucur pentru această criză de scaune într-un context social, politic și cultural în care mai toți vorbesc neostenit despre diverse crize: criza literaturii, criza poeziei, criza economiei ș.a., apoi despre apocalipsa care trebuia să se întâmple recent, când NASA a emis un comunicat din care aflăm că se apropie un meteorit de planeta noastră. Suntem aici și vă mulțumim pentru că ați venit într-un număr impresionant. O să vă rugăm cu tot respectul și cu tot dragul să închideți telefoanele mobile. Mulțumim și elevilor, profesorilor, care au venit aici, cu noi, lângă noi, ca să-și facă lecția de literatură printre mari scriitori, mari personalități, legende vii ale literaturii române. E nevoie de Dvs., stimați profesori de literatură română, e nevoie de elevii Dvs. Sunt generații care în viitor vor citi literatură română. Manualele de literatură română sunt, mi s-a spus, sub orice nivel, ca să nu folosesc termeni mai conțondenti, și creează o imagine distorsionată a literaturii române – ceea ce rămâne a fi de o gravitate extremă. Să lipsească tocmai din manualele literaturii române o parte a vârfurilor naționale ale României, vârfuri naționale ale scrisului românesc, prin care s-a conservat identitatea și, totodată, europenitatea culturii și a națiunii române în vremuri de restriște? E un adevăr flagrant acesta și, în esență, de neacceptat! Și asta în condițiile în care umanioarele, în societatea consumeristă de azi, tehnologizată până în vârful unghiilor, sunt expediate la mearsarda societății. Și asta în condițiile în care trecem printr-o reală, profundă criză a modelelor. Vă promit că o să încercăm să vorbim și despre instituția de o importanță covârșitoare care este Învățătorul, Profesorul. Și despre modul lacunar, și era să zic... dramatic, în care au fost gândite și disipate în sute de mii (!) de exemplare manualele de literatură română, bunăoară, pentru clasa a XII-a.

De ce, în primul rând, literatura? Pentru că la literatură pricepem... puțin. Pentru că prin cultura scrisă de vârf a unui popor se conservă și se perpetuează identitatea unei națiuni. Și pentru că *la noi, în literatură*, cum spunea papa Dostoievski, mai exact, în literatura română se întâmplă lucruri stranii, da-da, aici, acasă. Toate la timpul lor. Astăzi vom sărbători sub auspiciile revistei *Contemporanul*. *Ideea europeană* mari scriitori, mari conștiințe, admirate, iubite, urmărite de nu puțini lectori.

Nicolae Breban: Vă mulțumim că ați venit. Avem, aici, personalități importante care ne onorează cu prezențele domniilor lor, doamna ministru Ecaterina Andronescu, domnul președinte Mirel Talos, domnul Cassian Maria Spiridon, directorul revistei *Convorbiri literare* și al Iașiului cultural, poeta Ioana Diaconescu și... printre laureați o să vedeți și alte personalități...

Aura Christi: Vă rugăm să nu spuneți cine sunt laureații...

Nicolae Breban: Deocamdată este un secret. Sunt emoționat și puțin gârbovit de cele trei decenii, de când conduc această revistă. Peste câteva luni, în aprilie anul viitor, voi face 30 de ani

de când am lansat această serie, *Contemporanul* – o revistă tradițională a Iașiului, pe care am lipit-o de o mare tradiție a Olteniei, a lui Rădulescu Motru, filosoful Motru, care edita *Ideea Europeană*. Am vrut să echilibrez lucrurile. Pe vremea aceea un fost amic, Andrei Pleșu, m-a ironizat că am lipit de *Contemporanul*, care avea o veche tradiție de stânga extremă, o revistă a unui om din sud, care era mai de dreapta. Alături de Lucian Blaga, Motru era al doilea mare filosof al României din anii '20-'30, care pe mine m-a cucerit, printre altele, prin faptul că a fost primul care a scris un eseu despre unul din maștrii mei, filosoful Friederich Nietzsche.

Instituția premiilor literare este foarte importantă pentru o cultură. Franța, în ultimele decenii, se ține mai ales, mai ales, nu atât prin Academie, nu prin Uniunea Scriitorilor, care e împărțită în diverse grupuri, se ține în atenția publicului și a criticii, în primul rând, prin premiile literare: Femina, Medicis – singurul premiu care se dă unor traduceri și, bineînțeles, Gouncourt. Aceste premii arată că mașina literară a Franței se mișcă. Mașina literară a Franței, care, exact ca în România, trăiește perioade de criză, de tranziție, de declin. Deci, noi susținem aceste premii literare, împreună cu *România literară*.

Din păcate, nu știu de ce se întâmplă să nu avem relații prea fraterne cu *România literară*. Se pare că urmăm direcții diferite în cultura română de astăzi. Eu urmez de la început, de acum 30 de ani, o direcție clasică, de centru-dreapta dacă vreți, ca să mă exprim politic, o direcție a valorilor naționale, culturale, românești și europene. Eu fac parte din ceea ce se cheamă generația '60. Noi am făcut multe năzbâtii în anii '60, dar am reușit să îngenunchem realismul socialist. Am reușit poate chiar să-l dislocăm, aplicând deviza mare a lui Titu Maiorescu – fondatorul clasicismului românesc – *autonomia esteticului*. Lumea a râs de noi, unii râd și astăzi. Și la Paris s-a râs de noi. Mulți belferi, ignoranți sau răutăcioși, confundă *autonomia esteticului* cu turnul de fildeș, cu arta pentru artă etc., etc. Autonomia esteticului este un principiu aplicat de filosofia și estetica germană, în secolul al XIX-lea, care pretinde inviolabilitatea terenului spiritual al literaturii și artei, refuză orice ingerință, de orice fel, insist, de orice fel: morală, socială, bisericească. Așa cum noi, la Academia Română, ne bucurăm și afirmăm o frază pe care puțini o știu: *Academia Română nu servește statul român, Academia Română servește națiunea română, atenție, de la 1866, când prima Asociație a Scriitorilor a înființat acest organism de vârf, care după 16 ani s-a numit Academia Română și a luptat pentru Unirea Principatelor, pentru susținerea regelui adus din Germania, Carol I, care a stabilizat România după războiul din 1877 și care după aceea a făcut Marea, Marea, incredibila Unire a tuturor provinciilor, unde se vorbea românește și unde se gândește și se gândea românește. Noi gândim și astăzi românește, noi respectăm, iubim, întreținem și apărăm limba în care vorbim și în care scriem. Unii dintre colegii noștri, dintre cei 100 sau 150, care au riscat în timpul comunismului – unii dintre ei, nu vreau să le spun numele, fiindcă unii îmi erau amici și păreau inteligenți –, înainte de a pleca, au declarat că părăsesc limba română ca să poată scrie într-o limbă care poate exprima concepte înalte în filosofie și știință. Acești oameni de cultură nu și-au amintit de personalități ca Iorga sau ca Blaga, sau ca Eminescu, sau ca atâția alții, ca Rădulescu-Motru, de pildă, care au reușit, într-adevăr, nu numai să exprime concepte în limba strămoșească,*

Noi, la Academia Română, ne bucurăm și afirmăm o frază pe care puțini o știu: Academia Română nu servește statul român, Academia Română servește națiunea română, atenție, de la 1866, când prima Asociație a Scriitorilor a înființat acest organism de vârf, care după 16 ani s-a numit Academia Română și a luptat pentru Unirea Principatelor, pentru susținerea regelui adus din Germania, Carol I, care a stabilizat România după războiul din 1877 și care după aceea a făcut Marea, Marea, incredibila Unire a tuturor provinciilor

dar și să construiască, precum Lucian Blaga, sisteme mari de filosofie postkantiană.

N-o să întârzii prea mult, poate voi vorbi puțin mai târziu, sunt foarte bucuros, puțin zăpăcit și, cum v-am spus adineauri, gârbovit de cele trei decenii care se adaugă peste alte decenii de luptă pentru autonomia esteticului, pe care, repet, noi o ducem și astăzi, o ducem și în cadrul Academiei Române. Să știți că nu e ușor nici la Academia Română. Acum trei ani, un grup din Academia Română, un grup de trei colegi, omul de știință Victor Voicu, matematicianul Gheorghe Păun și istoricul Ioan-Aurel Pop, au lansat un apel pentru sprijinirea valorilor naționale și culturale ale acestei țări și ale neamului în care ne-am născut. De curând le-am declarat prietenilor mei din conducerea Academiei Române – care m-au întrebat de ce susțin eu Academia și academicienii?, de ce revista pe care o conduc susține Academia Română? – le-am spus, așadar, prietenilor mei că ei sunt de vină, au lansat acest apel, care, în sfârșit, sunt convins, era așteptat de multă lume, pentru că umblau zvonuri că Academia a adormit, a murit sau n-o interesează viața Cetății. Am repetat, semnând acest apel și publicându-l în revistă, cei 102 academicieni, ne-am trezit toți în față cu alte câteva zeci de academicieni care n-au semnat apelul și care mi-au explicat, unii dintre ei mie: „Domnule Breban, nu vă amestecați în politică, vă mănâncă porcii”. Am spus că au dreptate, există în logica umană, puțină lume își dă seama, situația asta de oximoron, când două afirmații contrare sunt valabile amândouă. Într-adevăr, și noi, și marii savanți de fizică, chimie, matematică, medicină, care mă convingeau că nu trebuie să intrăm în ceea ce li se părea lor o luptă politică, dar nu este o luptă politică, e lupta pentru valorile naționale și culturale românești, iar aceștia se prezervă, se refugiază dintr-odată în știință și în cercetare. Așa cum literatura este în mare pericol astăzi, literatura națională vie și cartea românească, și cercetarea românească este în pericol, pentru că foarte multă lume, din zonele înalte, confundă știința cu tehnica. Noi trăim un început de secol enorm, sub luminile orbitoare fulminante și corupătoare, mai ales, pentru mult tineret din toată lumea, și din America, sunt vremuri ale tehnicii, care pleacă de acolo din Silicon Valley, din America. E formidabil ce se întâmplă, pe un telefon poți accede la mari texte, la muzee, dar tot prin telefon poți accede la jocuri în care se împușcă oameni, se fac violuri ș.a.m.d. Tinerii sunt atrași de aceste jocuri foarte periculoase, care duc la multe, multe crime. Deci, și cercetarea este importantă, vă spun aceasta în numele Academiei Române. Și mă

Teșu Solomovici

bucur că doamna ministru e aici, să ne sprijine, ca și alți colegi ai d-sale, în Parlament și în Guvern. Așadar, și cercetarea în știință este baza fundamentală a unei națiuni și a viitoarelor generații, ca și literatura.

Temele mai puțin comode azi

Aura Christi: Mulțumim pentru această introducere inspirată, pentru darul de a pune accentele astfel încât au fost doborâte câteva popice esențiale dintr-o lovitură. O să începem ceremonia de premiere cu câțiva prieteni apropiați de inima membrilor „tribului Conte”, cum răsăfășăm noi revista *Contemporanul. Ideea europeană*, construită de peste 50 de colaboratori din lume. Tocmai pentru că revista *Contemporanul* provine de la Iași – a fost fondată la Iași la 1881 –, tocmai pentru faptul că a făcut un efort, dar știu că nu l-a simțit, fiindcă știa că vine de la prieteni înspre prieteni, vă propun să ne întoarcem cu fața spre capitala culturală a Moldovei. Iașiul cultural este extrem de prietenos. Ori de câte ori merg acolo sunt acasă. Una dintre personalitățile vii, active, ale capitalei culturale a Moldovei e aici, cu noi. E vorba de poetul, eseistul, conducătorul unei alte reviste importante, *Convorbiri literare*, Cassian Maria Spiridon, care, spre deosebire de nu puține alte publicații, reușește s-o mențină în prim-plan, neocolind temele mai puțin comode, tratând cele câteva direcții, ca globalizarea, politică corectă, cum e de bun-simț să o facă. În paginile revistei *Convorbiri literare* se abordează temele la zi, ca, de pildă, națiune, naționalitate, identitate, credință, așa cum se cuvine, așa cum e de bun-simț să se facă. De aproape două decenii această revistă e condusă de Cassian Maria Spiridon, deci, de un poet. *Convorbiri literare* așa cum arată azi este creația lui, îl felicităm pentru această realizare și îl invităm să vină aici, în fața publicului. Se acordă domnului Cassian Maria Spiridon Premiul național *Convorbiri literare* – revista anului 2019. Vă invităm să urmăriți această publicație de veche tradiție și vă asigurăm că merită. Printre colaboratorii acestei reviste de o uriașă tradiție aflându-se scriitorii de prim rang.

Cassian Maria Spiridon: Da, iată, sunt introdus în scenă de *Contemporanul*, de Nicolae Breban, de Aura Christi. Revista *Convorbiri literare* s-a născut în 1867 și, deci, are ceva mai mulți ani decât *Contemporanul*, care s-a născut tot la Iași, la fel *Viața românească*. Lista publicațiilor înființate la Iași e amplă, ar putea continua cu revistele care s-au născut la Iași și după aceea s-au disipat în toată țara. De exemplu, *Ramuri* a fost înființată de Nicolae Iorga la Craiova, deci, tot un moldovean s-a dus și a rezolvat la Craiova înființarea unei foi. Există un program național în acele vremuri, cerut de cauza națională. Și faptul că revista *Contemporanul*, la fel, e în același program, dar face și mai mult, e important. Mulțumesc domnului acad. Nicolae Breban că m-a invitat și mă onorează cu acest premiu. Am considerat, la rândul nostru, că o revistă care îl are ca mare fondator pe domnul Breban, din start e o revistă care afirmă cultura și literatura română în cel mai înalt grad. Mulțumesc și vă asigur că voi continua să susțin *Convorbiri literare* și să o afirm, în continuare, cum am făcut-o din decembrie 1995.

Aura Christi: Următorul premiu vine la unul dintre cei mai mari angliști ai României, un specialist în literaturile române și engleză, care a dăruit literaturii române un raft de cărți scrise în limba română și în limba engleză. Sunt titluri aflate la granița dintre genuri, deci, suntem

Ioan Cristescu

în plină interdisciplinaritate, ceea ce se întâmplă mai rar. Am pățit, de altfel, o istorie – mi-ar plăcea să cred că nu este reprezentativă –, să-i spun dezagreabilă, ca să nu-i zic tristă. Am propus unei instituții românești – nu-i spun numele, nu-i fac această onoare! – un titlu, era gata pentru tipar; a fost depunctat de membrii unei comisii care întocmește rapoarte de evaluare, păcătuind la capitolul gramatică; de stilistică ar fi exagerat să vorbim când citești acuze de genul „e prea elitist ca să fie sprijinit de...” Constat faptul că de circa două decenii unele instituții ale statului român, cu menirea explicită de a sprijini cultura română vie, exclude prin comisiile formate titluri de vârf ale culturii scrise naționale. E o realitate străină inclusiv real-socialismului, când – da, e adevărat, cu nu puține dificultăți – o valoare reală era, în cele din urmă, acceptată și sprijinită.

Peste mai puțin de 6-7 luni același titlu, la care mă refeream, a apărut la Cambridge Scholars Publishing, care publică exclusiv absolvenți ai Universității Cambridge. Or, în cazul la care mă refer s-a făcut o excepție de la regulă, cartea fiind de o originalitate formidabilă. Am vorbit de un titlu și, în realitate, e vorba de două titluri: *Relativism-Relativity: An Interdisciplinary Perspective on a Modern Concept*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2013. Tot Editura Cambridge Scholars Publishing (editură de teorie critică a unor absolvenți ai Universității Cambridge care au sediul în Newcastle upon Tyne) a publicat și *The Kantian Legacy to Late Modernity* (2016). Amândouă aceste cărți, precum și multe altele, sunt semnate de Maria-Ana Tupan. Doamnei Maria-Ana Tupan i se decernează Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară. Doamna profesor Maria-Ana Tupan susține o rubrică de mai bine de 15 ani în paginile revistei *Contemporanul*, continuând să predea la Universitatea din Alba Iulia.

Maria-Ana Tupan: Mulțumesc foarte mult. Mă emoționează acest premiu, pentru că este un premiu care se acordă cu ocazia unei aniversări a unei foarte importante reviste și aceste premii au valoare adăugată, deoarece ne leagă pe noi, slujitorii literelor române, de istoria literaturii române, iar în cărțile și revistele noastre circulă, așa cum se știe, ce este mai nobil în sufletul românului. Întâmplător, este al treilea premiu care mi se acordă cu ocazia aniversare: am mai primit din partea revistei *Convorbiri literare* un premiu în anul 2000, când era aniversat Eminescu, apoi și din partea *Vieții românești* la 80 de ani. Acum este vorba de 100 de ani *Ideea europeană* și 30 de ani ai unei reviste în libertate, o libertate câștigată, o libertate, inclusiv de exprimare, pe care membrii redacției o câștigă cu fiecare număr, iar libertatea câștigată înseamnă infinit mai mult decât libertatea moștenită. Înseamnă foarte mult pentru mine să primesc o recunoaștere din partea a două personalități ale literaturii române – Aura Christi și Nicolae Breban –, care conferă acestei literaturi și substanță, și ocrotire.

Aura Christi: Următorul premiu merge în SUA și marea personalitate căreia îi revine acest premiu știe că îl primește, că a întrunit voturile necesare. Cu bucurie l-am invitat la ceremonia de premiere pe acest mare erudit de extracție mitteleuropeană, care s-a aflat relativ recent într-un periplu național. Cum revine acasă și stă câte două-trei săptămâni, d-sa merge și pe la Cassian, la Iași, la *Convorbiri literare*, vine și pe la *Contemporanul*, trece și pe la Muzeul Național al Literaturii Române, ține conferințe, participă la emisiuni radio și TV. Își face datoria față de cărțile d-sale, deci, față de literatura română. Recent acest mare

Mirel Talos

erudit și formator de conștiințe a ținut o conferință impresionantă despre Ștefan Augustin Doinaș la Muzeul Național al Literaturii Române.

Contemporanul decernează domnului Virgil Nemoianu Premiul Național pentru Excelență în teorie, istorie și critică literară. O invit pe doamna Alina Ledeanu, redactor-șef al revistei *Secolul 21*, să-i facă un laudatio domnului Virgil Nemoianu și să ridice acest premiu.

Alina Ledeanu: De fapt, premiul acordat domnului Virgil Nemoianu ar trebui să-l primesc împreună cu domnul Ioan Cristescu, directorul Muzeului Național al Literaturii Române, instituția atât de importantă care a găzduit cu doar câteva zile în urmă Conferința domnului Virgil Nemoianu. Sunt de două ori emoționată să rostesc câteva cuvinte în seara de azi în fața dvs. Întâi pentru context. E vorba de aniversarea unei reviste pe care o prețuim, mai ales, noi, cei care construim și noi o revistă care, ne place să credem, contează în spațiul cultural românesc. Al doilea motiv, evident, e acela de a rosti un cuvânt despre Virgil Nemoianu.

Fac parte din generația care și-a văzut plecând o bună parte din elitele culturale și am schițat, pentru tineri și pentru câțiva apropiați, utopic, proiectul unei reîntoarceri fie și pentru ciclul de conferințe a câtorva dintre aceste personalități literare, Virgil Nemoianu fiind una dintre ele. Din păcate, ideea că societatea românească, nu numai peisajul cultural românesc, s-ar putea schimba prin revenirea fie și pentru scurte momente a acestor uriași ai culturii române, deja universale, nu s-a realizat. Dar să ne bucurăm, totuși, că îi avem, măcar din când în când, alături de noi. Sigur, n-am să evoc aici figura deja clasică a lui Virgil Nemoianu, critic, teoretician, filosof al culturii contemporane. Vreau să evoc un proiect pe care Virgil Nemoianu îl considera, din păcate, ratat, și o spune în prefața celui de-al cincilea volum din *Seria de Autor Virgil Nemoianu*, realizată de Editura Spandugino. Virgil Nemoianu visa să realizeze o recanonizare a Istoriei Literaturii Române. Eu aș zice, și sunt convinsă că nu sunt singura care o afirmă, că o serie de texte, o rubrică clasică apărută în *Convorbiri literare*, dar nu numai, diverse conferințe, puse laolaltă pot să constituie fie și parțial o asemenea recanonizare a istoriei literaturii române. Un asemenea moment a fost și Conferința susținută de Virgil Nemoianu recent la Muzeul Național al Literaturii Române. Titlul complet al acelei conferințe este *Doinaș, cercul literar și generația de aur*. Cu această capacitate extraordinară de a recontextualiza lucrurile și de a plasa momentele importante ale culturii și literaturii române într-un context universal, Virgil Nemoianu a vorbit despre o grupare literară cunoscută dvs., poate mai puțin cunoscută marelui public. Virgil Nemoianu o compară ca importanță cu *Junimea* eminesciană. E vorba de Cercul literar de la Sibiu. Ceea ce se știe mai puțin e că la 30 de ani de la manifestul Cercului literar de la Sibiu, adică în 1973, când foști membri ai Cercului literar s-au reîntâlnit la Sibiu, la hotelul Împăratul romanilor, și și-au pus cap la cap anii de închisoare, rezultatul a fost peste o sută de ani de pușcărie. Este generația și gruparea literară despre care cineva spunea că dizolvarea ei, anihilarea ei de către regimul dictatorial comunist a fost cea mai mare crimă produsă în a doua jumătate a secolului al XX-lea. În acel moment, la 30 de ani de la constituirea Cercului literar, foștii cerchiști au alcătuit și o schiță, o listă mai bine zis, cu membrii prin extensie ai Cercului literar. Și vreau să se știe acest lucru, insist asupra lui, de ce Nemoianu este considerat mezinul

⇒ Cercului literar de la Sibiu și membru cu drepturi depline al acestei mișcări literare. Conferința pe care a susținut-o acest emerit cărturar ține de un moment de reanonizare a istoriei literaturii române.

Instituții culturale care renasc

Aura Christi: Aflat într-un turneu național de conferințe, la un moment dat, lui Titu Maiorescu i se face un elogiu atipic, extrem de viu, care, în mod cert, l-a făcut pe criticul de neegalat să-și ridice sprâncenele a uimire. I s-a explicat acolo unde era – și se afla în Nordul Ardealului, dacă nu mă trage pe sfoară memoria – că d-sa procedeză exact cum se obișnuiește în cazul în care se taie... maioneza, caz în care această specialitate se refăce de la margine. Văzând că identitatea națională se clatină în centrul cultural românesc, marele critic cutreiera țara în lung și în lat, făcând efortul să o refacă, să-i dea un pinten în arondismentul renașterii din provinciile românești. Este exact ceea ce face o voce imposibil de trecut cu vederea, un critic și teoretician literar prolific, extrem de viu, luptător, care face efortul să redea Țării Românești literatura din exil, cu accentul pus răspicat pe Bucovina și pe pământul aflat de mai bine de două secole sub cizma rusă, apoi sub cea sovietică – Basarabia. Și face acest gest reparatoriu – împreună cu alți colegi erudiți ca, de pildă, Theodor Codreanu și Mircea Platon – sistematic, riguros, în cunoștință de cauză, în condițiile în care alți critici trec sub tăcere literatura română scrisă pe aceste pământuri românești aflate în suferință, de parcă... În sfârșit... Premiul național pentru excelență în teorie, istorie și critică literară, deci, premiul pentru întreaga carieră exemplară i se acordă Domnului Adrian Dinu Rachieru.

Adrian Dinu Rachieru: Dragi confrăți, stimat auditoriu, dincolo de glazura festivă, inevitabilă – așa spune – în astfel de împrejurări, evenimentul la care participăm este, pentru mine,

Nicolae Iorga a ieșit în fruntea studenților, cerând un lucru – era, atunci, un tânăr profesor universitar –, cerând, așadar, ca în Parlamentul României să nu se mai vorbească franțuzește. În urma acelei manifestații a studenților din Piața Universității, în Parlamentul României a început să se vorbească românește. Bătălia aceasta pentru limba română continuă

totuși, ne-am adunat aici pentru a sărbători Cultura, convingși de forța valorilor, apărând reduta primejduită a românității.

Cum trăiesc retras, departe de turbionul literar, iscând, vai, atâtea gălcevi inutile și adversități fără leac, întâmplarea de azi poate fi (și este!) un test al solidarității pierdute. Suntem împreună, sub cupola unei mari reviste, cea care, în pofida vitregiilor, se bate pentru un naționalism luminat, veghind ca vitalitatea culturii noastre să nu decline, ca deconstructivității canonului să nu triumfe. Revista „cu două nume”, adică *Contemporanul*. Ideea europeană, se bate, în fond, pentru o dublă identitate (românească și europeană, cum își dorea, reamintesc, Adrian Marino). Sunt onorat să fiu găzduit aici.

Mulțumiri uriașului prozator care este Nicolae Breban! Mulțumiri generoasei Aura Christi, cea care – coagulând atâtea energii în juru-i – păstorește cu vrednicie *tribul Conte* și veghează soarta unei reviste-fanion!

Aura Christi: Se întâmplă un lucru încurajător în ultimii ani și cred că ați observat fiecare dintre dvs. că există în peisajul cultural literar românesc câteva instituții care au renăscut... nu vreau să spun din cenușă, pentru că nu au fost create pe un loc gol, și totuși... Sper ca acest an să devină anul în care România se schimbă la față.

Conducerea ICR, conducerea de până acum câteva luni, doamna Liliana Turoiu, domnișoara Bela Dan Krizbai și Mirel Taloș, a simțit că e ceva în neregulă, mergând la cele 19 filiale ICR. Evident că nu aveau cum să nu remarce imaginea României dincolo de hotarele țării noastre. Imaginea României care, în primul rând, la ea acasă nu e întotdeauna favorabilă. În acest an a devenit evident saltul făcut în sensul promovării imaginii României reale de către această instituție, la ICR mă refer, prin două evenimente majore. E vorba de Târgul internațional de Carte de la Beijing, în primul rând. Și îi felicit

cu căldură pe domnul președinte interimar Mirel Taloș, pe domnul Constantin Lupeanu, director ICR Beijing, pe domnul Bela Dan Krizbai, care a obținut – incredibil, deci, adevărat – statutul de Țară invitată de onoare pentru România, e adevărat, într-un an aniversar, când se marchează 70 de ani de relații diplomatice sino-române. La acest târg ultraprestigios, unul dintre cele mai ample, cele mai întinse târguri din lume, pe parcursul unei săptămâni, circa 94 de agenții de pe tot globul, prin reprezentanții lor la evenimentul nr. 1 al lunii august 2019 de la Beijing, au transmis informații, știri ample, la cald, pe tot globul, despre Târgul Internațional de Carte de la Beijing, evident, despre țara fiecărei agenții și, nu se putea altfel, despre țara invitată de onoare. Cel de-al doilea eveniment major, construit de echipa ICR – Festivalul Europalia – a fost lansat relativ de curând și presupune peste 250 de evenimente culturale organizate pe parcursul a circa patru luni. Simptomatic este că la aniversarea de 50 de ani a acestei instituții culturale belgiene majore, Festivalul Europalia, invitat de onoare este România,

Maria-Ana Tupan

cultura și civilizația românească. Probabil că și aici au fost multe discuții, așa-zise negocieri, așa încât, pe parcursul a patru luni, vor fi organizate sute de evenimente, locomotiva acestora, cum a fost numit, sau, să zicem, vârful de lance, fiind o expoziție Brâncuși, mai exact, una dintre cele mai ample expoziții Constantin Brâncuși, înregistrată în ultimii 30 de ani. O să-l invit pe domnul președinte interimar Mirel Taloș să anunțe următorul laureat.

Mirel Taloș: E prima dată când dau un premiu, așa că nu știu care e procedura, trebuie să spun întâi numele sau numele vine la sfârșit sau pe parcurs, ca o surpriză. Cred că trebuie să spun de la început, e vorba de domnul Ioan Cristescu, Premiul Național pentru Excelență în Cultură. Pare oarecum straniu ca cineva cu mai puține merite să facă un laudatio cuiva cu evident mai multe merite, dar cred că pot să spun câteva cuvinte. De fiecare dată când îl văd pe domnul Ioan Cristescu, mi-aduc aminte de o tentativă făcută acum mulți ani, nici nu mai știu câți, de a vizita Muzeul Național al Literaturii Române, care era pe bulevardul Dacia. Spun bine o tentativă, pentru că am intrat, am plătit un bilet, am încercat să văd exponatele, care erau foarte prost așezate, descurajator așezate. Ce m-a scos, în sfârșit, afară a fost frigul. După frig recunoști o instituție de cultură postcomunistă. Abia am așteptat să ies pe trotuar să mă încălzesc. Deci, a fost o tentativă de a vizita o instituție care ar fi trebuit să arate și să fie primitoare, ca una din fețele culturii române. Evident că Muzeul Național al Literaturii Române, cum a spus și Aura, nu mai este ce a fost. Și aici este meritul incontestabil al domnului Cristescu, care e... ori salvator, ori refondator poate. Cuvintele pot părea mari, dar cred că în perspectivă istorică undeva aici sunt incluse. Mi-amintesc că am citit acum câțiva ani o declarație a domnului Cristescu care se punea cumva în fața unui patrimoniu, cred că era vorba de scrisori sau ceva în acest gen. „Acest patrimoniu din spatele meu nu se va duce la Casa Scânteii”, sau undeva unde nu-i era locul, spunea domnul Cristescu, și era un pericol, era un fel de salvare în holocaust, un fel de apărare până la limită a patrimoniului la care ții în mod evident.

Merită de asemenea spus și faptul că domnul Cristescu vine pe un fond pe care muzeele – și muzeul pentru mine este un cuvânt foarte descurajator, e undeva învechit – nu încurajează la vizitare. Dar domnul Cristescu reușește să sară acest cuvânt prin activitate și să transforme Muzeul Național al Literaturii Române în ceea ce e vocația oricărui muzeu, respectiv, de fapt, un centru cultural nu doar în expunerea unei colecții de bază, ci o serie de activități care pun în lumină colecția de bază și aduc publicul în muzeu. De exemplu, evenimentele la care ICR participă cu finanțare, cu sprijin. Așadar, dânsul se află în fața unei instituții căreia i-a schimbat imaginea în întregime și căreia i-a transformat activitatea într-o adevărată efervescentă culturală. Cred că am punctat câteva motive pentru care domnul Cristescu merită acest premiu.

Eugen Uricaru și Nicolae Breban

Ioan Cristescu: Domnule Breban, Aura, doamnelor și domnilor, sunt onorat că v-ați gândit la mine și prin mine la Muzeul Național al Literaturii Române. Cred, pentru că și pentru mine este surprinzător faptul că după trei ani de stat la Casa Presei, în ultimii doi ani și jumătate, poate trei, am reușit să fac ceea ce-mi doream să fac la început, dar n-am mai apucat. Nici mie nu-mi plăcea Muzeul Literaturii și primul meu gând atunci era să-l desființez și să-l reînființez. Așa că n-aș dori să fac lucrul acesta, l-am făcut cei care m-au evacuat din Bd. Dacia. Câți ani am stat depozitați, am avut timp să mă gândesc cam cum văd eu un Muzeu al Literaturii. Întotdeauna un muzeu caută alt muzeu. Am reușit să deschidem și vă invit să vizitați, după opinia mea, cel mai frumos muzeu din țară, clar. A fost premiat și în România, și în afară, dar alteva voiam să vă spun. Ceea ce se întâmplă la Muzeul Literaturii este, pentru mine personal...

Ce faci când statul și instituțiile importante ale statului te umilesc, așa cum m-am simțit eu umilit la Casa Presei? Și fiind ardelean, în prima fază am vrut să-mi dau demisia și să plec unde-mi era mult mai bine. Aveam o ofertă atunci la Banca Națională și îmi era mult mai bine acolo. Dar mi-am dat seama că manuscrisele prietenilor mei, mulți dintre ei duși în lumea celor dreți – și am destui, mai ales, din generația '80 – nu mă lasă să fug, pentru că și posteritatea are rolul ei formator pentru cei care vin. Așa încât m-am ambiționat și am găsit un sprijin nesperat în Primăria Capitalei. Nu în domnul Oprescu, care era primar interimar atunci. Iată că interimarii sunt buni în general. Era un domn, Răzvan Sava se numește și e liberal. După aceea am avut deschidere și la doamna Firea, așa încât... N-am făcut muzeul acesta pentru mine, l-am făcut pentru cultura română și trebuie să vă spun că între timp mi-am construit și o echipă, zic eu bună, și cred că Muzeul Literaturii e pe mâini bune. Vă mulțumesc și sunt onorat.

La putere este meritocrația

Aura Christi: Următorul premiu merge în țara lui Confucius, gânditor din care acest cârturar a tradus o carte de vreo 700 de pagini, el însuși fiind în primul rând scriitor, specializându-se însă în literatura chineză și încercând să apropie culturile celor două națiuni, chineză și română, ba chiar găsindu-le nu puține similitudini. Una dintre acestea a fost teoretizată îndelung atât de oameni de știință români, cât și de oameni de știință chinezi, într-o expoziție desfășurată în China, expoziție care a avut ca invitată de onoare Civilizația Cucuteni de acum 5000 de ani. S-au găsit foarte multe asemănări între civilizația Cucuteni

și civilizația chineză de acum 5000 de ani. Un alt act cultural făcut de acest ambasador viu al culturii române este editarea în trei ediții – bilingve unele dintre ele; vorbim de cărți care pot fi considerate obiecte de lux – a lui Mihai Eminescu, tradus în limba chineză de traducători consacrați, foarte pasionați de civilizația și cultura română, mari iubitori de literatură română. Între ei aș numi câțiva mari prieteni ai culturii și civilizației românești, Gao Xing, Ding Chao și nu am cum să nu mă refer la poetul și eseistul Jidi Majia, care a făcut o pasiune puternică pentru lirica stănesciană.

Pe parcursul celor două mandate de director al Institutului Cultural Român de la Beijing au apărut circa 30 de titluri, traduceri din scriitori români în limba chineză. Și când spun acest lucru mă refer la traduceri din Lucian Blaga, Emil Cioran, Ana Blandiana, Eugen Uricaru, Adriana Babeți ș.a. Urmează să apară Nicolae Breban cu romanul *Animale bolnave* în versiune chineză. Editura Flower City din sudul Chinei, o instituție curajoasă, a lansat la Beijing o Colecție cu titlul Europa albastră, dedicată culturii și civilizației române, sub ale cărei auspicii au văzut lumina tiparului deja nouă titluri semnate de autori

români. De asemenea, aceeași editură a publicat două antologii masive: de proză și de poezie, selecția fiind făcută de Gao Xing, un avizat cunoscător al literaturii române.

Unul dintre darurile prietenilor mei din China, cel puțin pentru mine, e să-l auzi pe Gao Xing vorbind despre România sau povestind cum a tradus din Lucian Blaga. Gao povestește cu lux de amănunte cum acea traducere din autorul *Poemelor luminii* l-a obligat să studieze timp de trei-patru ani filosofia lui Blaga, ca să poată să simtă poezia din interior. Sunt oameni care iubesc România. Gao Xing, Ding Chao, Jidi Majia sunt unii dintre cei mai mari admiratori ai culturii și civilizației române. Sunt oameni care îi promovează imaginea frumoasă, reală. Și oriunde sunt în lume vorbesc frumos despre România, vorbesc elogios. Sunt oameni îndrăgostiți de cultura română. Unii dintre noi au nevoie de timp ca să-și redescopere patria, vorbesc frumos despre ea, alții, cei puțini dintre puțini, o calomniază neostenit. N-o să înțeleg niciodată un scriitor care-și vorbește de rău patria. A-ți calomnia patria e ca și când ai vorbi de rău părinții. Da, e ca și când ți-ai vorbi de rău părinții – ceea ce este inacceptabil. Alții dintre noi au nevoie de timp și distanță ca să redescopere România.

Dintre editurile românești, una dintre cele mai cunoscute în peisajul cultural chinez, este, conform spuselor poetului și eseistului Jidi Majia, Editura Ideea Europeană, care publică ritmic autori chinezi, având parteneriate cu importante contere editoriale chineze. Parteneriate de durată sau, cum le spune Andrei Potlog, de drum lung. Autorul sprijinirii și cultivării acestor parteneriate este neostenitul, vrednicul Andrei Potlog. Și-i mulțumesc pentru modul exemplar în care se înzidește în cultura română.

Revista *Contemporanul* decernează domnului Constantin Lupeanu, căci despre domnia sa a fost vorba tot timpul, Premiul Național pentru Excelență în Cultură.

Contemporanul ne aduce mai aproape de cer

Constantin Lupeanu: Sunt bucuros pentru primirea acestui premiu și vreau să vă spun că această cale a premiilor contemporane a fost, este și va fi un fel de festival al meritocrației. Da, la *Contemporanul* la putere este meritocrația. Vreau să vă spun o mică poveste smulsă dintr-un autor chinez, care spunea că, la un moment dat, un om a fost obligat să-și părăsească locuința și să plece în alt oraș. Un prieten a constatat felul în care a ajuns el acolo și i-a spus: „Bine, văd că ești împreună cu fiul tău, dar știu că

⇒ aveai o colecție impresionantă de jaduri, aveai lucruri de preț acolo, cum de le-ai lăsat?”. Atunci prietenul plecat a spus: „Știi, ai dreptate; toate acele lucruri la care am renunțat mă legau de lăcomie și am preferat să fiu mai aproape de cer; copilul meu, pe care l-am luat cu mine, el, da, m-a adus mai aproape de cer”. Eu cred că revista *Contemporanul* așa face. Promovând cultura, revista *Contemporanul* ne aduce pe toți mai aproape de cer. Am încercat și eu la Beijing să renunț la comoditatea, la viața tihnită din România, și să fac același lucru: să promovez cultura română. Și am luat cu mine la Beijing arta și cultura României. Mulțumesc, Aura, pentru clipele frumoase.

Aura Christi: Cu apropierea de cer... s-a făcut trecerea spre următorul premiu, deși la mijloc nu e o regie a mea și a lui Constantin. Pur și simplu, nu știam că va vorbi despre Cer. La mijloc e o altfel de... regie.

Am cunoscut-o întâmplător, dar nici o întâmplare nu este un accident. A fost vorba să bem împreună o cafea dimineața și ne-am despărțit seara târziu. Tot timpul îmi vorbea despre România și ochii îi pluteau în lacrimi. Am îndemnat-o să scrie. Și m-a ascultat, a scris, a scris număr de număr în paginile revistei *Contemporanul*, a scris despre modul în care văd România, de astă dată, spaniolii, apoi italienii, apoi românii înșiși, unii

viu, însă ar fi salutar să..., se cuvine să lucrezi la... asta... și asta... De fapt, acest lucru a marcat o colaborare serioasă, de durată. Am scris peste 50 de articole. Multe, puține, nu știu. Este importantă și calitatea scrisului. Meseria scrisului cere exercițiu. Este, aproape, ca antrenamentul unui sportiv: mai întâi, te împleticești, greșești, n-ai coerență, însă ușor-ușor, insiști, șlefuești și apare un produs original. Așadar, mulțumesc, Aura, că m-ai încurajat. Vă mulțumesc, domnule Breban, că neteziți drumul spre literatură. Pentru că sunt copii în sală, îi așteptăm și pe ei ca în viitor să scrie, pentru că, așa cum spune un scriitor, „noi construim, mintea construiește și trecutul, și viitorul”.

Fără teamă de ridicol, despre valoare națională

Aura Christi: Suntem constructori prin definiție, construim fie cărți, fie instituții culturale. Revenim la *Tribul Conte*, în paginile revistei publicând, alături de un alt nume legendar, Călin Căliman, și făcând cronici de film, un cronicar de film avizat, un om cât o bibliotecă. La un moment dat, mă împotmolisem, voiam să aflu mai multe informații despre un film anume și mi s-a spus:

beneficiat de un tratament mult mai dur în străinătate, unde am avut norocul să circul în acești 30 de ani. De când au reușit artiștii români să ia premii la Cannes, da, cam în fiecare an, mă ocup de filmele făcute de ei. Sunt luată în seamă în calitate de critic mult mai mult. Vă recomand să nu mai fiți enervați de faptul că filmele românești care iau premii de la Cannes sunt foarte bune și iau note mari. Merg în Spania de multe ori, cred că am fost de vreo 30 de ori, și acolo am remarcat că revista cea mai bună de film afirmă că cinematograful nostru e mult mai bun decât al lor. Ceea ce mi se pare un lucru excepțional după atâția ani. În special, în primii zece ani după Revoluție situația era stranie. A venit anul 2000, anul zero, fără nici un film românesc la Cannes. Și iată că după 2001 am început să ne revenim și am ajuns, în fine, la o recunoaștere. Mulți au spus că e un miracol. Și miracolele nu țin prea mult. Dar față de alte mișcări cinematografice curente, totuși, cea românească e încă în plină afirmare, nuanțează achiziția celor de dinainte. *Filmul românesc* e o sintagmă privită cu mare respect în lumea internațională a filmului.

Îmi vine să mă întreb ținând premiul *Contemporanul* în mâini: ce am făcut de merit asta? Nu știu dacă merge în felul acesta, dar, în fine, mă bucur că sunt cu voi, alături de voi și sper să mergem înainte.

Aura Christi: Vom merge, Dana, draga mea. Vom rezista.

O citesc din adolescență. În 1990 sau '91 am aflat că a fost la Chișinău și am căutat exasperată să văd în ce dată. Știam că venise cu Mircea Dinescu și că cei doi poeți au citit poezie la Uniunea Scriitorilor. Ce straniu, după ce am aflat ziua în care a fost cred că pentru prima dată la Chișinău, mi-am amintit că în noaptea din ajunul acelei zile – era recent, deci, n-aveam cum să uit – am visat-o înaintând printr-o ninsoare, o ninsoare blândă, frumoasă, prietenoasă, nu dușmănoasă, cum o vedem într-unul dintre poemele domniei sale. Mi-e dragă, o citesc de ani, o admir, deși, da, am avut și accente polemice față de unele dintre gândurile d-sale... Și o să-l invit pe Nicolae Breban, care el însuși o admiră, să vorbească despre Ana Blandiana, laureată a Premiului național pentru excelență în Poezie, decernat de revista *Contemporanul*.

Nicolae Breban: Înainte de a spune câteva cuvinte despre vechea mea prietenă și colegă, nu pot să nu salut pe foarte vechiul meu prieten și coleg de pe culoarele gazetei literare, Teșu Solomonovici. Vă rog să-l aplaudați. E unul dintre capii și susținătorii limbii și literaturii române în Israel, luptă pentru salvarea limbii române în spații străine și amicale, în țara lui Abraham, a lui Moise și a lui Iacob, în țara și națiunea care și-a găsit teritoriul visat din vechea Biblie. Îi mulțumesc lui Teșu că e cu noi și e prezent în fiecare an la Târgul Internațional de Carte Gaudeamus. Îi mulțumesc că susține această utopie și în altă parte, această prezență și această memorie enormă a acestui ținut la nord de Dunăre și de fiecare parte a Carpaților. Îl salut și pe prietenul, vechiul meu prieten Radu F. Alexandru.

Ce plăcere pentru bătrânul romancier să vorbească despre cea mai frumoasă și una din cele mai impresionante apariții în literatura română după al Doilea Război Mondial! După al Doilea Război, multe nenorociri, catastrofe și multe ticăloșii s-au întâmplat în literatura română, mai ales, în perioada bolșevică. Eu polemizez cu foarte mulți oameni și în Franța, și aici. Ei vorbesc de comunism în general, amestecând lucrurile și falsificând conceptele. Comunism adevărat, adică bolșevism, în România n-a existat decât 15 ani, adică între '48 când s-a instalat Securitatea, au dispărut manualele școlare, când s-a naționalizat enorm, și cizma sovietică a pus piciorul pe acest pământ, până în '64, când au fost eliberați ultimii deținuți politici. După aceea voi, mai tinerii, ați prins o perioadă de hiper-centralism condus de o familie, drapată de minciuna comunistă. N-au fost nici măcar convingeri. De altfel, în ultimii zece ani ai lui Ceaușescu – lumea nu spune – a dispărut chiar și partidul comunist, n-a mai existat nici un fel de partid.

Se vorbește despre generația '60. N-a existat o generație '60. Eu am scris-o mereu, literatura europeană mare în ultimele două-trei secole și chiar sub Renaștere și după Renaștere s-a făcut nu de generații biologice, ci de grupuri. Iar noi, în anii '60, aveam – eu și prietenul meu, unicul

dintre ei. A scris despre spanioli care au învățat românește, s-au apropiat de cultura română și se transformă în ambasadori vii ai civilizației românești. *Contemporanul* decernează doamnei Dana Oprica Premiul pentru Debut: *Fragmente de cer*, Editura Ideea Europeană, 2018. Dana vorbește și scrie curent în cinci limbi europene. E profesor și formator de conștiințe. E un ambasador viu al valorilor naționale ale culturii române vii.

Dana Oprica: Este o onoare că primesc această recunoaștere a activității mele și să mă duc astăzi acasă cu acest premiu. Este o bucurie să public în paginile revistei *Contemporanul*, care a găzduit nume de seamă, Zaharia Stancu, Arghezi, Sadoveanu, Hurmuz ș.a., iar acum în paginile revistei îl găsim pe Nicolae Breban, un om cât o literatură universală, o găsim pe Aura Christi, care – trag cu ochiul spre Nichita Stănescu – „vorbește de douăzeci de ori limba poezică”, pe Casian Maria Spiridon și pe mulți alți colegi de revistă. Este o onoare să mă aflu și eu printre ei. Așa este, eu am început să scriu la îndemnul Aurei Christi. Găsisem la Madrid un subiect interesant, așa cum găsești o ruină dacică și vrei ca toată lumea să afle că ai descoperit acel ceva și vrei să se știe, să apară știrea pretutindeni, să știe lumea despre acel subiect interesant. I-am trimis textul Aurei, așteptam rezultatul și, bineînțeles, Aura, mi-a răspuns prompt: este un interviu interesant,

„Apelează fie la Căluțu, așa-i spunea Nichita lui Călin Căliman, fie la Dana Duma”. De ce? Pentru că ei știu totul despre film, mi s-a spus. Sunt onorată să anunț următorul premiu. Doamnei Dana Duma, Premiul Național pentru Excelență în Cultură.

Dana Duma: Sunt onorată, mulțumesc. Și, așa cum am spus de nenumărate ori, repet și acum: sunt unul dintre cei care fac parte din *Tribul Conte*. E un loc unde se mai vorbește încă fără teamă de ridicol despre valoare națională, despre valoare în cultură, despre originalitate și nu se pune în prim-plan afilierea la globalizare. Spun acest lucru, nefiind deloc un dușman al globalizării, ci al modului în care e interpretată aceasta uneori. Îmi pare bine că văd filme, că pot să circul, dar cred că ar fi bine să fim mai atenți cu valorile noastre. Eu sunt mândră că în calitatea mea de critic am putut să fac ceva pentru noul cinema românesc. Iar de cei care au o anume rezervă față de noul cinema nu-mi pasă de ei, pentru că spun că în cinema nu-ți trebuie oameni care locuiesc în blocuri cenușii, ceaușiste. Originalitatea acestui cinema a fost recunoscută, în primul rând, de cel mai important festival din lume, cel de la Cannes. Deci, cât am putut, am scris despre filmele acestea. Aș dori să scriu și mai mult decât atât. Mă bucur că am putut s-o fac și în paginile acestei reviste, *Contemporanul*. Și vreau să vă spun că am

Nichita Stănescu; el avea 25, eu aveam 26 de ani când l-am cunoscut în '58 – noi, așadar, am făcut un grup, alături de un distins teoretician și poet, Matei Călinescu, Cezar Baltag, Mircea Ivănescu, Grigore Hagiu. Mai erau câteva grupuri în București, noi afirmând și luptând pentru cauza literaturii. Eu mereu citez – sunt fiu de preoți și nepot de preoți – fraze din Evanghelie, de pildă, rugăciunea care spune: „Cred, Doamne, și mărturisesc că tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu...”

Aura Christi: ...Carele ai venit în lume să-i mântuiești pe cei păcătoși, dintre care cel dintâi sunt eu”.

Poezia în centrul lumii

Nicolae Breban: Deci, „cred, Doamne, și mărturisesc”! Nu e suficient să crezi! Crediința se cuvine mărturisită! Eu voi pleca în curând. Dar am exprimat ceea ce s-a pus în mine. Când eram tineri, Doina, țin minte, noi nu spuneam că cutare are sau n-are talent. Noi, dacă vorbeam de un impostor, spuneam „n-are nimic de spus”. Noi am avut atunci, în acei ani, „ceva de spus”, în grupuri. De grupul nostru, cei care aveam atunci 30-31 de ani – Nichita a debutat cu doi ani mai devreme decât mine – de grupul nostru, așadar, s-au lipit bătrânii de atunci, care nu erau așa de bătrâni, aveau vreo 12-15 ani mai mult ca noi, grupul de la Sibiu, în frunte cu Doinaș, cu scriitorul Negoiteșcu, cu eruditul Nicolae Balotă, cu Ovidiu Cotruș, Ioanichie Olteanu. Acesta a fost grupul care s-a lipit de noi. Unii dintre membrii acestui grup erau abia ieșiți din pușcărie. Și tot lângă noi au venit mai tinerii, în frunte cu doi lideri, doi ambițioși și plini de talent lideri, Ana Blandiana și Adrian Păunescu. E adevărat, și încă câțiva. Pe Adrian Păunescu l-am acceptat lângă noi, lângă

îngrozitoare! Nu puteți bănuți câte mocirle, câte ticăloșii, câte seducții făcute cu pumnul în masă sau cu un zâmbet cald, ticălos, ne-au împrejmuțit și ne-au împins pe noi atunci să mințim, să înjurăm valorile românești, europene, să câștigăm rapid niște bani. Partidul comunist, partidele astea politice dădeau foarte mulți bani pentru cei care se „angajau”, cum se spunea. E un termen, de altfel, inventat de domnul Sartre, un mare filosof francez, „l'engagement”. Să-ți păstrezi curată ființa atunci, și literatura, și arta, și gândul, să fii unitar cu gândul tău. Aproape toți scriitorii și foarte mulți români erau duplicitari cu gândul lor, aveau un gând dimineța, al doilea seara în familie, și noaptea al treilea. Și noi, se pare, mai ales dvs., care sunteți născuți aici, valahii, ați trăit cinci secole sub turci, poate în felul acesta ați supraviețuit. Moldovenii s-au chinuit și ei, săracii, refăcând din nou colibele și pământul lor după năvălirile tătare și rusești. Noi am luptat cu grofii maghiari. Tatăl meu a fost în pușcărie la unguri, pentru că și el nu s-a mărginit să creadă, ci a și mărturisit în biserică faptul că vorbim o limbă mare. Noi suntem o națiune care vine de departe și de Sus, de la Râm, de la Traian... Grofii maghiari l-au luat pe tatăl meu. Aveam 6 ani. L-au luat doi jandarmi de 1,90 m, cu o pană de cocoș la cușmă. L-au luat pe tatăl meu, l-au îmbrâncit în închisoare, la Baia Mare și la Oradea.

Ana Blandiana nu numai că a făcut o carieră splendidă, curată, un model de carieră de tip european, dar a și ființat, a ctitorit un dar. Vedeti, sub mari ticăloșii, sub mari taifunuri, apar daruri, darul pe care îl simbolizează Ana Blandiana a fost o poezie feminină de prim rang. Înainte de al Doilea Război, poezia română era dominată de bărbați, de mari poeți. Au fost și câteva poete, Elena Farago, Otilia Cazimir, Magda

Isanos. Dar nu se comparau cu aprigul Arghezi, cu rătăcitul Bacovia, cu blândul și magnificul Blaga. Cu Ana Blandiana și cu încă câteva nume s-a încetățenit, ca în Franța, o școală poetică feminină formidabilă. Și poezia Anei Blandiana nu știu dacă vine din omonimul ei, Ana de Noailles, Ana Elisabeta Brâncoveanu din Franța, dar are uneori aceleași sifuri de obscurități voalate și transparente, aceleași fracțiuni și tiranii ale memoriei, în care se joacă nu puține scene dramatice. E foarte greu, de exemplu, să-i găsim un model în poezia română înainte de Război. Nu știu, Doina, poate Lucian Blaga, uneori, sau poate tremurul acela, vibrato-ul de metal al lui Rainer Maria Rilke, care l-a îmbolnăvit și pe Nichita, și care mi-e și mie un maestru.

Noi suntem bucuroși că ești aici. Noi suntem bucuroși că ai acceptat la propunerea mea să vii lângă noi la Academia Română. Suntem onorați că ești în Academia Română. Suntem extrem de bucuroși că prin ființa ta, prin poezia ta formidabilă, pe care văd că întreg teritoriul literar o elogiază și o cultivă, suntem bucuroși că în ființa ta feminină, profund feminină, adorabil feminină, există un semn, cel mai important, pentru acest popor foarte, foarte, foarte încercat: speranța. La mulți ani, Ana Blandiana!

Eugen Uricaru

Ana Blandiana: Nu e ușor să stai cuminte și să-l ascuți pe Nicolae Breban vorbind despre tine. M-am gândit adesea, nu adesea, dar m-am gândit în mai multe rânduri: ce ciudat și cum se explică faptul că, deși între poezie, noțiunea de poezie și noțiunea de *premiu normal* nu există nici o legătură, par opuse, totuși, cred că, în general, în lume, cele mai multe premii sunt premiile de poezie, dintre arte. Poeții sunt încununați cu laude. Și întotdeauna am ajuns la concluzia că este un fel de a se recunoaște că poezii și, mai ales, poezia nu își află un loc, locul pe care-l merită în societățile lumii. În urmă cu vreo 14-15 ani a luat ființă, sub egida UNESCO, o Academie Mondială de Poezie. Între timp, în cei 15 ani a avut timp și să intre în neființă, pentru că, deși a pornit într-un hallo de voce, nici una dintre sutele, cred, de țări care sunt membre UNESCO, n-a fost dispusă să sprijine o asemenea idee. Și totul a rămas poate chiar mai frumos ca un vis. În orice caz, ce mi-a rămas mie din emoția de atunci, când au fost chemați 60 de poeți din toată lumea să fie membrii fondatori ai acestei Academii, a fost cuvântul de deschidere pe care nu știu cine l-a scris, cu siguranță, tot un poet, care spunea că Academia se înființează ca să reazeze poezia în centrul lumii. Și țin minte că mi s-a părut că sună uluitor nu numai ca o ambiție supremă de a pune acolo poezia, dar și ca o credință că cândva poezia a fost în centrul lumii. Poate nu-i adevărat, deși când te gândești că poezia a pornit din același punct cu religia, și de acolo au pornit după aceea toate, poate că era adevărat. Dar nu cred că asta e important. Important cred că este să se întâmple mereu niște lucruri, printre care și scrisul poeziei, care să ne facă să nu uităm că trebuie să tindem spre asta. Și e clar că premiile de poezie fac parte dintre aceste inițiative oarecum misterioase și care le dă valoare.

Trebuie să mărturisesc că niciodată nu m-am gândit că s-ar putea să iau un premiu al revistei *Contemporanul*. Și asta, surpriza, dă clipei de acum și premiului o valoare în plus, o valoare specială, o valoare inclusiv nostalgică, pentru că cu acest prilej, când mi-ai dat telefon, Nicolae, și mi-ai spus, brusc, mi-am amintit ceea ce nu mă mai gândisem de decenii, că ani la rând am scris în revista *Contemporanul* săptămână de săptămână. Și cât de mândră eram că scriu în revista *Contemporanul*. Iar pentru acest sentiment care m-a făcut să mă întorc în timp și să fiu fericită că pot încă să mă întorc în timp, vă mulțumesc în plus.

Sub semnul urgenței destinale

Aura Christi: V-am pregătit cu Ana, cu Doina, o surpriză. O să facem cupola acestei seri împreună... Puțin mai târziu.

Pentru că tot vorbeam despre instituții care renasc sub ochii noștri... Sub ochii noștri a renăscut o instituție, pe atunci, de vârf, Uniunea Scriitorilor, instituție la a cărei renaștere își pusese umărul doi mari prozatori: Nicolae Breban și Eugen Uricaru. Eugen Uricaru a reinventat practic romanul istoric, în primul rând, și publicat circa 20 de romane în România, bucurându-se de o fertilitate creatoare exemplară, admirabilă. Răstimp de zece ani cât s-a ocupat

Ecaterina Andronescu

mine și Nichita, după aceea însă ne-am despărțit pentru că în timp ce Nicolae Breban s-a depărtat de dictator, bănuind ce va urma, săracul Adrian, plin de talent, și-a distrus cariera literară și a intrat în ceea ce am numit în ultima discuție pe care am avut-o la un restaurant, înainte de a muri, i-am spus: „Adrian, tu ai fost un poet de curte!” – „Nu, n-am fost...” – „Ba ai fost un poet de curte”. Nu e blamabil să fii un poet de curte. Noi am avut poeți de curte. Există și în Europa mari scriitori poeți de curte. La noi George Coșbuc a fost poet de curte, a scris Istoria războiului din '77, Istoria coroanei de oțel. Dar tu, Adrian, ai greșit, ai ales rău dictatorul, îi spuneam atunci. Dacă alegeai un alt dictator, poate cădeai mai bine.

Ana Blandiana e în contrast cu cariera nefericită a acestui poet tânăr foarte talentat. Ana Blandiana a făcut, și ea, o carieră mult mai aproape de spiritul artei noastre, a literaturii. Ana Blandiana s-a născut în Banat, a terminat bacalaureatul la Oradea, la Oltea Doamna, unde întâmplător, fiind izgonit de la Lugoj, am terminat și eu bacalaureatul acolo cu niște ani mai devreme. Ana Blandiana a terminat Literale la Cluj, s-a căsătorit cu un tânăr frumos și cald, Romulus Rusan, care a scris despre America. Ana Blandiana e un model de traversare a unei perioade îngrozitoare,

⇒ de Uniunea Scriitorilor, Eugen Uricaru n-a scris un rând. Și în acei zece ani s-a simțit că Uniunea Scriitorilor din România renaște, echipa Breban-Uricaru fiind practic echipa care a făcut cel mai mult bine Uniunii Scriitorilor. Știm cu toții – nu e un secret de stat; toți știu, puțini recunosc, însă, această realitate, deși beneficiază la propriu de roadele ei – că Legea indemnizației de merit, care se dorea Legea Păunescu (pentru că și Adrian Păunescu a luptat pentru ea), și Legea pensiilor (acele plus 50% care se adaugă fiecărui membru, nota bene, nu numai al Uniunii Scriitorilor, ci al tuturor uniunilor de creație) sunt legi gândite, concepute, legi pentru care a luptat echipa Breban-Uricaru. Cei zece ani s-au încheiat frumos. Eugen Uricaru merita să i se spună *mulțumesc*. Cel puțin atât. Despre acea perioadă, despre ceea ce a urmat – și știm cu toții că au urmat câteva fapte nedemne – a venit timpul să vorbim. Eugen Uricaru însuși se referă cu demnitate, ca un mare bărbat, în două interviuri – unul publicat în paginile revistei *Convorbiri literare* (august 2019) și celălalt în paginile revistei *Contemporanul* (septembrie 2019) – la acea perioadă, în care a fost acuzat, cu o lună înainte de alegerile care urmau să aibă loc la USSR, de colaborare cu securitatea, fără să fi fost colaborator vreedată.

Am ținut să spun răspicat acest lucru, pentru că fără să-și fi propus – știu că o să mă certe, amical, pentru ce voi spune acum –, așadar, fără să-și fi propus, ne-a dat o lecție de umanitate, o lecție de demnitate. Ce a făcut Eugen Uricaru între timp, din 2005 până în 2019? S-a retras, cu discreție și demnitate, din viața publică. Nordic fiind, a făcut ce știe să facă cel mai bine pe acest pământ: a scris și a publicat ritmic, deși a fost hărțuit cu procese peste alte procese, câștigate, unul câte unul, majoritatea. A scris cu o furie frumoasă, necesară când se cuvine să te aduni, sub semnul unei urgențe destinale, în tine însuși, în dorința de a recupera acei ani în care i s-a părut sau poate chiar așa a și fost că și-a trădat vocația. De altfel, Ana Blandiana a pățit același lucru, când a încercat să aducă, în politică, legea morală, să aducă demnitatea și onoarea, și răstimp de decenii a trăit cu sentimentul că și-a trădat vocația. Mărturisesc că eu nu cred să am curajul să mă îndepărtez de masa de scris. De altfel, unul dintre darurile făcute națiunii române de Ana Blandiana și Romulus Rusan este Memorialul de la Sighet, pentru care au luptat amândoi, edificând o instituție exemplară și, după câte știu, unică în lume.

Apropo de recunoștință, nu rareori aud lucruri stupefiante și nu-mi vine să cred, pur și simplu, pentru că ceea ce aud depășește orice imaginație. Politicieni după politicieni, fie aflați în campanie electorală, fie preocupați, subit, de soarta națiunii în răstimpurile dintre campanii – ceea ce, recunosc, se întâmplă foarte rar –, își propun să fondeze un Memorial al Comunismului, sau un Muzeu al comunismului. Memorialul de la Sighet există din 1993. E o situație ciudată, e... ca și cum acești oameni ar trăi pe altă... planetă, refuzând să accepte o realitate instituțională de un real prestigiu, validată atât la scară națională, cât și la scară internațională.

Mulțumim, Ana Blandiana! Mulțumim, Eugen Uricaru!

În acest an, lui Eugen Uricaru i s-a decernat Premiul Național pentru Proză „Ion Creangă”, același premiu fiind decernat, în trecutul imediat, domnilor Dumitru Radu Popescu și Nicolae Breban. Iată trei romancieri majori ai literaturii române. Nici una dintre literaturile europene, la această oră, nu are romancieri vii, de nivelul celor trei creatori majori la care tocmai m-am referit. Și tot în acest an, Eugen Uricaru a devenit laureat al unui premiu special, oferit de Editura chineză Flower City, despre care v-am vorbit în prima parte a acestei ceremonii-eveniment. După știința mea, este pentru prima dată când un scriitor român este onorat cu un premiu de o foarte importantă și prestigioasă instituție din Republica Populară Chineză. Ne-am gândit ca 2019 să fie anul care să-i aducă și cel de-al treilea premiu. *Contemporanul* decernează domnului Eugen Uricaru Premiul Național pentru Excelență în Roman. Felicitări, dragă, iubite maestre, împlinire, sănătate, lumină și belșug în toate aici, acum și în vecii vecilor...

Eugen Uricaru: Vă rog să îngăduiți să-i mulțumesc de față cu dvs. domnului Nicolae Breban, care este spiritul tutelar al revistei, să-i mulțumesc Aurei Christi, care robotește și gândește în același timp la revista *Contemporanul*, și știe să adune sub cupola acestei reviste un grup de persoane care au simțit ceva. *Convorbiri literare* și *Contemporanul* cred că sunt singurele publicații necorporatiste din România. Sunt publicații independente, care și-au ales drumul lor în cultura română și, mai ales, drumul lor spre viitor. Nu toată lumea observă acest lucru, majoritatea oamenilor care mai citesc, o majoritate dintr-o minoritate, care mai citesc, cred că tot ce se scrie e și adevărat. Nu e adevărat! Eu mulțumesc tuturor celor care au primit aceste premii astăzi, pentru că mă acceptă lângă ei; sunt nume extraordinare, oameni care s-au dedicat nu doar literaturii, ci și societății. Vă mărturisesc foarte îndurerat că am devenit un antisocial; nu mă mai interesează societatea și, mai ales, nu mă interesează instituțiile statului. Din cauza aceasta mulțumesc foarte mult revistei *Contemporanul*, care nu este o revistă a statului; este o revistă a celor care scriu și care gândesc, și sunt liberi.

Vreau să fac o mică precizare. Aici s-a vorbit despre perioada Breban-Uricaru, Uricaru-Breban, de la Uniunea Scriitorilor din România și despre cele două legi. Singurii care nu beneficiază de acele legi sunt domnul Breban și cu mine, pentru că domnul Breban este membru al Academiei Române, iar membrii Academiei Române nu mai acced la beneficiile stipulate de legile invocate, pe când eu nu sunt membru al Uniunii Scriitorilor, pentru că mi-am dat demisia. Mi-am dat demisia dintr-un motiv foarte serios, mult mai târziu, când s-a abrogat statutul pe care această instituție îl produsese Uniunii Scriitorilor, care era foarte bun, și s-a aprobat alt statut în care lucrurile sunt foarte ciudate. Ar fi multe de vorbit, eu, aici, vreau doar să fac câteva trimiteri la minunatul discurs al domnului Nicolae Breban, la primul discurs, pentru că al doilea este extraordinar. Nicolae Breban a vorbit despre Iorga. Nu știu dacă se mai știe

că aici, în Piața Universității, în 1904, Nicolae Iorga a ieșit în fruntea studenților, cerând un lucru – era, atunci, un tânăr profesor universitar –, cerând, așadar, ca în Parlamentul României să nu se mai vorbească francezește. În urma acelei manifestații a studenților din Piața Universității, în Parlamentul României a început să se vorbească românește. Bătălia aceasta pentru limba română continuă. Cred că cei 800.000 de oameni, români, care au murit în Primul Război Mondial, de fapt, s-au bătut pentru salvarea limbii române. În Ardeal deja funcționa o

Ana Blandiana

lege care deznaționaliza și interzicea vorbirea limbii române. Acesta a fost un motiv pentru ca armata română să intre în război și să restituie limba română vorbitorilor de limba română. Tot pentru limba română s-au dus grele bătălii politice în Basarabia de atunci, azi Republica Moldova, un război, aproape uitat. Cred că primejdiile care pândesc limba română există în continuare. Prin limba română nu înțelegem doar folosirea cuvintelor limbii române, ci și folosirea gramaticii limbii române și, mai ales, a spiritului care zace încă în aceste cuvinte și în această gramatică.

Am înțeles că prietenii de la *Contemporanul* au fost generoși să-mi dea un premiu de excelență în roman. O să închei, citind o poezie dintr-un volum al meu de versuri *Despre ce vorbim* (Editura Junimea, 2018), pentru că am luat un premiu pentru roman...

Țara mea

Ca o găină fără cap care se zbate, țara mea,
Ca un cocoș cu gâtul retezat,
din care sângele țâșnește puternic,
ca apa în furtunul vecinului
când își spală mașina,
când vrea el,
e un semn de viață sângele ăsta
purpuriu, care spumegă printre gunoaie.
Cocoșul fără cap se zbate, dă din aripi,
ai crede că poate ajunge din nou în vârful movilei;
dar creasta lui e cenușie și bleagă...
Ochiul deschis, de fapt, nu mai vede, sticlește.
Cocoșul împrăștie stropi calzi, zvâcnind,
de parcă ar fi viu. Nu mai e.
Bucățile au fost deja împărțite.
Va fi o masă excelentă...

Mai am de scris câteva romane...

Aura Christi: Mulțumim. E un eveniment regal tot ce se întâmplă astăzi. De altfel, Ana Blandiana a revenit de curând de la un Festival Internațional de Poezie care a avut loc la Madrid, unde a electrizat publicul citind poezie. E vorba de unul dintre cele mai mari festivaluri spaniole. Duminică seara Ana Blandiana a susținut un recital împreună cu un poet. Ana Blandiana a citit 30 de poeme dintr-o carte care urmează să apară în 2020 în Spania. De fapt, prietena care mi-a adus la cunoștință această știre mi-a dat, indirect, ideea pe care o vom realiza de îndată. Într-un mesaj adresat Anei, i-am propus să ne jucăm. Să citească ea trei poeme și eu trei poeme la sfârșitul Galei Premiilor Contemporanul. Îmi mulțumesc romancierului Eugen Uricaru pentru darul de a face trecerea spre poezie. Iată un romancier care ne conduce spre imperiul poeziei. Mulțumesc.

Ana Blandiana: Vreau să vă spun că astăzi chiar este un premiu.... N-aș vrea să par ipocrită sau exagerată, dar una din suferințele mele este că citesc fără încetare în străinătate și acasă nu se mai citesc poezii. Adică nu se mai întâmplă acest lucru, sau nu ajung eu să citesc... În orice caz, premiul vostru se luminează și mai mult prin faptul că mi-ai scris, Aura, să nu uit să aduc o carte. Deci, o să citesc câteva poezii, trei, patru. Sunt scurte, nu vă speriați...

Ana Blandiana și Nicolae Breban

Cred că revista *Contemporanul* așa face. Promovând cultura, revista *Contemporanul* ne aduce pe toți mai aproape de cer

Selecție

Cei care n-au aripi
Se înghesuie să le ia de la garderobă,
Cei care au
Trag peste ele, cu grijă, fermoarul.
În aceste condiții
Este foarte greu să știi
Cine va fi în stare să zboare
La momentul oportun,
Atunci când pământul
Se va deschide
Pentru a face
O atât de târzie,
Încât inutilă selecție.

Un cal tânăr

N-am reușit niciodată să știu pe ce lume sunt.
Încălecăm un cal tânăr și fericit ca și mine
Și în galop îi simțeam între pulpe
Inima zvâcnind
Și inima mea zvâcnea în galop neobosită,
Fără să observe că între timp
Șaua mea se sprijinea
Doar pe scheletul unui cal
Care în viteză se dezmembra, risipindu-se
Și eu continuam să călăresc
Un cal tânăr de aer
Într-un secol care nu mai era al meu.

Dependență

Dependentă de soare, de umbră, de nori,
Dependentă de frunze și flori,
De vântul răzgândindu-se și suflând mereu
din altă direcție în arborii
care se zbat răuprevestitori,
De venirea și de plecarea cârdurilor de cocori;
Dependentă de toate și toți,
De mulțimea celor vii,
de aglomerarea celor morți,
De propriii mei ani înțelepți, idiști,
dar mai ales trecuți.
O, Doamne, dezleagă-mă, dezleagă-mă
De timp și de loc,
de strămoși, de nepoți,
De toate și toți,
Și de mine însămi, de poți!

Să pot să râd fără să se scuture frunze amare,
Să pot să plâng fără să crească valuri în mare,
Să pot să plec fără să trag după mine
Lumea ca pe-o față de masă cu farfuri și pahare
Sparte de-a valma,
Amestecate cu vin și mâncare.
Lasă-mă liberă, singură ca niciodată,
Numai față de pagina mea vinovată.

Aura Christi:

În raza pătimișilor lăstuni

În raza pătimișilor lăstuni
e țara ta, pământul așteptat.
De printre roze, în mireme te aduni,
vizezi în arborii din veacul celălalt.

Mai e foarte puțin și te apropii
de trunchiul întemeietor.
Închide ochii, dormi în dropii,
zidite într-un cerc îmbietor.

Închide ochii, dormi, coboară

sub pleoapa nu se știe cui.
Încrede-te în orele de seară,
surpate în orbita nimănu

din țara cuvioșilor lăstuni,
unde se vede tot prin oameni, unde
din depărtări în vulturi mori, te-aduni
și-nvii în ecumenice secunde.

Heraclit

Eu le-am făcut dreptate păsărilor.
Cerulei alb o boltă zveltă i-am zidit.
Și-atunci, de ce tristețile mă împresoară,
când ochii nopții se deschid în iarbă,
fântâni și mări, apoi, târziu de tot, în fiecare?

Urșilor, leilor și cerbilor eu le-am făcut dreptate
și-am adunat copacii, zimbrii și plantele în mână;
era prima pădure de când lumea. Și atunci,
de ce mă-nchid în somn, ca morții în pământ
și ca tăcerile străvechi – în prunci?

Pe tine, șovăind, târziu, când seara
fulgera tăcut și fioros la asfințit, din coasta
lui Adam, cântând, eu te-am cioplit. Și-atunci,
de ce îmi tulburi liniștea? Ce ai găsit în tipătul acela?
Spre care depărtare din gura lui tot curgi, și curgi?

Să nu te sperii

Să nu te sperii orice s-ar întâmpla.
Iarba e la fel de verde ca altădată.
Căzuți pe gânduri, pegașii luminii
te răsfoiesc ca pe o carte

și întârzie, de parcă și-ar fi găsit
liniștea într-o casă a nimănu.
Să nu te sperii. Toamna dă semne
din ochii nu se știe cui.

Totul se-acoperă de cenușa anilor.
Cad heruvimi prea copti din cer.
Zumzăie destinul. A venit vremea.
Se sparge cercul vârstei de fier.

Să nu-ți fie teamă. Sunt aici.
Te aștept în mireme, vulturi, culori.
Acest drum de țară e mâna mea,
călcată de tine de-atâtea ori.

Vă mulțumim și vă invităm să ne urmăriți
în continuare. La mulți ani, dragilor! La mulți ani,
tribul Conte! La mulți ani, *Contemporanul* și *Idea Europeană*!
La mulți ani, cultura română, care
este o cultură majoră!

Aura Christi, Ana Blandiana, Dana Oprica

Alexandra Ion

România citește la Tecuci, Slobozia și București

Proiectul *România citește* își leagă, de astă dată, activitatea de trei mari nume ale literaturii și științei românești, Ștefan Petică, Ștefan Bănuțescu și Octav Onicescu. Echipa formată din scriitorii propuși de organizatori, Fundația Culturală Ideea Europeană, Revista *Contemporanul* și Editura Ideea Europeană, a vorbit publicului Bibliotecii Municipale „Ștefan Petică” din Tecuci, Bibliotecii Județene „Ștefan Bănuțescu” din Slobozia și Colegiului Național „Octav Onicescu” din București. Așadar, simbolistul Ștefan Petică, prozatorul modern Ștefan Bănuțescu și matematicianul, întemeietor al teoriei probabilităților, Octav Onicescu, însoțesc, dincolo de perdeaua timpului, scriitorii care semnează cartea identității și a valorilor naționale.

Mircea Platon, istoricul-povestitor fermecător, atinge trei teme actuale asupra cărora trebuie să ne oprim pentru a depăși momentul reflecției: sistemul de învățământ cu modelele internaționale încrucișate, elitele pe care ne clădim personalitatea și istoria care ne asigură trăinicia. Un volum imens, recent editat, de istorie și literatură, *Națiune, modernizare și elite românești*, apărut la Editura Ideea Europeană, cuprinde demonstrația apartenenței la o istorie unică, la o cultură națională comună, la un trecut, pe care elitele l-au adunat zală cu zală, construind România. Sentimentul național apare ca rezultat al conștiinței de neam pe care au avut-o elitele intelectuale, clericale și boierești, începând cu voievozii Moldovei și ai Țării Românești, continuând cu cronicarii, cu Cantemir, cu reprezentanții Școlii Ardelene, trecând prin hotărârea generației pașoptiste și post-pașoptiste și ajungând până la cele două nuclee de românism, Goleștii și Brătienii și până la conservatorii moldoveni, grupați în jurul Junimii și al *Convorbirilor literare*. Elitele românești au ca scop valorificarea patrimoniului cultural – limba, arta, folclorul – pentru a trece de la naționalitatea ereditară la personalitatea națională, la asumarea și dezvoltarea acesteia. Odată recuperat trecutul și odată conexată cultura populară la cea a elitelor naționale, identitatea etnică este deja formată, rămânând să ne construim conștiința demnității și a verticalității. Rețeta a fost una singură: un bine articulat sistem de învățământ. Acesta a început cu domnia lui Al. I. Cuza și s-a încheiat cu reformele lui Spiru Haret, care au avut ca rezultat prețuirea școlii, bucuria deprinderii de a învăța și formarea disciplinei muncii școlare. Brătienii au dat timp de un secol prim-ministrul României grație unei educații severe și austere. Mărturie stă descrierea pe care ne-a lăsat-o Nicolae I. Pillat, nepot al lui Ion C. Brătianu și al lui Ionel Brătianu, fratele poetului Ion Pillat: „Mama ne-a crescut foarte sever și într-o disciplină ce nu a slăbit niciodată. Aveam o institutoare, dar mama urmărea îndeaproape activitatea noastră zilnică. (...) Nu am avut niciodată voie să chemăm să ne ajute vreun servitor. Trebuia să ne aranjăm singuri hainele, să ne facem patul în fiecare dimineață și să ne periem pantofii. Institutoarea nu avea voie să ne lovească. Pedepsa era să fim lipsiți de desert, să ni se interzică să ne ducem la bunica (era pedepsa cea mai grea), să ne jucăm cu prietenii și, mai târziu, să mergem la circ sau la teatru. Pedepsele acestea aveau un efect infinit mai mare decât o pereche de palme sau o bătaie. În ciuda acestei severități, eram foarte răsfățați când meritam”. Ajuns la Paris, timpul era extrem de plin (același Nicolae I. Pillat): „În afară de orele de curs, acasă luam lecții de română, de matematică, de literatură, de pian, de desen, de sculptură. Urmam cursuri de dans, vizitam muzeele și expozițiile, mergeam la concert, la Operă, la Opera Comică, la Comedia Franceză, la Odeon. Ne dădeam cu patinele cu rotile și cu cele de gheață, jucam tenis, călăream”. Primul

Război Mondial dărâamă sistemul de învățământ, învățătorii și profesorii au fost înrolați și mulți au murit pe front, însă din sărăcie și analfabetism, apar și exemple de strălucire culturală, de demnitate personală sau politică, de viață creștină, de solidaritate națională. Acestea sunt modelele pe care Mircea Platon ni le prezintă pentru a ne găsi locul pe linia istoriei.

La Tecuci fiind, Mircea Platon nu putea să nu-l dea exemplu pe Vlahuță, care a fost, alături de Iorga, omul verigă de legătură a culturii române, un creator de instituții, un om al cetății, un intelectual public. *Semănătorul*, revistă întemeiată de Vlahuță și Coșbuc, a iradiat în toată țara, de la *Ramurile craiovene* la *Făt-Frumosul* bârlădean. Vlahuță a fost cel care a vorbit prin săli de clasă rurale, nu de la catedre universitare, a fost mai ales un scriitor și un om apolitic, nefiind membru al vreunui partid, deși a primit sprijin din partea lui Spiru Haret, una dintre cele mai luminate minți ale Național Liberalilor.

Și dacă vorbim de valori, nu putea lipsi „imperialul Breban”, romancierul de mare acuratețe psihologică, romancierul antropolog, în jurul căruia stăm cu răsuflarea tăiată nu doar pentru a prinde ideile, ci pentru a asista „la subtilele deslușiri ale memoriei gesturilor sau cuvintelor, la straturile de infrarealitate decelate cu prilejul fiecărei conversații sau întâlniri dintre două personaje”. Avem șansa de a primi o magistrală lecție de scriere: „Breban spunea undeva pomenindu-l pe Balzac că, dacă ai descris bine un om, mediul lui, cercul de prieteni, trăsura, caii, amanta, casa și masa, nici nu mai ai nevoie să povestești nimic; acțiunea e superfluă, e conținută deja, cu tot cu deznodământ, în datele microrealității”.

Alături de Mircea Platon, a fost Dana Oprica, profesor și scriitor, care le-a dezvăluit celor prezenți câteva aspecte ale sistemului de învățământ din Spania și Italia, pe care le cunoaște în mod direct. Au existat interferențe și întâmplări despre românii întâlniți în țările în care a trăit, care excelează prin deprinderi și capacități. De altfel, subiectele incluse în volumul *Fragmente de cer* se referă la cotidianul spaniol (din Madrid), italian (din Ravenna și Reggio Emilia) și românesc (de pretutindeni), din care a selectat povestea, poezia și miracolul. Cum să nu te impresioneze drama tinerilor Paolo Malatesta și Francesca da Rimini, ucși de Giovanni Malatesta, pentru că își încrucișaseră privirile? Și cum să nu te marcheze povestea lor, înscrisă pe zidurile bisericii franciscane sau în interioarele palatului din Ravenna, care poartă numele familiei Francescăi, da Polenta. Dante însuși odihnește la Ravenna, lângă cei a căror poveste ne-o cântă încă din Infern. De Reggio Emilia își leagă numele Lucrezia Borgia, figură atât de controversată a Renașterii, pe care unii o consideră regina tuturor exceselor, eroina negativă, sclava plăcerilor și a dorinței de putere, iar alții, victimă, supusă strategiilor politice ale tatălui Papa Alessandro VI și ale fratelui Cesare sau, pur și simplu, femeia care se dorește a fi liberă într-o lume dominată de bărbați. Iar despre Madrid, doar atât: după Madrid, în cer – așa sună o zicală care s-ar traduce prin aceea că doar în cer se mai poate omul bucura de atâta splendoare.

Aura Christi a continuat prezentările, vorbind despre fiecare invitat la această serie de conferințe, spectacole, lansări și lecturi publice, în spiritul ideii identității naționale, pe care parcă ne este frică să o menționăm. Românitate, încredere, valori, Dumnezeu reprezintă doar câteva teme pe care poeta contemporană le amintește ori de câte ori are ocazia. Poeziile pe care le-a citit în fața publicului, alese din cele două romane în versuri, *Geniul inimii* și *Ostrovul Învierii*, au declanșat un tir de întrebări din partea publicului: cum decantați ideile pe care vi le trimit îngerii, unde scrieți,

Odată recuperat trecutul și odată conexată cultura populară la cea a elitelor naționale, identitatea etnică este deja formată, rămânând să ne construim conștiința demnității și a verticalității. Rețeta a fost una singură: un bine articulat sistem de învățământ

Tecuci. Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”

Slobozia. Biblioteca Județeană „Ștefan Bănuțescu”

București. Liceul „Octav Onicescu”

aveți un anumit loc, aveți un ritual al scrisului, ce autori v-au inspirat și vă inspiră? Jucându-se frumos și grav cu respirația și cu gândurile publicului, Aura Christi dezvăluie publicului măreția poeziei, capilarele prin care aceasta își duce seva care alimentează trăirile celor care o citească sau o ascultă. Aura Christi atinge când suav, când cu forță toate clapele sensibilității pe care o răscolește, o frământă și o transformă în ceva mai fin, mai înalt. Cu fiecare întâlnire scriitoarea Aura Christi ne deschide câte o fereastră, pe pervazul căreia ne îngrămădim să privim un strop de Rai:

„Pe-un picior de plai,
pe-o gură de rai,
unde lumea faceai
și-i cântai, și-o cântai...”

Motorul proiectului *România citește* este Andrei Potlog, directorul executiv al Fundației Culturale Ideea Europeană, fără de care scriitorii n-ar ajunge la public și nici publicul la întâlnirea cu scriitorii. E nevoie de acest demers, pus în practică de neobositul Andrei Potlog. Ce feedback mai puternic putem prezenta decât conversația, din clandestinitate, dintre două eleve de la Colegiul Național „Octav Onicescu”, care mărturiseau că nu s-au jucat cu aplicațiile telefonului în timpul celor două ore cât au ascultat gândurile scriitoarei Aura Christi. Iată că vecinătatea scriitorilor pălește în fața noilor tehnologii! □

La 30 de ani de la Revoluția Română din 1989 O așezare sistematică a valorilor

În urmă cu 30 de ani, chiar în urmă cu 30 de ani, nu cred că cineva și-ar fi putut imagina atâta strălucire, atâta lumină, atâta bucurie câtă a fost în Pavilionul B2 de la ROMEXPO, la sfârșit de noiembrie 2019. La târgul care, iată, se cheamă Gaudeamus, și într-un fel putem să măsurăm timpul trecut peste noi, cei 30 de ani, din acest punct de vedere, deși sunt cu totul și cu totul altele perspectivele când ieșim afară din târg.

Cel mai așteptat eveniment anual din industria cărții, Târgul Gaudeamus Radio România, e situat printre primele zece târguri de profil din Europa și pe locul doi între evenimentele culturale apreciate de bucurășteni. Suprafața standurilor expoanților a crescut la 8300 mp, iar târgul a avut în program aproape 900 de evenimente. A 26-a ediție a târgului de carte Gaudeamus Radio România s-a desfășurat sub semnul aniversării a 30 de ani de la momentul istoric al Revoluției Române din Decembrie 1989, iar Mircea Dinescu și Ion Caramitru au acceptat să fie co-președinți de onoare.

Cărți precum cele ale lui Ioan-Aurel Pop, *Românii. Eseuri dinspre Unire*, Vasile Pușcaș, *Universitate. Societate. Modernizare*, ediția a III-a, revizuită și adăugită, Alex Mihai Stoenescu, *România în perioada Administrației Emil Constantinescu*, Thierry Wolton, trilogia *O istorie mondială a comunismului. Încercare de investigație istorică*, sau o temă precum cea adusă în atenție de ELI-MP, marele laser de la Măgurele, sunt doar câteva dintre posibilele pretexte și invitații la dialog, după 30 de ani scurși de la Revoluția din Decembrie 1989...

Ioan-Aurel Pop: „Respectul pentru disciplină”

Mihaela Helmis: *Barometrul de consum cultural ne arată că se citește extrem de puțin și România stă foarte rău în clasamentele internaționale la acest capitol. Dvs. înșivă ați făcut un sondaj printre tinerii care vă devin studenți și nici în cazul lor lucrurile nu sunt deloc roz. Așa încât cred că e justificat să ne întrebăm: cine scrie astăzi istoria, despre istorie, și cine citește?*

Ioan-Aurel Pop: Da, aveți dreptate, e o mare responsabilitate și eu sunt întristat când constat că nu reușim, cu toate că am reușit mai bine un secol și ceva, să facem alfabetizarea astăzi. Ceea ce e un lucru grav. Vorbesc de alfabetizare

propriu-zisă, adică nu reușim să-i învățăm pe oameni să folosească corect literele alfabetului și să știe să scrie în una, două, trei limbi.

Și nu vorbiți de alfabetizarea funcțională încă.

Nu. Vorbesc de alfabetizarea propriu-zisă. Ne trezیم cu copii în clasele a șaptea și a opta, când ar trebui să citească deja fragmente literare din clasici măcar, care nu sunt capabili să citească. Că sunt unii, după aceea, care citesc și nu înțeleg ce citesc, lucru care se cheamă analfabetism funcțional, e un alt lucru. Pe de o parte, noi de pe vremea lui Alexandru Ioan Cuza am fost o țară în care învățământul primar a fost obligatoriu, deci, învățământul primar de patru clase era obligatoriu și gratuit. Asta se întâmpla la 1864. Și de atunci am tot reușit să alfabetizăm acest popor. Acum am intrat într-o perioadă de recul. Pe de altă parte, nu reușim să creăm specialiști foarte buni care să scrie lucrări foarte bune, și atunci ne mișcăm într-un cerc vicios. În acest moment nu aș spune că nu există neapărat gustul pentru lectură dintr-o carte tipărită, clasică, pe hârtie, dar nu există gust pentru lectură la foarte mulți tineri nici pentru cărți electronice. A fost o vreme când s-a spus că dacă scoatem e-book-uri, vom putea să-i atragem pe tineri de partea noastră. Acum s-a dovedit, tot prin sondaje de opinie, că nici e-book-urile nu fac casă bună cu lectura serioasă și cultura generală. Eu îmi întreb studenții de fiecare dată când încep cu o serie nouă câte cărți au citit, și ei înțeleg că-i întreb de cărți clasice, dar eu îi întreb și de cărți de pe Kindle. Și-mi spun că n-au răbdare să termine o carte. Ceea ce arată că acest gust pentru lectură nu e bine sedimentat și explicația cea mai simplă este că nu învață să citească corect și frumos, nu se pot exprima corect și frumos, mai ales că gramatica în școală nu se mai învață după reguli clasice. Eu am întrebat de curând care sunt regulile moderne și am aflat că nu au, că învață limbile străine și limba română după auz. Ceea ce reprezintă o mare problemă. Mi se spune acum că la Ministerul Educației, în noua formulă, se încearcă reducerea numărului de ore, ceea ce era de așteptat și e corect până la urmă. Dar cu ce umplem orele care au rămas? Dacă le și reducem și le și rarefiem, mă tem că ajungem la un rezultat mai slab decât cel de acum.

Sunt foarte mulți aceia care, bazându-se pe specializarea dvs. de istoric, dar și pe calitatea pe care o aveți acum, vă solicită să le citiți cărțile și să le scrieți prefețele. Cum sunt aceste cărți? Cine scrie? Sunt cărțile pentru aceia pentru care de fapt se scrie?

Gruparea numită *poporul român* s-a născut organic de-a lungul timpului și nu o poate desființa cineva printr-o hotărâre luată de sus. Un individ poate decide să nu mai fie român. Dacă se mută în America își poate impune să nu mai vorbească românește, dar se războiește și pe el un pic nostalgia mai târziu. Însă calitatea de a fi român, francez, italian sau german ne vine din istorie

Eu nu cred că se scrie într-un nucleu central mai prost decât se scria înainte, dar din moment ce anterior era o cenzură și o autocenzură, o editură cerea două-trei referate de specialist până să publice o carte de orice fel, s-a ajuns astăzi la o diluare a calității din pricina faptului că încep să predomine mai mult cărțile proaste decât cele bune. Orice om care e capabil să aibă legătură cu o editură și care poate să-și permită să plătească o sumă de bani care nu e foarte mare își poate publica o carte. Nimeni nu întreabă dacă acea carte e bună, dacă transmite un mesaj sau dacă nu transmite, sau dacă transmite un mesaj bun sau rău. Prin urmare, se scrie enorm de mult și se citește enorm de puțin. Sunt oameni care scot cărți în România în 50 de exemplare, în 20 de exemplare, și le prezintă drept cărți de autor și la concursuri universitare. Ceea ce demonstrează că ne-am pierdut cumpătul, pe de o parte, pe de altă parte, dacă revin la armele mele, la domeniul istoriei, astăzi sunt iubitori de istorie care cred că dacă iubesc domeniul își pot permite să scrie despre asta. Și atunci avem cărți de istorie scrise de medici, de ingineri, farmaciști, oameni admirabili, dar care n-au nici o pregătire de specialitate.

Trebuie să se introducă în această curriculum, ale cărei ore se vor reduce, ore de educare a orgoliului pentru a ne găsi fiecare locul și pentru a scrie cei care cu adevărat o pot face comunicând util, eficient, important?

Dacă mă întrebați de problema aceasta cu care este confruntat acum Ministerul Educației în legătură cu numărul de ore, eu cred că de la Renaștere încoace s-au verificat niște discipline fundamentale care au transmis lumii un model de viață civilizată și un nivel cultural destul de ridicat. Astăzi noi venim însă cu propuneri făcute de nepedagogi, de nespecialiști, de oameni care n-au predat în viața lor, de a introduce discipline noi, care ar putea fi moderne și ar putea să-l pregătească pe tânăr și pentru protecția mediului, și pentru educație financiară, și pentru buna circulație pe străzile publice, numai că acestea nu sunt discipline școlare. Acestea sunt conținuturi, sunt teme care oricum trebuie să se facă și se făceau. Or, astăzi vin unii cu propuneri să scoatem orele de română, de matematică, fizică, istorie și geografie, mai ales istorie și geografie, care ar fi lucruri inutile, și să introducem discipline noi. Ceea ce e o imensă greșeală, o eroare care va adânci și mai mult lipsa de cunoștințe, pentru că degeaba vrem să creăm oameni culti, care să aibă, cum se zice acum sau se zicea mai demult, un know-how, adică să știe cum să facă și ce să facă. Lipsa de cunoștințe ne face infirmi. Fiindcă cel mai bun computer, repet asta mereu, e creierul omenesc, și dacă ne bazăm doar pe mașini, pentru că ele stochează bine datele, nu ajungem la nici un rezultat. Cred că într-o societate civilizată, într-o societate democratică, oricine are dreptul să scrie, dar trebuie precizat: dacă lucrarea e de inginerie și e științifică sau dacă este făcută de un diletant care iubește ingineria... La istorie..., dacă sunt eseuri istorice e foarte frumos, să știm că sunt eseuri, iar dacă e o lucrare de cercetare istorică, știm că cei ce se respectă au stat zeci de ani în arhive ca să-și scrie cărțile. Istoria se scrie pe surse. A comenta sursele e o meserie, o specialitate, e ca și cum eu aș zice că iubesc medicina și vreau de mâine să operez, pentru că mă pricep și eu la organism, și știu numele oaselor. Constat tot mai mult că nu mai există un respect pentru specialitate, s-a pierdut respectul pentru disciplină și pentru meseria de istoric, medic, inginer. Toată lumea face de toate! Și, din păcate, nu numai la noi.

În ce fel simțiți că această carte, României – eseuri dinspre Unire, a avut ecoul pe care l-ați dorit? Mai cu seamă că există o colecție pe care, mergând pe o denumire dragă și cunoscută nouă, Școala ardeleană, ați prelungit-o sau ați precizat-o în colecția Școala ardeleană de istorie.

Da. Școala ardeleană cea adevărată, din secolul al XVIII-lea, avea preocupări fundamentale legate de trecut și trecutul devenise o armă de luptă pentru drepturile noastre politice naționale. Azi a trecut timpul și eu m-aș bucura să aibă un ecou această carte în sensul înțelegerii etnicității astăzi, a valorii și calității de a fi români, sau de a fi francez, sau italian. De ce spun acest lucru? Pentru că oamenii au început să confunde planurile și de pe vremea când globalizarea era în prim-plan, astăzi nu mai este, unii au crezut că dacă dau un ordin să fie diminuate sau distruse națiunile, Europa va fi mai bună. Asta mi s-a părut o eroare. Și acum Europa se războiește. Nu la noi. România azi e o țară paradoxală, n-avem un partid politic naționalist românesc, n-avem forțe naționaliste în Parlamentul României, prin urmare, România nu e un bun exemplu. Dar uitați-vă ce se întâmplă în Occident, în țări în care tradiția nivelării și a mondializării era destul de puternică, mă gândesc și la Olanda, și la Franța, și la Italia sau la Marea Britanie, pentru că ieșirea din Uniunea Europeană e și un gest de egoism național al Marii Britanii, adică Brexit-ul. Pe de altă parte, în țări din preajma noastră care altădată ne dădeau lecții de altruism – Polonia, Ungaria, Cehia – se întâlnesc mișcări care se concentrează pe națiune foarte mult. Eu nu zic că se întâmplă un lucru bun sau un lucru rău, eu constat ca istoric. Și atunci aș vrea să-i îndemn pe cititori să înțeleagă că a fi român nu este un act de voință colectivă, nici individuală, pentru că această calitate de român n-a fost hotărâtă de parlamente, de guverne. Gruparea numită *poporul român* s-a născut organic de-a lungul timpului și nu o poate desființa cineva printr-o hotărâre luată de sus. Un individ poate decide să nu mai fie român. Dacă se mută în America își poate impune să nu mai vorbească românește, dar se războiește și pe el un pic nostalgia mai târziu. Însă calitatea de a fi român, francez, italian sau german ne vine din istorie, și ea trebuie lăsată. Dacă se va stinge, să se stingă singură, dar până atunci trebuie să cunoaștem cum ne purtăm ca români, ce transmitem ca români, ce mesaj avem, ce rol are limba română în această ecuație a naționalității și alte câteva lucruri. Prea multe, probabil, pentru o carte modestă.

26

Vasile Pușcaș: „Construcția spiritului și a rațiunii”

Mihaela Helmis: *Sunt foarte multe contexte în care v-ați întâlnit cu cartea și cu felul în care ea se străduiește să ajungă într-un fel, pe firul acesta, scriitor-editor-librar, la cititor. Cum găsiți această întâmplare, care e mult mai mult decât cea mai mare librărie din sud-estul Europei și, sigur, mă refer la Gaudeamus, Târgul Radio-România.*

Vasile Pușcaș: Ediția din anul 2019, cred că este una de excepție. Sunt foarte încântat. Și sper ca nu doar vizitatori să fie aici, dar foarte mulți să fie cei care achiziționează cărțile. Gaudeamus 2019 este un prilej absolut extraordinar, care ne arată faptul că târgul acesta internațional de carte a crescut de la an la an. Târgul Gaudeamus ne arată că piața cărții este în dezvoltare și poate să ne dea motive de optimism: după 30 de ani în care

am căutat prin foarte multe locuri, foarte multe instrumente, foarte multe tehnici, tehnologii ale publicării și cititului, revenim la carte pentru a avea o abordare sistematică a lecturii și în felul acesta ne întâlnim cu valorile așezate la locul lor, căci o carte, o colecție ne pune în față un sistem de valori. Societatea contemporană duce lipsă de o asemenea reșezare sau așezare sistematică a valorilor. Valorile sunt în aer, valorile sunt peste tot, doar că există un haos, un haos în gândire, un haos în acțiune, și sper eu că această îmbrățișare a cărții să ducă la o reșezare a gândurilor noastre.

Ceea ce scrieți are șansa să ajungă și în marile biblioteci, și nu numai din țară. Cartea tradusă are cu atât mai mult șansa să vorbească despre realitățile noastre. În câte exemplare ar trebui să vi se tipărească cea mai recentă dintre cărți, ca ea să ajungă unde simțiți că trebuie să fie, la cât mai multe biblioteci?

Mai ales cartea de știință cred că ar trebui să treacă undeva de cel puțin o mie de exemplare în primul tiraj, și ar trebui să ocupe un loc în bibliotecile publice, pentru că nu numai bibliotecile de specialitate sunt importante, ci și bibliotecile publice care, să ne amintim, în urmă cu un secol erau înființate cu mare mândrie în toată România, pentru că astăzi ele să fie aproape toate închise, și nu e o mândrie aceasta, în multe locuri din țară. Pe de altă parte, cred că dincolo de tiraj ar trebui să existe o dezbatere asupra cărților, o dezbatere critică asupra cărților, atât în reviste de specialitate și reviste de cultură, cât și în media. Fiindcă în media se discută doar despre acest virus al politicianismului și nu despre valorile politice reale. Mimăm democrația și spunem că suntem democrați sau suntem, în ton cu lumea, dar, de fapt, sensurile cuvintelor sunt unele în Occident și altele la noi. Din punctul acesta de vedere, ne lipsește critica acestei cărți. Poate critica literară este mai dezvoltată, eu sunt destul de nemulțumit de modul în care este practicată critica istoriografică, nu mai avem evaluări ale cărților, ci simple prezentări ale acestora. M-aș aștepta la o discuție mult mai sistematizată în instituțiile statelor europene și ale statului nostru. Este vorba de Academia Română, universități, licee. De ce nu? Fiindcă au cam dispărut, din păcate, în licee, de exemplu, obiceiurile de a te întâlni cu cartea și cu autorii, ceea ce nu cred că este un lucru bun.

În urmă cu 30 de ani, nu cred că cineva și-ar fi putut imagina atâta strălucire, atâta lumină, atâta bucurie. Bucuria de a te numi autor al unei cărți lansate la târgul internațional de carte Gaudeamus. Într-un fel, putem să măsurăm timpul trecut peste noi, cei 30 de ani, din acest punct de vedere. Și sunt cu totul și cu totul altele perspectivele când ieșim afară din târg. Totuși, cum simțiți dvs., ce s-a petrecut în acești 30 de ani la capitolul speranță și întemeiere? Prin carte asta cred că avem șansa să facem: să sperăm și să întemeiem.

Din punctul de vedere al speranței, cred că 30 de ani sunt destui să argumentăm comportamentul unei generații. Și constatăm acum, de exemplu, că generația tânără și foarte tânără este prinsă de pesimism și este foarte dornică să își împlinească visurile în altă parte, nu în țara noastră. Asta ne arată exact ceea ce vă spuneam înainte, că noi nu reușim în societatea noastră să punem valorile structurate acolo unde trebuie să le dăm lor un sens existenței prin valori. Lucrul acesta este cât se poate de vizibil. Dacă ne referim la carte, atunci, încă o dată, eu cred că numai cartea citită din copertă în copertă, în întregime, poate să aducă oamenilor îndemnul și metoda de a gândi sistemic și pe baza unor astfel de valori.

Revenim la carte pentru a avea o abordare sistematică a lecturii și în felul acesta ne întâlnim cu valorile așezate la locul lor, căci o carte, o colecție ne pune în față un sistem de valori. Societatea contemporană duce lipsă de o asemenea reșezare sau așezare sistematică a valorilor

Aici aș mai spune, vorbind de Târgul Gaudeamus, sunt foarte multe cărți cu coperte foarte colorate, ca în vitrinele din Occident...

Ca de Crăciun.

Exact, dar sunt cărți care nu au un mesaj real, ci transmit, mai degrabă, un mesaj comercial. El este numai unul dintre mesajele care sunt solicitate pe piață. În afară de aceasta, cred că editorii au datoria să descopere, să redescopere această piață, gândindu-se la cât mai mulți cititori. Editorii trebuie să recucerească cititorii. Îmi amintesc de editurile din perioada interbelică. Se băteau să descopere talente care să meargă spre inima, spre sufletul și mintea cititorului, contemporanilor. Lucrul acesta a dispărut într-o foarte mare parte, se urmărește doar un cât mai rapid câștig comercial.

Cu toate acestea, o să-mi permit, împreună cu dvs., domnule profesor, domnule ministru Vasile Pușcaș, să sper că toți cei care vor veni aici își vor găsi cărțile cele mai bune și le vor duce acasă, le vor citi din scoarță-n scoarță, primind mesajul care să construiască și să fie, așa cum se numea odată târgul nostru, carte de învățătură.

Am făcut un tur scurt al acestei expoziții de carte, așa pot să îi spun, e cea mai mare librărie, cum i-ați zis. Mă reîntorc acasă încărcat cu câteva sacoșe de cărți. Este cea mai bună ocazie de a ne întâlni cu cartea contemporană și cu ceea ce se gândește la ora actuală pe piața cărții, prin care se pune umărul la construcția spiritului și a rațiunii.

Răzvan Theodorescu: „Cu ce rămânem în istorie în acești 30 de ani”

Mihaela Helmis: *Cineva spunea că nu este posibilă o gândire strategică fără educație. Și orice discuție despre construcție, precum cea de a Marelui laser de la Măgurele, pentru și pe mai multe generații, are în subtext și această temă.*

Răzvan Theodorescu: Într-adevăr, după cum este educat un popor, așa elitele sale științifice, intelectuale, dar și politice pot să-și creeze o strategie: o strategie politică, o strategie culturală și una științifică. La noi, în România modernă, a existat un singur moment fast, un moment extraordinar, într-adevăr, cu consecințe importante – momentul Spiru Haret, care timp de 13 ani, cu mici întreruperi, a fost ministrul cultelor și instrucțiunii, în două guverne liberale, și care a reușit să transforme în întregime fața învățământului nostru, de la cel primar și gimnazial, în primul rând. D-sa a reușit să creeze – cum am obiceiul să spun – o Românie educată și instruită. Vă dau un exemplu. Când eram senator de Iași, mi s-a dat o listă cu toate bibliotecile comunale din acel județ. Aproape toate, poate cu vreo două sau trei excepții, erau create între 1897 și 1910, deci, erau creații haretiene. Acest om a reușit, cu sprijinul regelui Carol I, cu sprijinul guvernelor din care a făcut parte, al lui Ion Brătianu și al lui Dimitrie Sturdza, alt personaj care a avut, ca secretar general, o foarte importantă strategie pentru Academia Română, a reușit, așadar, să educe acest popor.

Acest fel de gândire strategică a unui vizionar a creat strategii sau oameni care împreună să poată să aibă strategii?

Nu, n-a mai creat nimic, pentru că a venit toată turbulența de după Primul Război, atât de nefastă, departe de a fi un paradis. Intelectual, România era cum este România postcomunistă; nu există mari deosebiri. Românii nu s-au schimbat foarte mult.

Și totuși, la un moment dat, s-a creat un soi de masă critică. Numărul mare de ingineri credeți că au venit în vreun fel pe firul unei gândiri, pentru ca apoi să apară și posibilitatea existenței acestui mare proiect care este ELI-MP?

Îmi puneți o întrebare pe care am pus-o și eu colegului meu, academicianul Zamfir. Nu știu să vă răspund acum, dar mă gândesc la faptul că România, care era, la un moment dat, țara inginerilor, a creat exact acea masă critică prin care s-a făcut posibil, împreună cu elitele – Horia Hulubei, Țițeica și așa mai departe – acest proiect care, după mine, este singurul proiect viabil al României democratice. Incontestabil. Și îi admir și îmi explic foarte bine de ce România în momentul de față trebuie să iasă în lume cu acest proiect. Pe de altă parte, în mentalul românesc mi-e teamă că în momentul în care se va vedea ce lucru extraordinar au făcut cei de la Măgurele să nu înceapă să primească micile lovituri sub centură. Și asta e posibil. La noi orice este posibil, suntem o țară fascinantă.

Ieșirea în lume este posibil să fie făcută. Cred că sunt atâtea țările care doresc să se afle în primul plan al acestui pas înainte. Măgurele, LASER-ul, sănătatea, temele pe care le putem gândi în avantajul nostru, toate acestea la ce sperați să ne ducă? O coerență în strategia politică nu există, deși cei care lucrează la acest LASER spun că fiecare dintre guvernele post-decembriste i-a ajutat.

Eu cred altfel, că nici un guvern nu poate să întreprindă ceva împotriva. Este atât de important, e atât de emblematic, e atât de complicat în același timp pentru mințile diverșilor demnitari, încât cred că nu se vor atinge de acest proiect, mai exact, le va fi teamă să se atingă de un proiect atât de important. E proiectul cu care vom rămâne noi în istorie, în acești ultimi 30 de ani. Asta e bănuiala mea. Deie Domnul să se întâmple așa.

Emil Constantinescu: „Să înțelegem lumea în care trăim”

Mihaela Helmis: Este, probabil, foarte interesantă ipostaza dublă în care v-ați aflat, intrând în arhivele care vorbeau exact despre o perioadă care era a dvs., dar era și a noastră. Omul în calitate de președinte, omul în calitate de om, omul în calitate de cetățean al planetei, văzând toate lucrurile care se mișcau într-un anume fel în acea vreme. De fapt, din acest punct de vedere, al situației României în lume, cum a fost perioada de președinție pentru dvs. și pentru România?

Emil Constantinescu: O perioadă de schimbări majore. Există ore astrale ale istoriei în care câștigi sau pierzi. Există ore în care istoria lumii îți oferă o șansă, pe care poți s-o folosești sau s-o pierzi, uneori definitiv. România a trăit acel moment și l-a valorificat. Această carte de Alex Mihai Stoenescu *România în perioada Administrației Emil Constantinescu* vorbește despre contextul în care s-au desfășurat evenimentele atunci, despre deciziile care s-au luat. Este prima carte serioasă de istorie recentă, construită pe bază de documente, corespondență diplomatică, interviuri de lucru, atitudine critică, care va sta poate la baza unei înțelegeri a ceea ce s-a întâmplat cu noi și cu ceilalți.

Vorbești despre faptul că, dacă popoarele i-ar fi avut pe cei care să le scrie la timpul lor istoria, poate că multe dintre cele petrecute cu noi, cum ar fi și perioada comunistă, nu s-ar fi întâmplat.

Am spus aceasta și la Sorbona, în fața specialiștilor din domeniu, că dacă istoricii francezi ar fi avut curajul să scrie adevărul despre teroarea din Revoluția Franceză și nu să preia numai – sigur, acele sloganuri înălțătoare, care au democratizat lumea, *Liberté Egalité Fraternité* – am fi obținut democrația pentru Occident, dar nu ar fi plătit Estul cumplita dramă a dictaturilor comuniste care s-a soldat cu atâtea milioane de morți. Și le-am spus că au această responsabilitate. Și cel puțin după 200 de ani să și-o folosească, pentru că de-abia când serbau cele două secole trecute au început să scrie istoria adevărată. Pentru noi era prea târziu, noi atunci reușisem să scăpăm singuri de comunism. La fel stau lucrurile și pentru viitor. Astăzi lumea se află într-o enormă confuzie. Democrația reprezentativă este atacată

În România modernă, a existat un singur moment fast, un moment extraordinar, într-adevăr, cu consecințe importante – momentul Spiru Haret, care timp de 13 ani, cu mici întreruperi, a fost ministrul cultelor și instrucțiunii, în două guverne liberale, și care a reușit să transforme în întregime fața învățământului nostru, de la cel primar și gimnazial, în primul rând. D-sa a reușit să creeze – cum am obiceiul să spun – o Românie educată și instruită

nu numai din partea autoritarismului, dar și din partea comunismului, din partea protestocrațiilor fără sens. Este, din nou, rolul intelectualilor, al istoricilor, în primul rând, al tuturor elitelor intelectuale, să construiască o viziune, un proiect pentru lumea globalizată.

Aceste volume atât de ample care includ o istorie așa cum a rămas în arhive, cercetată și verificată, certificată până la urmă, face un asemenea serviciu pentru România? De a nu lăsa să treacă timpul pentru a înțelege ce s-a întâmplat, pentru a nu trece cu vederea lucrurile semnificative?

Nu pot să vorbesc în general și niciodată nu am făcut-o. Eu am încercat să reprezint interesele românilor, dar nu am avut niciodată aroganța să vorbesc în numele lor. Ce pot să spun acum este din punct de vedere personal: poți să-ți trăiești viața la întâmplare sau poți să-ți trăiești viața citind, învățând din istorie și trăind după ceea ce ai învățat. Sigur că cei ce aleg să citească această carte, rod al unei deschideri în premieră a arhivelor 1996-2000, cu un aparat istoriografic imbatabil, cred că vor pleca mai departe cu o altă viziune asupra lumii și, în sfârșit, asupra propriei lor vieți.

Așa m-aș bucura și eu ca aceia care vin și cumpără cărți să le și citească, nu doar să le ia pentru acasă și să avem, prin acest public specializat, o curea de transmisie pentru ceea ce spuneți dvs.: oameni care trăiesc conștient.

Vă atrag atenția că aceasta este o carte grea, nu-i o carte pentru divertisment, este o carte pentru cei care, așa cum am spus, vor să înțeleagă lumea în care trăiesc și să se înțeleagă poate mai bine și pe ei înșiși.

Matei Vișniec: „Nevoia de asumare și difuzare a adevărului”

Mihaela Helmis: Ediția a 26-a a Târgului *Gaudeamus* s-a desfășurat, prin forța lucrurilor,

aproape de aniversarea celor 30 de ani de la evenimentele din decembrie 1989. Ați prezentat și este în rafturi această *Istorie a comunismului și în traducere românească*. Face Wolton ceea ce ne lipsea, o analiză care să nu lase să se mai petreacă ceea ce a fost, cu atâtea fafete, comunismul?

Matei Vișniec: Autorul cărții despre care vorbiți, Thierry Wolton, propune o sinteză extraordinară și, în același timp, ca materie, propune o operă coplesitoare de regândire a epocii și de redescoperire a epocii și a utopiei comuniste, cu toate ravagiile pe care le-a făcut pe planetă. De fapt, eu cred că istoria comunismului va trebui să fie scrisă, rescrisă și iar rescrisă, pentru că noi și noi documente vor ieși la iveală. Sigur, există mai multe generații care s-au epuizat, care au depus mărturie, dar această analiză, spre deplina înțelegere, nu s-a terminat. Oroarea pe care a produs-o pe planetă comunismul de stat este atât de puternică, a marcat generații și va continua să marcheze câteva generații, încât șantierul este enorm.

Putem s-o numim sinteza momentului.

Thierry Wolton propune ceva foarte clar: o istorie mondială a comunismului în trei volume, foarte bine compartimentate, volumul I – *Călăii*, volumul II – *Victimele* și volumul III – *Complicii*. Deci, avem trei maniere de a aborda comunismul, iar cine le citește pe toate nu iese, așa spune, senin din această extraordinară coborâre în infern. Este extraordinar că avem primele două volume traduse deja, în așteptare, urmează *Complicii*. Între timp un alt eseu foarte important pe care l-a scris Thierry Wolton a apărut, și anume *Negaționismul de stânga*. De ce în Occident există curente care nu recunosc, așa spune, teribilul cataclism provocat de comunism, care nu vor să accepte că tragedia comunistă poate fi pusă față în față și comparată cu tragedia nazistă? Sunt încă numeroși intelectuali, curente, medii de informare, reviste, cercuri și așa mai departe, care consideră că poate, totuși, comunismul ascunde un fel de grăunte de speranță că până la urmă doctrina ar fi bună, dar că a fost prost aplicată. Este, așa spune, un fel de eșec al gândirii să crezi că în adâncul acestei doctrine care promova crima ca instrument de dominație și ca principiu pentru construirea societății ideale e ceva viabil. E o eroare de gândire să crezi, să mai credeți această teorie.

Atunci trebuie luată *Istoria comunismului*, cu cele trei volume ale sale, pentru a se seca seva acestui tip de gândire despre comunism și grăuntele cel „foarte bun”?

Problema gravă a momentului în Europa este că între Est și Vest a apărut un zid al memoriei, cum spune Thierry Wolton. Noi, cei din estul Europei, știm ce a însemnat comunismul. În vest însă, ei nu vor să ne creadă sau o mare parte, chiar și din publicul larg, oameni obișnuiți și mai ales forțele care se numesc uneori și așa își spun *progresiste*, de stânga și așa mai departe, nu vor să accepte faptul că sunt efectiv pe același talger comunismul și nazismul și că în natura lor au existat aceleași intenții criminale. Or, faptul că această istorie există și a fost tradusă e un lucru extraordinar. Dar pariul nu este câștigat. Misiunea nu este câștigată, pentru că, pe lângă istoric, ar trebui ca mediile de formare, mai ales occidentale, să vorbească mai mult despre dramele comunismului. Ar trebui să fie mai multe filme, filme artistice, filme documentare difuzate despre ceea ce s-a întâmplat în această zonă a lumii, Estul, China și alte țări, Cambogia, Vietnam, Cuba, în care comunismul a devenit doctrină de stat. Dacă nu va fi un fel de mișcare cu o energie, zi de zi depusă pentru convingerea opiniei publice occidentale, ea nu va fi niciodată convinsă. Procesul nazismului se face în mod exemplar, așa spune că nu este o zi în care să nu apară un articol, o carte, un film documentar, despre ce a însemnat nazismul în Occident. Despre comunism apare din când în când câte o carte, ca a lui Wolton, apare câte un film, *Goodbye, Lenin*, dar nu cu filme atât de, așa spune, simpatice, precum *Goodbye, Lenin*, se pot spune marile adevăruri. Ar trebui mult mai multe filme importante produse pe continentul Europei de Răsărit, dar și în Occident, care să convingă opinia publică. Deci, suntem în urmă cu 30 de ani în ceea ce privește nu procesul comunismului, pentru că nu va fi făcut, ci cu asumarea și difuzarea adevărului. □

■ Eseu

Bogdan Crețu Critica estetică și teoriile occidentale. G. Călinescu și R.G. Collingwood

Călinescu nu este străin în
concepția asupra istoriei literaturii
de ideile lui R.G. Collingwood, pe
care desigur că nu le-a consultat
direct, dar care erau în spiritul
vremii

28

CONTEMPORANUL. IDEEA EUROPEANĂ

G. Călinescu este, și azi, criticul și istoricul literar cel mai influent în cultura română. Într-un volum din 1939, *Principii de estetică*, merit să fundamenteze teoretic viitoarea *Istorie a literaturii române de la origini până în prezent* (1941), din care preia ideile, ba chiar paragrafe și în introducerea la marea sinteză, își expune concepția conform căreia istoria literară și critica literară sunt „două momente din același proces”, explicând că „nu poți fi critic fără perspectivă istorică, nu poți face istorie literară fără criteriu estetic, deci fără a fi critic.” Prin urmare, conchide Călinescu, „o istorie literară fără scară de valori este un nonsens, o istorie socială arbitrară”¹. Cum detectează criticul prezentului valoarea trecutului? – iată întrebarea la care autorul nu răspunde direct, dar indică din plin răspunsul în analizele din carte. Călinescu citește trecutul cu sensibilitatea prezentului, descoperă în textele vechi urme ale literaturii moderne. Lectura lui Călinescu este retroactivă și presupune influența modernului asupra clasicului. Criticul nu redactează o teorie, ci acționează ca atare: metoda sa nu se fixează la nivel conceptual (se va fixa ulterior prin contribuțiile altor critici), ci se impune ca practică de interpretare. Pe scurt, istoricul literar îl va descoperi pe Creangă (secolul al XIX-lea) în cronică lui Neculce (secolul al XVII-lea), pe I.L. Caragiale (secolele XIX-XX) la Stolnicul Cantacuzino (secolul al XVII-lea), pe Arghezi (poet definitiv pentru modernismul românesc) în *Cronica Cantacuzinilor* sau în cronicile ritmate muntenești (specifice medievalității târzii). Cum se explică această metodă de lucru? Care ar fi justificările ei teoretice, care ar fi ideologia ei? Pentru Călinescu, „tradiție nu înseamnă altceva decât înaintare organică după legi proprii”². Prin urmare, istoria literaturii, care este „sinteză epică și știință inefabilă”³, trebuie să demonstreze sau, cu un efort de imaginație, să propună, să inventeze scenariul organicității unei literaturi care cunoaște numeroase rupturi, sincope, defazaje față de culturile occidentale și care devine conștientă de sine abia odată cu orientarea manifestă către modelul cultural occidental (ceea ce se întâmplă în secolul al XIX-lea). Cum se poate face, în narațiunea critică, legătura dintre secolele anterioare și modernitate? – aceasta este provocarea la care trebuie să răspundă istoricul literaturii, care știe că demersul său are și o misiune de tip motivațional, ideologic, dorind, „în aceste timpuri de suferință națională” (1941, în plin război mondial), să dea încredere tuturor românilor că „avem o strălucită literatură, care, pe de altă parte, în ciuda tuturor efemerelor vicisitudinilor, se produce pe teritoriul României Mari, una și indivizibilă, slujind drept cea mai clară hartă a poporului român”⁴. Prin urmare, a demonstra continuitatea, organicitatea literaturii naționale devine vital, e un act de patriotism, care afirmă că războiul și răpirea unor teritorii sunt efemere și că România va rămâne „indivizibilă”, asemenea literaturii pe care a produs-o în secole. Sub această tensiune, Călinescu găsește soluția în metoda retroactivă. Cea mai bună analiză a acestei practici, care este, de fapt, o viziune asupra istoriei literaturii, îi aparține lui Mircea Martin, care observă că analogiile lui Călinescu sunt retroactive, pornind dinspre modernism către tradiție, aceasta fiind „descoperită de la capătul ei apropiat, cu alte cuvinte dinspre prezent către origini”⁵. Fenomenul este numit de Martin „asimilare regresivă la distanță”, în ideea că întotdeauna operele vechi se transformă sub influența celor

noi, nu le fac posibile pe acestea din urmă. Într-o literatură în care modernitatea a fost cucerită prin salturi calitative uriașe, acesta este singurul scenariu care poate umple golurile, imaginând o continuitate în sens invers, dinspre prezent către trecut, dacă cea firească, dinspre trecut către prezent, nu a fost posibilă. *Organicitatea à rebours* pe care o construiește îl determină pe Călinescu să întoarcă ocheanul și să practice un prezentism care îi permite să umple golurile. Numai reconstituită dinspre prezent către trecut evoluția literaturii române capătă fluentă. Tendința lui Călinescu este, observă Mircea Martin, „de a face să apară mai repede pe treptele istorice ale literaturii române, dacă nu opere cu adevărat valoroase, măcar simptome ale lor, prevestitoare. În concepția sa, estetizarea culturalului se vrea o soluție organică. La fel, viziunea analogic-anticipativă”⁶. Tot Mircea Martin sesizează că metoda lui Călinescu se temperează după ce narațiunea istoriografică ajunge la momentul clasicilor, la Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici. Când intră în scenă marii scriitori, cu personalitate pregnantă, când literatura și-a căpătat autocefalia, imaginația critică se retrage și nu mai simte nevoia să legitimizeze textele trecutului prin practicile discursive ale prezentului. Ocheanul se întoarce și criticul notează influențele, nu anticipările.

În ce măsură metoda retroactivă a lui G. Călinescu este singulară în epocă? Încerc să o compar, de pildă, cu teoria privitoare la istorie a lui R.G. Collingwood. Problema lui Collingwood este și a lui Călinescu: cum putem cunoaște trecutul, de vreme ce nu avem acces direct la fapte, ci la documente, deci la texte? Și instrumentele lor sunt similare: ambii vorbesc despre *imaginație*, despre raportul dintre *obiectivitate* și *subiectivitate* (apăsând asupra ideii că subiectivitatea este inerentă), despre *narațiune* ca tip de discurs istoriografic. Așa cum istoricul nu este contemporan cu evenimentele pe care trebuie să le reconstituie (Collingwood afirmă că „the past is never a given fact which can apprehend empirically by perception”⁷), astfel încât experiența empirică nu este posibilă, nici istoricul literar nu scrie decât rareori despre operele contemporane; el are acces la text, nu și la context. Ambii sunt, deci, puși în situația de a se desprinde de prezentul care nu le oferă acces direct la obiectul cercetării. Altfel spus, istoricul (fie el și literar, adaug) „must re-enact the past in his own mind”⁸. Abia de aici încep discuțiile. Collingwood nu se referă la „performările”, la înscenările concrete care încearcă să fie niște *reconstituiri* (în sensul juridic al termenului), desigur, convenționale, oricum reduse ca amploare, ale unor evenimente istorice. Istoricul e de acord că evenimentele în sine nu pot fi reconstituite, dar ele pot deveni obiect al cunoașterii. Or, cum dintre instrumentele cunoașterii trecutului este exclusă experiența directă, e nevoie de o metodă care să o suplinească. Conceptul de „re-enactment” reprezintă exact acest „surogat”. Cu o condiție: istoricul poate reface nu faptele, ci gândirea, concepția celor din trecut, numai dacă se situează într-o relație „critică” față de acesta: altfel spus, dacă face efortul obiectivării, al *impersonalizării*, fără a putea scăpa prin aceasta de fatalitatea subiectivității care marchează orice tentativă de demers istoric:

„The act of thinking, then, is not only subjective but objective as well. It is not only a thinking, it is something that can be thought about. But, because (as I have already tried to show) it is never merely objective, it requires to be thought about in a peculiar way, a way only appropriate to itself. It cannot be set before the thinking mind as a ready-made object, discovered as something independent of that mind and studied as it is in itself, in that independence. It can never be studied «objectively», in the sense in which «objectively» excludes «subjectively». It has to be studied as it actually exists, that is to say, as an act. And because this act is subjectivity (though not mere

subjectivity) or experience, it can be studied only in its own subjective being, that is, by the thinker whose activity or experience it is. This study is not mere experience or consciousness, not even mere self-consciousness: it is self-knowledge. Thus the act of thought in becoming subjective does not cease to be objective; it is the object of a self-knowledge which differs from mere consciousness in being self-consciousness or awareness, and differs from being mere self-consciousness in being self-knowledge: the critical study of one's own thought, not the mere awareness of that thought as one's own.”

Această concepție este perfect concordantă cu cea a lui Călinescu privitoare la spiritul critic, la relația dintre istoricul literar și trecut, la raportul dintre subiectivitate și obiectivitate. Atunci când neagă teoria mutației valorilor estetice, Călinescu o face de pe astfel de poziții. Ca și pentru Collingwood, și pentru el istoria literară echivalează cu un act de a re-crea gândurile vechilor scriitori în propriul sistem de referințe, cel al actualității. Diferența este că, pentru istoricul britanic, reconstituirea gândirii celor vechi căpăta soliditatea unei „evidențe”⁹, pe când pe Călinescu îl interesează mai mult concepția despre literatură care transpare din practica literaturii, altfel spus valoarea estetică. Istoricul lucrează cu fapte și idei clar conturate, istoricul literar, când aplică operația critică asupra textelor trecutului, realizează, spune Călinescu, o „știință inefabilă”. Oricum, ambii au la origine teza lui Benedetto Croce (unul dintre maeștrii lui Călinescu), care discută despre „istoria filologică”¹⁰, adică despre trecutul care s-a depus în documente. Prin urmare, istoria nu este numai o înșiruire de evenimente, ci mai ales un corpus de texte. Înainte de a reconstitui cu fidelitate evenimentele pe baza unor documente, deslușim și interpretăm textele. Accentul se mută, deci, de pe eveniment pe document.

Călinescu nu este străin în concepția asupra istoriei literaturii de ideile lui R.G. Collingwood, pe care desigur că nu le-a consultat direct, dar care erau în spiritul vremii. Obiectul cercetării sale fiind de altă natură, imponderabilă (îl putem numi în mai multe feluri: literaturitate, expresivitate, estetic, valoarea literară), spre deosebire de cel al istoricului, care se referă la evenimentele și idei concrete, libertatea sa de interpretare este mai mare, la fel cum și metoda sa diferă: Călinescu reconstituie trecutul punând între diferitele sale episoade o relație care funcționează în prezent, pe care numai ochiul exersat al contemporanului o poate detecta. Retroacțiunea prezentului asupra trecutului reprezintă, în orice caz, una dintre cele mai fascinante aventuri ale istoriografiei literare europene, explicându-se prin nevoia unui specialist de a umple goluri, de a bandaja „complexe”, de a inventa plauzibil organicitatea și continuitatea într-o diacronie altfel fragmentată. □

⁹ R.G. Collingwood, *op. cit.*, p. 296: „Now it is certainly true that, unless a man could do this for himself, he could not do it for anybody else. But there is nothing which the autobiographer does, in this second part of his task, that the historian could not do for another. If the autobiographer, although from the point of view of simple recollection his past thoughts are inextricably confused with his present ones, can disentangle them with the help of evidence, and decide that he must have thought in certain ways although at first he did not remember doing so, the historian, by using evidence of the same general kind, can recover the thoughts of others; coming to think them now even if he never thought them before, and knowing this activity as the re-enactment of what those men once thought. We shall never know how the flowers smelt in the garden of Epicurus, or how Nietzsche felt the wind in his hair as he walked on the mountains; we cannot relive the triumph of Archimedes or the bitterness of Marius; but the evidence of what these men thought is in our hands; and in re-creating these thoughts in our own minds by interpretation of that evidence we can know, so far as there is any knowledge, that the thoughts we create were theirs.”

¹⁰ Croce dezvoltă această teorie în două studii: *Teoria e storia della storiografia* (1916) și *Storia come pensiero e come azione* (1938).

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1985, p. 4. Asupra asemănării teoriei lui Călinescu cu cea a lui René Wellek au atras atenția Mircea Martin, în *G. Călinescu și „complexele” literaturii române*, și Andrei Terian, în *G. Călinescu. A cincea esență*, București, editura Cartea Românească, 2009, p. 278-280.

² G. Călinescu, *op. cit.*, p. 3.

³ G. Călinescu, *Principii de estetică*, București, 1939.

⁴ *Idem*, p. 6.

⁵ Mircea Martin, *op. cit.*, p. 183.

⁶ *Idem*, p. 185.

⁷ R.G. Collingwood, *The Idea of History*, Oxford, 1946, p. 282.

⁸ *Idem*.

Vasile Muscă

Lucian Blaga și cenzura transcendentă

Personalismul energetic răspunde și exigenței pe care Rădulescu-Motru însuși o stabilise ca o condiție de existență pentru o adevărată filosofie românească, cea de a satisface niște nevoi și cerințe reale izvorâte din viața societății românești. În plin proces de făurire a României, care după 1918 și-a văzut împlinit visul unității sale naționale, pentru a învinge toate dificultățile acestui proces complex, soluția salvatoare, crede Rădulescu-Motru – și atunci, ca și acum – este deschiderea unui larg culoar de acțiune pentru adevăratele vocații, elitele națiunii. Aceștia sunt oamenii de vocație, care se definesc drept o concentrare și o potențare de energie, o acumulare de puteri care trec dincolo de capacitățile omului obișnuit, mobilizat pentru îndeplinirea unor sarcini de interes colectiv, național. Aceasta în sensul în care Nietzsche considera că omul trebuie să se lase mișcat de idealul supraomului. Vocația este concluzia spre afirmarea căreia conduc pozițiile de gândire ale personalismului energetic. Datorită vocației omul încetează de a fi doar un element integrat mecanismelor determinismului natural; el se deschide și către dimensiunile sociale ale realității. „Vocația – scrie gânditorul nostru – este realizarea în fapte a idealului în care sintetizează orice filosofie personalistă. S-ar putea zice: atât prețuiește, în viața practică o filosofie personalistă, cât prețuiește și tipul de vocație în care ea se realizează” („Vocația. Factor hotărâtor în cultura popoarelor”, Craiova, Scrisul românesc, 1997, p. 99). Vocația se poate defini și ca revelația unei chemări, ceea ce se petrece numai pe teren social. „Viața omului de vocație apare de aceea ca desfășurându-se la porunca unei chemări. Originalitatea lui consistă în faptul că își înțelege chemarea” (ibid. p. 100). Vocația și omul de vocație care o întrupează formează principalele pârghii de progres social ale unei societăți. Cultura unui popor este asigurată de oamenii de vocație activi în sânul ei. Vocația face originalitatea unei culturi; în momentul istoric în care se află cultura română trebuie să se asigure de cât mai mulți oameni de vocație. „Omul de vocație este instrumentul care ridică energia unui popor de la nivelul rădăcinilor cosmice la nivelul culturii spirituale” (ibid. p. 25).

Importanța acestui prim sistem filosofic românesc pentru istoria culturii noastre a fost fixată într-o expresie rezumativă memorabilă de acad. Al. Surdu – „concepția conform căreia personalitatea umană este rezultatul unui proces evolutiv, pornind de la formele simple, materiale, de manifestare a energiei, până la cele sufletești, pe baza unui lanț neîntrerupt de condiționări. Problema nu este însă numai aceea de a încadra personalitatea umană în ciclul evolutiv al lumii, ci și aceea de a-i preciza semnificația de cauză finală a evoluției. Aici nu este vorba numai de o simplă evoluție biologică. Personalitatea umană nu este doar un rezultat al evoluției, ci și scopul evoluției. Chiar dacă ar exista o conștiință în genere a întregului univers, conștiința umană reprezintă conștiința evoluției universului. Ea se înscrie într-o nouă fază, și anume în aceea a evoluției conștiente și creative. Filosofia are misiunea de a îndruma personalitatea umană pe drumul acestei construcții creative a universului” (Al. Surdu – „Vocații filosofice românești” – Tg. Mureș, Editura Ardealul, 2003, p. 34).

Filosofia lui Lucian Blaga vine pe linia tradițiilor creatoare ale romantismului german târziu, ale cărui ultime ecouri le-a mai prins în studenția sa vieneză, din anii imediat următori Primului Război Mondial. Vom putea constata cu ușurință prin chiar aria lor tematică faptul că cele două concepții ale lui C. Rădulescu-Motru și L. Blaga

se deosebesc radical. Dotați sufletește și orientați în formația lor spirituală, având fiecare puncte de pornire proprii, era de așteptat ca între cei doi mari gânditori să nu găsim punți de legătură.

Apariția lui Lucian Blaga în cadrele culturii românești a putut trece pentru mulți ca o adevărată explozie a filosoficului în ipostaza sa cea mai înaltă de sistem. Dimensiunile și intensitatea acestui fenomen au surprins opinia noastră culturală mai puțin obișnuită cu asemenea manifestări de vârf ale spiritului filosofic. Deși întâietatea, strict cronologic vorbind, îi aparține lui C. Rădulescu-Motru, opinia colectivă este înclinată să-i acorde lui L. Blaga onoarea de a fi părintele primului sistem filosofic românesc.

Lucian Blaga reprezintă un caz mai special din mai multe puncte de vedere. El promovează o bună parte a vieții sale o formulă de filosofie extra-universitară – cum observase G. Călinescu – într-o vreme când activitatea filosofică de performanță era concentrată și la noi, după modelul occidental, în universități. Într-un eseu de scandal la vremea sa, „Filosofia în Universitate” din „Parega și Paralipomena”, Schopenhauer denunță caracterul nefast al alianței dintre filosofie și universitate, care s-a produs prin pătrunderea filosofiei în învățământ ca disciplină de studiu academic. A apărut un nou tip de gânditor, filosoful – profesorul universitar, de felul marilor reprezentanți ai idealismului german, niște indivizi care trăiesc nu pentru filosofie, ci din filosofie. Fiind niște angajați de stat, formează, de fapt, o castă de funcționari superiori care sunt obligați să gândească la comanda statului care îi plătește. Libertatea gândirii, în care toți filosofii de

școală hegeliană identificau o condiție necesară a oricărui progres spiritual, este în acest caz serios amputată. Criza filosofiei despre care s-a scris și vorbit atât de mult este, în primul rând, o criză a filosofiei universitare, dovadă a sterilității sale ca urmare a anchilozării sale într-un soi de rigidă scolastică. Pe când universitățile prin activitatea lor au multiplicat numărul meseriașilor în ale gândirii, filosofia a rămas o chestiune de vocație care poate îmbrăca și o haină extrauniversitară. Acesta a fost și cazul lui Lucian Blaga până în toamna anului 1938, când a intrat profesor pe o catedră a Universității clujene. Dar, în itinerarul lor, ideile sale s-au armonizat cu puncte ale programului politic afișat de Carlism. Cu sau fără voia sa, marele gânditor l-a servit în interese ale sale fundamentale și recompensa nu a întârziat. A intrat relativ timpuriu și ușor în Academia Română, iar în Universitatea clujeană a primit, fără concurs, o catedră înființată special pentru el.

Vocația și omul de vocație care o întrupează formează principalele pârghii de progres social ale unei societăți. Cultura unui popor este asigurată de oamenii de vocație activi în sânul ei

Lucian Blaga a așezat în centrul sistemului său de gândire, înălțat cu o rară pasiune, o ordine de tip geometric, împodobit cu atâtea ornamente stilistice de tip baroc, ideea de mister. Misterul face parte din larga categorie a ideilor negative, indică o limită și o lipsă, dar care prin natura sa constituie pentru om o provocare la cunoaștere, transformându-se într-un factor cu rol pozitiv. Misterul este cel care întreține cunoașterea umană, dar și cel care dă farmec și culoare existenței. Misterele constituie „corola de minuni” a lumii (*Poemele luminii*, 1919). Misterul are o dublă funcție, adică reprezintă limita ultimă a cunoașterii, dar constituie și o provocare la cunoaștere. Omul nu poate trăi scufundat, total și definitiv, în întunericul misterului, menirea sa este de a încerca să-l risipească trimițând prin creația sa metafizică „săgeți de lumină” în necunoscut – „orice gând metafizic aspiră – scrie L. Blaga în „*Despre conștiința filosofică*” – să-și aducă lumina sa în noaptea mare în mijlocul căreia suntem puși. Metafizica e o lansare de făclii aprinse în ultimele abisuri și se repercutează în noi ca o trezire. Noaptea din afară nu e însă totul” (*Trilogia cunoașterii*, Humanitas, 2019, p. 20).

Poezia lui Blaga dă glas aceluiași sentiment fundamental al „existenței într-un mister și pentru revelație” pe care prin conceptele abstracte ale gândirii sale încearcă să-l circumscrie în metafizică. Poezia și metafizica evoluează într-o corespondență reciprocă, pe care Heidegger a remarcat-o în cazul marilor presocratici, de-a lungul căreia acestea își trimit influențe și își fac împrumuturi. „Noutatea punctului nostru de vedere consistă, credem, – mărturisește autorul Trilogiilor – în faptul că nu năzuim nici la înlăturarea misterului și nici la constatarea prezenței sale liminare. Noi filosofăm sub specia misterului ca atare. Misterul e pentru noi suprem unghi de vedere” (ibidem – p. 421).

Omul trăiește cufundat într-o lume în care e înconjurat din toate părțile de mistere, astfel că existența însăși se înfățișează ca un mare și permanent necunoscut. Misterul este limita ultimă până la care cunoașterea omenească poate răzbate; în fața misterului ea trebuie să-și abandoneze ambiția de a ști, porțile acestuia rămânând ferecate pentru totdeauna în fața lui. Omul rămâne înscris și circumscriș de misterul cosmic, a cărui natură și dimensiune nici măcar nu le poate bănuși. Anularea misterelor prin cunoaștere ar echivala cu o golire a lumii de substanța sa metafizică. Pentru a evita această posibilitate Blaga construiește mitul metafizic al Marelui Anonim, misterul central ce ia în grija sa toate celelalte mistere – „Există un mister existențial central (Marele Anonim) și mistere existențiale derivate, pe care Centrul le ține sub streășina grijii și inițiativelor sale. Misterele existențiale derivate nu se apără direct ele înseși de a fi cunoscute; ele se apără indirect prin intermediul Centrului, care le apără” (ibid – p. 379).

Cunoașterea omenească reprezintă un dublu pericol: la adresa Marelui Anonim, dar și a lumii în sine. În primul caz, prin cunoaștere, omul intră în relații de concurență cu Marele Anonim periclitându-și poziția sa centrală; în al doilea caz, ca o consecință, omul amenință cu stricarea echilibrului cosmic întreținut prin prezența sa de Marele Anonim. Aceasta echivalează cu ideea misterului ultim care nu poate să cadă fără ca lumea însăși să se prăbușească. Menirea lui este să întrețină „corola de minuni a lumii”, în care scop se lasă încins de un brâu de mistere care îl apără. Dar ca supremă măsură de asigurare a securității sale Marele Anonim interpune între El și om cenzura transcendentă – *Cenzura transcendentă* e act temporal și veșnic prezent al Marelui Anonim; în efectele ei ea e întipărită cunoașterii individuate structural, în toate modurile acesteia. □

Alina Bako

Locuind materia și memoria: poezia lui Marcel Mureșeanu

Unul dintre punctele comune ale demersului critic este acela de a căuta să înglobeze un scriitor într-o formulă, într-o judecată de valoare, să identifice un grup cărui îi aparține, pentru a-i putea găsi afinități de creație, joncțiuni cu alte poetici ale momentului, aspecte ce pot aduce un plus de valoare în analiza operelor în discuție. Volumele publicate de Marcel Mureșeanu marchează un periplu literar desfășurat pe mai multe decenii, de la poeziile de debut, din 1957 din „Tribuna”, la primul volum publicat în 1969 intitulat „Pe adresa copilăriei”, până la cele recente. În 2018 au apărut cele două volume *Marcel Mureșeanu. Timp* la Editura „Scriptor”, iar în 2019, la Editura Academiei Române, antologia *O sută una poezii*, cu un studiu introductiv și selecție de referințe critice de Mircea Braga, ambele aducând în atenția cititorilor o operă vastă, cu deschideri de analiză evidente.

Încadrându-l în curentul poeziei neomoderniste, critica literară a folosit diverse sintagme pentru a-i caracteriza opera. Ion Pop îl așeza alături de poeți precum Marin Sorescu, Petre Stoica, Ovidiu Genaru, Emil Brumaru, Nicolae Preliceanu, Gheorghe Azap, Ion Drăgănoiu, trăsătura comună fiind legată de *Fantezismul ironic, parodic, elegiac*, cu imagini în care domină „arta vizionară suprarealistă ori universal coșmaresc al lui Bosch”. Petru Poantă remarca „umorul straniu”, Constantin Cubleşan discuta despre o „aventură absurdă a identificării de sine într-o factologie de proporții cosmice...”, Irina Petraș observă cum „moartea își pierde acutele, se umanizează o dată în plus, deprinzând arta amănării”, iar Mircea Popa găsea un „tipar expresionist sau avangardist” și un „ermetism distilat”.

Realizând o sinteză a ideilor-nucleu, generatoare ale poeziei lui Mureșeanu, M. Braga identifică, în prefața antologiei *O sută una poezii*, cele două obsesii ale poeziei autorului, care decurg una din cealaltă. Prima este cea a timpului (nu în sensul dat de critica anterioară), mai precis cea a duratei ca „aglomerare de secvențe și, mai ales, de înțelesuri ale acestora”, fiind „alcătuită din clipe”, iar cea de-a doua este imaginea thanatică, văzută ca „înspicare» a timpului, o prezență mereu vie ca avertisment care sensibilizează meditația, înțelegerea și marchează conștiința”.

Acestea lasă însă loc pentru o altă discuție, relevantă pentru sensul poeziei lui Marcel Mureșeanu. Cealaltă coordonată fundamentală a existenței este spațiul, iar modul în care funcționează acesta poate explica funcționarea poeziei. Relația care se stabilește cu acesta comportă trei module principale. Primul este topofilia – termen pe care Yi-Fu Tuan îl analiza în studiul *Topophilia: a Study of Environmental Perception, Attitudes, and Values* (1974) pentru a descrie o legătură afectivă, metală, emoțională sau cognitivă a ființei umane cu un anume topos. Pe de altă parte, reacția de respingere generată de un anumit loc este numită de Dylan Trigg topofobie, în *Topophobia: A Phenomenology of Anxiety* (2016), atitudine care determină generarea unor procese psihice, de tipul anxietății. Cele două reprezintă extreme ale relației pe care conștiința umană o poate stabili cu spațiul, determinând diferite forme de analiză. Dar, uneori, pentru a descrie sentimente generate de locuri ce conțin emoții contrastante precum melancolia sau acel *mal à l'aise*, cei doi termeni nu sunt suficienți, fiind polarizați. În sprijinul găsirii unei soluții vine Robert J. Tally, care în *Topophobia: Place, Narrative, and the Spatial Imagination* – observă că topofrenia include această raportare duală la spațiu: „efectele totale includ și topofilia și topofobia”. Astfel de spații pe care

le numim „frontieră” conțin, așadar, astfel de tipuri de relații complexe, existente și în poezia lui Marcel Mureșeanu. Vom analiza, având în vedere selecția unor versuri din antologie, formele spațiului privite din acest punct de vedere.

Spațiile care generează topofobia se coagulează precum în *Cotidiană*: „Nimeresc uneori seara/în săli de așteptare strămte./ cu oxigenul pe terminate./ ca într-un submarin avariat./ Epave par sub cerul nopții./ pe care cei loviți de toropeală/ dorm ancorați ca într-un port străin./ În depărtare trenurile trag/ în urma lor această noapte albă/ și-n gările cu săli de așteptare./ vestindu-se./ ele opresc o clipă”. „Sala de așteptare”, „submarinul”, „epave”, „trenuri”, „gări” sunt ipostaze ale spațiului-frontieră, aflate între două lumi, între două stări de agregare a materiei, între solid și lichid, între material și spiritual, o călătorie devenită o frântură onirică. Aflate sub permanenta amenințare thanatică, ele generează o atitudine angoasantă, care durează „o clipă”, fiecare acțiune fiind supusă trecerii fragmentate, unui segment limitat, într-o viziune a inconstanței. Sursa anxietății devine astfel perpetua mișcare, în care izvorul vieții e pe sfârșite, iar fapta e supusă trecerii, mai mult decât ființa. Tot astfel de spații despre care mărturisește deschis că nu îi plac sunt și malarurile apelor: „Mergeam pe firul întins al apei./ nepăsător/ spărgând nuci (câte două!)/ nu-mi plăcea locul, spațiul (...) iarba de la subsuora malului/ piciorul curgător al unde/ ochii închiși ai câmpiei din jur” (*Noaptea puterii*). Poetul apare și ca un acrobat, într-o imagine onirică: „Cum pășeam pe marginea streșinii./ tinctura lunii mi-a căzut pe cămașă” (*Rondul de noapte – descriere*). Este tot un spațiu aflat la limită, între interior și exterior, într-o viziune gigantescă. Ipostaza nepăsătorului nu i se potrivește poetului care resimte „ochii închiși ai câmpiei”, într-un fel de refuz de a comunica, al spațiului exterior. Viziunile din această formă de percepere a spațiului sunt date de trăirea intensă a unor sentimente thanatice: „Vezi dacă e cineva deasupra/ mi se pare că aud pași prin cimitir” (*Instituția periscopului*). Imaginându-și cu o privire inversă, din măruntaiele pământului, Marcel Mureșeanu trăiește spaima îngropării. De fapt, nu îl sperie moartea, ci această imposibilitate de a comunica, de a nu găsi uneltele rămănerii în spațiul viețuirii. „Periscopul” lui este cuvântul, singurul menit să răspundă la chemarea din adâncuri. Mișcarea este mereu descendentă, căci fluturii înșiși nu îi înlesnesc pătrunderea în spațiul protector. Acesta conține mereu o fisură, un element straniu, o neliniște ce dinamitează speranța: „Ieri la amiază/un fluture mare și roșu/ nu m-a lăsat să intru în casă (...) intrarea către rai e lăsată-n ruină!” (*Întâmplare la Rădășeni*). Imaginile onirice de felul acesta sunt rare, conținând în nuce elementul expresionist și amintind blagian de destrămarea paradisiului. Un alt spațiu frontieră este și faleza, pe care poetul o descrie prin observarea relației cu un timp devorator, care anunță moartea: „E vremea când pleacă dorințele/ faleza e plină de moarte/ se-agață de toate ființele/ doar marea o duce departe/ o spulberă-n calea cartargelor/ o macină-n hula furtunilor/ o dă seminților algelor/ corabiei lungi a nebunilor...” (*Un pas în apoi*). Teama este sugerată și la nivel lexical, prin verbe precum: „pleacă”, „se-agață”, „duce”, „spulberă”, „macină”, „dă”, concretizând, de fapt, o ipostază angoasantă a mării și nicidecum una de pervertire la liniște. La fel apare și în versul „Sub noi, marea, abandonată./ săra indiferentă rânile țărmlui” (*XLVII*). Spațiile goale îi produc spaimă, căci moartea înseamnă pierdere, un loc gol: „Locul gol, un cearșaf, prin el/ crește iarba acum./ Raze de soare pătrund, / ascuțite, căzând pe un jilț

de mahon (...) Camera înaltă, ca într-un muzeu./ pavajul gălbui, ceruit” (*Poștașul*). Totul e lipsit de viață, „ca un muzeu”, generând imagini monocrome și monocorde.

Într-o altă ipostază, spațiul „casă” generează imagini familiare, de topofilie, de aducere aminte a copilăriei: „Să tot fi fost prin aprilie./ cosise iarba de pe lângă casă(...) Ea s-a dus în casă/ să-și aducă aminte/ un cântec pentru morți” (*Cum a murit bătrânul meu*) sau „Te-am pierdut deasupra surzilor mei munți (...) așa cum urci un piept de stâncă goală./ Poate-ai rămas într-o pădure seculară./ grea îmi este limba ca un pește mort” (*Tatălui*) sau „Adă-mi apă din nouă izvoare./ adă-mi pragul casei la picioare” (*Pragul*) sau „Era spre seară/ și le-am simțit pașii/ scuturând neînduplecate omături pe prisă” (*Cuvânt înainte*) sau „Trece cositul cum trec toate pe lume./ numai sămânța lumii nu se pierde./ de sub pragul casei înfloreste și umbilă/ și se face pajiște verde (...) Dimineața plecau după ierburi de leac/ și ne lăsau lângă paturi lumini. (...) Poate nu ne-am întors la casele noastre/ și-am bătut atâta cale-n zadar (...) ca un cal speriat./ timpul găsea drumu-napoi” (*Drumul*). Locul identificat drept graniță este „pragul”, o formă a trecerii, o modalitate de a privi între două lumi. Un anume sentimentalism răzbate din duioșia cu care descrie peisajul campestru, pragul și prisma, pentru a constata că viața a fost o zbatere continuă, care sfârșește de unde a început, „înapoi”. Viziunea circulară asupra existenței este un proces determinat de setea de origini, moartea reprezentând împlinirea unui ciclu al ființei. Preferința pentru spațiile generatoare de energii se remarcă și în alegerea elementelor reprezentative ale casei: „pe când numai pe fereastră/erau niște flori risipite/ și-n mijlocul odăii un vas/ în care să picure ploaia./ Ca sub coviltir era totul./ demult tot mergeau prin lume (*Tablou cu păianjeni*). Centrul și marginea conțin câte un element, ferestrele deschid drumul spre haosul lumii, iar ploaia anunță părăsirea, ruperea de viață. Pentru Mureșeanu spațiile, deși aflate la întretăierea lumilor, claustrează, nu permit o privire ascensională, pe verticală, ci numai pe orizontală, definită precum „sub coviltir”. Este o lume căzută prizonieră, în care fragmente onirice agregă imagini formate pe o retină supradimensionată: „Era în seara-n care plouase și-n cristaluri/ de mari vitrine oarbe ușor alunecam./ ne despărțea o apă, ne despărțea un aer./ poate fâgăduința spre care ne-ndreptam”, căci „Umblasem împreună pe-acele metereze, (...) Simțeam lumina numai, venind să se așeze/ pe catedrala veche a Sfântului Mihai”. Sunt percepute prin intermediul văzului elementele exterioare, dispartate, cu indicii spațiali concreți, remarcându-se o voluptate a descoperirii, un melanj în care materia ba e lichidă, ba își pierde consistența.

Cea de-a treia formă a spațiului este aceea denumită anterior topofrenie, regăsită în formule precum: „Înzăpezită-n palma mea aștepti/ să stea ninsorile esențiale./ și toată casa-i plină de nămeți./ nu-i foc decât în jurul gleznei tale./ Pe aburul ferestrei, stacojiu” (*Rondul de noapte*). Pe de o parte, sentimentul de spaimă: „casa-i plină de nămeți”, iar pe de altă parte, frântura de lumină, „în jurul gleznei”, ca o încercare de salvare prin iubire. Răceala echivalează cu apropierea de moarte, imaginile construind viziuni apocaliptice: „câ-n burțile lupilor vom găsi zăpadă./că vor îngheța creierii munților” (*Vești peste vești*). Poetul transpune ironic spațiul turnului de fildeș într-unul al materiei organice. Realitatea se exprimă de la sine, nu mai există bariere, pereții sunt „subțiri”, singura viziune rămânând semnele iubitei.

(continuare în pagina 34)

Aura Christi la Festivalul Internațional BookCity

Poeta Aura Christi a susținut un turneu de conferințe și lecturi publice în cadrul Festivalului Internațional *BookCity* de la Milano. Aura Christi este o prezență cunoscută în cadrul festivalurilor din Italia: Salonul Internațional de Carte de la Torino, Festivalul literar de la Pordenone ș.a.; scriitoarea a susținut conferințe, turnee și lecturi publice, a participat la lansări de carte, organizate la Roma, Florența, Pordenone, Sacile etc. Romanul în versuri *Geniul inimii* este a patra carte a Aurei Christi tradusă în limba italiană, după *Sfera frigului*. Din infern, cu dragoste/ *La sfera del freddo*. *Dall'inferno con amore*, traducere de Maria Floarea Pop, Rediviva Edizioni, Milano 2015, *Elegii nordice/ Elegie nordiche*, traducere de Geo Vasile, Editura Aracne, Roma, 2017, și *Orbita zeului/ Orbita del dio*, traducere de Ștefan Damian și Francesco Corsi, Editura Aracne, 2018. În 2019, *Geniul inimii* și *Orbita zeului* au apărut în versiune italiană și chineză, ambele cărți fiind lansate la Târgurile Internaționale de Carte de la Torino și de la Beijing. De asemenea, *Orbita zeului* a văzut lumina tiparului, în 2019, în versiune spaniolă.

Despre *Geniul inimii* criticul de artă Francesco Corsi scria, între altele, că „e dificil de găsit un poet sau un filosof care să poată, cu lirica sa, să-ți acapareze simțurile, sufletul, să lase un semn profund asupra felului tău de a privi lumea. Prin complexa ei simplitate, care este forma unei infinite bogății interioare, Aura Christi îl conduce pe cititor în visceralele ființei. Cruciali pentru poetica Aurei Christi sunt ochii, izvor de viață, piatră pe care totul se zidește: în actul de a vedea Aura regăsește întreaga mistică a ființei (...). Aura exprimă filosofie când scrie poezie, exprimă poezie când face filosofie, și face asta pentru că, tocmai în acest cerc hermeneutic, se află propria ei viață”.

Unul dintre cele mai prestigioase evenimente, dedicate cărții și autorilor din capitala lombardă, Festivalul Internațional *BookCity*, ajuns la cea de-a opta ediție, s-a desfășurat în acest an în perioada 13-17 noiembrie. Ca la toate edițiile precedente, Festivalul Internațional *BookCity* a propus sute de evenimente, organizate în locații centrale și pe cuprinsul Regiunii Lombardia: întâlniri cu autori, prezentări de carte, dialoguri, lecturi, expoziții, spectacole, dezbatere ș.a. Noua ediție a *BookCity* a fost intens promovată de Departamentul de Cultură al Primăriei din Milano și Asociația *BookCity* Milano (formată din Fundația *Corriere della Sera*, Fundația *Giorgio Feltrinelli*, Fundația *Arnoldo și Alberto Mondadori* și Fundația *Umberto și Elisabetta Mauri*). Ediția din acest an a Festivalului *BookCity* a înregistrat un record unic, bucurându-se de circa 3000 de autori prezenți în peste 250 de locuri milaneze: universități, fundații, prestigioase biblioteci etc.

Editura Rediviva din Milano a participat a șaptea oară la acest important festival, la care a propus nume și autori de referință ai culturii române. Cu sprijinul Institutului Cultural Român, la actuala ediție a participat Aura Christi – nume de referință în peisajul cultural românesc contemporan, invitată în zilele de 16 și 17 noiembrie 2019 la Milano și Como. Astfel, scriitoarea română a participat la Întâlnire cu poezia românească de Aura Christi. Valori românești – valori europene, care s-a desfășurat sâmbătă, 16 noiembrie, de la ora 16:00, la Palatul SIAM – Sala bibliotecii din Via Santa Marta 18 – una dintre cele mai vechi și elegante biblioteci milaneze. Alături de poeta Aura Christi, au vorbit și au citit poezie Francesco Corsi, Violeta Popescu și scriitoarea și jurnalista Irina Țurcanu Francesconi.

Pe 17 noiembrie, poeta Aura Christi a conferențiat pe aceeași temă – *Valori românești – valori europene* – și a citit poezie în orașul Como, la Parohia românească Sf. Grigorie Palama. Din partea Editurii Rediviva a participat la eveniment Violeta Popescu, care a prezentat ultimele publicații editoriale apărute cu sprijinul Institutului Cultural Român prin programul TPS: *Geniul inimii* de Aura Christi, traducere de Maria Floarea Pop, prefată de Francesco Corsi, și *Identitatea românească* de Ioan-Aurel Pop, apărută de curând în cadrul Colectivului Culturi și civilizații și lansată în prezența autorului.

Distinsă cu numeroase premii literare, între care unele dintre cele mai prestigioase, Premiul Academiei Române pentru Poezie (1996), Premiul Autorului Anului, decernat de Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor din România (2007), „Omul Anului 2017” și medalia aniversară „Israel 70”, distincții acordate de Asociația Scriitorilor Israelieni de Limba Română și Centrul Cultural Israeliano-Român (2018), Aura Christi este poet, romancier,

eseist și editor român, autor a peste 50 de cărți publicate în România și în străinătate. Poemele sale sunt traduse în peste 17 limbi. S-a născut la Chișinău (URSS/ Republica Moldova), la 12 ianuarie 1967. Absolventă a Liceului teoretic român-francez „Gh. Asachi” din Chișinău (1984) și a Facultății de Jurnalism a Universității de Stat (1990). Debut absolut – 23 octombrie 1983 în paginile ziarului *Tineretul Moldovei*, unde în anii de studenție devine redactor, apoi coordonator principal al secției de cultură. (1988-1991) Redactor-șef al revistei *Galaxia Gutenberg*.

În 1993 redobândește cetățenia română și se stabilește la București. Scriitoarea a întreprins călătorii de documentare, turnee, recitaluri și conferințe ca invitat la festivaluri sau simpozioane, congrese sau târguri de carte, în Israel, Grecia, Republica Moldova, Republica Populară Chineză, Franța, Germania, Turcia, Federația Rusă, Macedonia, Italia, Bulgaria, Spania ș.a. Este redactor-șef al revistei *Contemporanul*. Membru al Uniunii Scriitorilor din România. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova. Editura Rediviva

Irina Țurcanu Francesconi Claritatea unui răsărit

Milano a fost gazda culturii timp de cinci zile în cadrul unuia dintre cele mai importante evenimente din nordul Italiei, *BookCity*. În cea de-a șaptea ediție a festivalului, s-a atins un număr record în ceea ce privește lansările de carte, atelierile artistice, mesele rotunde, unde s-au dezbătut subiecte literare, filosofice, științifice, și nu numai. Cu trei mii de autori în peste 250 de locuri, *BookCity* a înregistrat un flux extraordinar de vizitatori, confirmându-se un punct de referință în panorama culturală italiană.

Din partea României, poeta Aura Christi a întâlnit cititorii în una dintre cele mai frumoase biblioteci din Milano. Astfel, la biblioteca din Palatul SIAM, unde poeta a fost primită cu căldură, s-a deschis un portal, iar poezia și-a întâlnit dimensiunea sa proprie și a oferit celor prezenți prilejul de a călători în timp și în spațiu, așa cum știe să o facă literatura.

Publicată în italiană de Editura Rediviva, în traducerea Mariei Floarea Pop, romanul în versuri al Aurei Christi, *Il genio del cuore/ Geniul inimii*, vorbește despre ceea ce sintetizează titlul: capacitatea inimii de a vedea lucrurile cu claritate. Cu claritatea bronzului sau a unui răsărit.

Despre volum, Aura Christi a menționat că „în momentul în care i-am rugat pe câțiva prieteni să-l citească, unii dintre ei au observat că este o carte greu de definit”, deoarece fuge de rigiditatea categoriilor și a genurilor, își croiește cu îndrăzneală o formă proprie. Un roman în versuri, îl descrie poeta și explică faptul că temele majore centrale sunt cele știute dintotdeauna – eul și arta de a rămâne tu însuți, limita, viața și moartea, veșnicia, fericirea, relația maestru-ucenic – unele dintre subiecte sunt dedicate culturii române și valorilor naționale. Sunt personaje ele însele vocile cuprinse în acest roman atipic, care mărturisesc aceste teme și aparțin atât literaturii universale, cât și literaturii române. Uneori țin de fantastic, alteori sunt reale. Firul roșu care le unește este efortul de a fi tu însuși.

Cartea s-a născut cu intenția de a răspunde unor întrebări esențiale și, totodată, existențiale: cine suntem, de unde venim, încontro mergem? Aura Christi precizează că aceste întrebări s-au iscat în siajul capodoperei pictorului Paul Gauguin: „Sunt lucruri la care noi toți ne gândim, mai ales când ne regăsim la o răscruce de drumuri a vieții. Devenim filosofi fără voia noastră”.

Înscris în tradiția literaturii universale, *Geniul inimii* vorbește și despre distanță. „E un subiect, distanța, despre care am putea scrie rafturi de cărți. Într-o sinteză, distanța poate fi exil, pedeapsă, dar poate fi și un dar, dacă ne gândim la Dante, de exemplu, sau la Ovidiu, sau la Orfeu. Distanța e condiția necesară pentru a vedea lucrurile cu claritate. De pildă, chiar ieri-seară o bună prietenă mi-a făcut un dar minunat. De mulți ani îmi doream să văd *Cina cea de taină*. Prietena mea, Sânziana Pop, m-a însoțit să o văd și am fost surprinsă de modul în care se schimbă perspectiva în funcție de cât de departe sau de aproape eram de acest tablou leonardesc – unul dintre vârfurile culturii europene. Ba chiar, la un moment dat, lumina ajungea dinspre fereastră – sau așa părea – creând un joc de umbre și lumini: o parte dintre apostoli o vedeam, iar cealaltă parte o inventam, pur și simplu, dintr-un soi de perspectivă ascunsă ochiului, o inventam dintr-un tip de absență parcă, deși dintr-un alt unghi se vedeau toți

Il genio del cuore/ Geniul inimii vorbește despre ceea ce sintetizează titlul: capacitatea inimii de a vedea lucrurile cu claritate. Cu claritatea bronzului sau a unui răsărit

Aura Christi, Irina Țurcanu Francesconi, Iulia Cupșa Kiseleff

Francesco Corsi, Aura Christi, Irina Țurcanu Francesconi

Pr. Cristian Prelipceanu, Violeta Popescu, Aura Christi

apostolii. În ultimă instanță, distanța e cea care ne permite să vedem, să simțim prin toți porii, în clipe de vârf, măreția operelor sau a oamenilor. De un mare om se cuvine să nu te apropii prea mult, să păstrezi o distanță, stenică, în primul rând, pentru el, marele om”.

Publicul a exprimat interesul față de posibilitatea ca poezia contemporană să devină un vehicul pentru un ideal politic, de pildă, cum o numea Mihail Kogălniceanu – unul dintre ideologii mișcării naționale românești –, „România ideală” sau Europa ideală, iar Aura Christi a răspuns: „N-am ezitat să introduc, într-un loc anume, în romanul meu, și teme vag politice. A doua parte a volumului am scris-o între lacrimi și râsete. Am vorbit cu detașare despre Lenin, despre Stalin, despre Buharin și Troțki. Am scris cu o liniște și detașare intense, în dorința de a vedea lucrurile drept și a le așeza la locul lor, căci fie că e vorba de politică, fie de cu totul altceva, să nu uităm că ne referim, mereu, aproape, la viața noastră. Despre politică se poate, evident, scrie, chestiunea e cum scrii, din ce unghi. Angulația rămâne a fi definitorie și, desigur, obligația de a păstra anvergura – ceea ce este foarte rar, mai cu seamă, azi”.

În concluzia întâlnirii, Francesco Corsi, îngrijitorul ediției italiene, a pus în valoare trăsăturile poeziei Aurei Christi, care transformă versurile într-un prilej de reflecție existențialiste, ba chiar nietzscheene. În încheiere, poeta a citit în limba română câteva dintre poemele din volum, redactate, apoi, de Francesco Corsi în limba italiană, spectacolul poetic mișcând publicul din sală. □

■ Polemice

Magda Ursache Vreau dreptate critică!

Vreau dreptate critică pentru valorile literaturii române! Pe urmele celor care „schimonosesc istoria” (mulțumesc, Victor Roncea!), mai ales adevărurile ei de necontestat, tot felul de arbitri ideologici încearcă iarăși și iarăși să ia „atitudine”, călcând totul în picioare. Ordin de linie întâi: să nu domine cumva cei trei dubioși, Eliade legionarul, Cioran fascistul și Noica socialistul, „trioul sacru” de pus la zid, după autoarea *Evangheliștilor*. Să de-sacralizăm dară trioul! Se vorbește de cel „rinocerizat de fascism”, Nae Ionescu. În „deceniul satanic”, așa cum îl numește Mircea Popa, Nae Ionescu era încarnarea răului absolut, acum trebuie extirpat ca antimodel cultural.

Nichifor Crainic, comparabil cu Paul Claudel sau cu Rainer Maria Rilke, a murit sărac și disprețuit de cei care considerau vină gravă propagarea misticismului (ca Daniil Sandu Tudor ori V. Voiculescu), iar placa de pe blocul urât, din spațele Gării de Nord, unde s-a și stins în deznădejde, a fost dată jos. Cum să fie celebrat un poet mistic, teolog, eseist naționalist? Nu i s-a făcut dreptate.

Odiseea plăcilor comemorative continuă, ca să se transforme în „odiosenie”. Ion Lazu mi-a spus că și placa lui Cezar Baltag a dispărut de pe blocul unde a locuit. Bunul Lazu n-a reușit să treacă în piatră nici Memorialul Scriitorilor Români, al celor 403 victime (53 au decedat închiși). S-au pierdut și proiectul, și Casa Monteoru.

Fundoianu e un destin tragic: a dus Fundoia la Paris, de unde a fost ridicat de Gestapo și transportat în lagăr nemțesc, împreună cu sora sa Lina, pe care n-a vrut s-o lase singură în moarte. Dar oricât s-a străduit Roxana Sorescu, Fondane nu-l poate surclasa pe Eminescu; nici Tzara pe Arghezi, nici Sebastian pe Camil Petrescu (și-mi amintesc de verdictul dat de Jeni Acterian pentru *Femei*: „sentimentalism mandolinat”), nici Bonciu pe Rebreanu. Aflat pe patul blestematei clinici cardio, Petru mi-a spus: „Îți dăruiesc un titlu, Magda: *Ridică-te, Gyr, ridică-te, Crainic!*” I-am primit darul. O să încerc să le fac dreptate critică.

Nu, nu mă așteptam ca, postdecembrist, să se producă „înfierări”, în termenii proletcultismului. Să se facă un rechizitoriu lui Blaga, sub acuza că autorul *Poemelor luminii* a propagat „cultul morții”, adică era legionaroid. Iar mândrețea de campanii împotriva valorilor neîndoielnice ale literaturii române, de la capodoperele literaturii orale la Eminescu, de la Iorga la Pârvan și P.P. Panaitescu, de la Rebreanu la Breban, constat că se derulează pe brigăzi, companii, plutoane. Marii exilați, ca Vintilă Horia, rămân exilați din istorii literare. Expat e și Goma, „exilat și din exil”.

Revizuirea, normală în orice literatură, n-ar trebui să se prefacă în iconoclastie. Numai că defăimarea scriitorilor de prim raft e trendy, ba chiar răsplătită cu un locșor printre noii canonici, de gașcă mică sau măricică. Marele Alpha e declarat Marele Zero, Preda – lacheu al ceaușismului, Buzura a intrat și el în cătarea blindatelor grele, la fel Nichita Stănescu, la fel Marin Sorescu...

„Gândirea” e iarăși acuzată în termenii lui Moraru-Șelmaru-Crohmlniceanu, nu și fostul gândirist Ion Potopin, care versifica conform programelor-directivă: „Eu știu de mult partidul, puterea-i știu demult.” A avea Putere, ce-i drept, PCR-ul.

Rebreanu, în '37, a organizat apărarea lui Sadoveanu, atacat dur de legionari. A luat inițiativa unui protest public, apărut în 1 aprilie, în ziarul „Dimineața”. Semnatari: L. Rebreanu, Victor Eftimiu, Oțetea, Al. Philippide, D. Botez, Șerban Cioculescu. Acum, cine-l mai apără pe Rebreanu?

Rebreanologul Nicolae Gheran, maestru al *Artei de a fi păgubaș*.

Cultura noastră a avut norocul ca *Jurnalul fericirii* să fie cartea salvată din arestul Securității, când cărțile se arestau ca și oamenii. Și câte „elemente dușmănoase” n-au fost distruse în „închisoarea morții”, cum numeau România scriitorii exilului. Radu Florian a vrut să-l feștească pe Noica în „Era socialistă”. Florian-fils îi continuă „opera”. În ciuda eforturilor fiicelor sale, Mircea Vulcănescu a rămas „criminal de război”, prin hotărâre judecătorească definitivă. Moartea i-a fost anunțată încă din 1949 (nu mai era nici un semn de la el), deși a murit abia în 29 octombrie 1952, la Aiud, de miocardită și de dublă pneumonie. Comuniștii și-au permis să-l ucidă martiric, noi îl ucidem încă o dată. Lui Vulcănescu nu i s-a făcut dreptate. Iubirea accentuată de nație repugnă. Dar dacă naționalismul e perimat, și limba e perimată, și stilul e perimat, din aproape în aproape.

În această gherilă nesfârșită între etniciști și anti-etniciști, se constată cu ochiul liber o voluptate a denigrării, a batjocorii, a calomniei, a bârfei, a insultei. Că-ți vine să le strigi ca Daniel Turcea: „până când veți calomnia, până când? În-cetați odată!”

Ce-i ciudat e faptul că „rătăcirile” lui Ivașcu sunt scuzate, în timp ce G. Călinescu nu scapă de cele mai joase terfeliri, de bășcălie (nu-mi place cuvântul, dar îl las așa). El, nu paznicul gurii sale, Ivașcu, e „lozincard neologizant”. „Lozincardul” a fost epurat din Universitate în 1948, ca să-i ia locul la catedră „dințarul” Vitner, rămas profesor mult după pensionare; studentul Vicu Mândra, fratele atotputintelui Marcel Breazu, care și-a desființat profesorul ca „reacționar ruginit” nereeducabil, a fost, după '89, avansat pe scurtătură, de la lector la profesor, ca persecutat de Ceaușescu. Despre „eroica” luptă de considerare și reconsiderare a lui Crohmlniceanu sau Nina Cassian nici nu mai pomenesc.

Dezinvoltura spectaculoasă a lui Călinescu nu place, e taxată drept clovnerie ieftină, nici urașul talentul de a improviza. Vocea era isterică, iar chipul – urât și negru, după Lucia Demetrius, care se plânge în memorii că ar fi fost hărțuită sexual. Iar noi citim nu *amintiri*, ci *traduceri aminte*, cum le zice Șerban Foartă.

Fapt sigur: dacă nu „adera”, Călinescu infunda pușcăria, așa că a sorbit din paharul de „cucută ideologică” și i-a salvat pe mulți. Iordan Datcu știe că medicul Constantin Giugiuc, acela care l-a ajutat pe Vladimir Streinu, era nepotul lui Călinescu (v. *Revelațiile lecturii*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2016). Călinescu l-a încadrat pe Dinu Pillat la Institut. A avut-o în coastă pe Cornelia Ștefănescu (nume de cod: Maria Săndulescu), care n-a ezitat să-l blameze, plasându-l printre „cei care au bătut cucută ideologică realist-socialistă”. Sadoveanu a făcut compromis cu Puterea din inițiativă proprie; Călinescu a fost forțat.

Inegalabilei *Istoriei* (ce carte groasă, ce carte grea!; Călinescu îi scria lui Camil Petrescu, în 1939, refuzând o întâlnire: „E absurd, dar nu pot! Numai cu o totală schimnicie pot duce la capăt lucrul propus”) i se făcuse campanie contra. I. E. Torouțiu, în „Convorbiri literare” 8-10, 1941, susținea că ar fi fost un „talmud”, o „batjocorire disprețuitoare a sângelui românesc”. La proces (Torouțiu a făcut proces), cerea smulgerea copertelor cu însemne regale și interzicerea cărții. În același timp, presa de dreapta îl critica pe istoricul literar că a introdus evrei în istoria literaturii române. Călinescu a replicat: „un alogen poate să ne îmbogățească sufletul.” Un soi de critic iașiot, care recenzase ultra favorabil în „Iașul literar”, nr. 3,

Revizuirea, normală în orice literatură, n-ar trebui să se prefacă în iconoclastie. Numai că defăimarea scriitorilor de prim raft e trendy, ba chiar răsplătită cu un locșor printre noii canonici, de gașcă mică sau măricică

martie '65, *Croniclele optimistului* (EPL, 1964), a găsit cu cale, postdecembrist, să-l acuze: *mizantropul* devenise, din conformism, *optimist*. Pentru „Contemporanul”, Călinescu făcuse *Reportaj la crescătoria de porci*, cu poza atașată a doi „brigadierii”. Unul dintre ei: G. Ivașcu. O fi „inconformism de trei parale”? Mă îndoiesc.

„Critic ratat” G. Călinescu? „Misticriticatorul” Călinescu și nu altcineva l-a descoperit pe Doinaș în „Jurnal literar”, în 1939. Iar cine îi reproșează că l-a „diminuat” pe Camil Petrescu n-a citit necrologul din „Contemporanul”, 17 mai, '57, despre „acest mare cerebral”; „avea cap abstractiv și totodată imaginativ, cunoștea schematicul și concretul și de altfel ideile înseși i se prezentau corporal.”

Postsocialist, dragostea firească de țară, de limba ei, de cultura ei a fost și este amendată cu ură cominternistă, ca impuls protocronist. Savantul, eruditul Edgar Papu e nedreptățit, ca și cum el a provocat valul așa-zis național-comunist (o aberație: poți amesteca apa curată cu uleiul presat la rece?). Echipa de zgomote patriotice a acoperit ideile lui Edgar Papu. Or, dragostea cărturării pentru cultura română a venit, cum stă scris în Timotei, 1,5, „dintr-o inimă pură, dintr-o conștiință bună și dintr-o credință sinceră”. Și poate că *Zăpezile de-acum un veac*, în 10 volume, de Paul Anghel ar trebui recitite. Măcar pentru reabilitarea lui Carol I. Un A.B. (Andrei Băleanu?) a criticat prin '58 un „poem suprealist”, publicat în „Contemporanul” de Paul Anghel, în colaborare cu Ilie Purcaru. Autorii au fost eliminați câțiva ani de la tipar. Pentru ca, *post annum* '89, Paul Anghel să fie scos iarăși pe tușă pentru idei protocroniste. Edgar Papu a spus în clar: problema nu-s talentele, ele există, greu e cu recunoașterea lor. Iată de ce în capul revistei „Contemporanul. Ideea europeană” stă scris:

„Un popor nu se caracterizează atât prin oamenii mari pe care îi are, ci mai ales prin felul în care îi recunoaște și îi stimează pe aceștia” (Friedrich Nietzsche).

Marelui filosof un publicist mărunț îi ortografiază numele Nitzsch, ca să rimeze pesemene cu Nici. Nici Eminescu n-a scăpat de „interpretări”. „Ferește-mă, Doamne, de interpretări!” se ruga Arghezi. Ultimul eminescolog de seamă al Universității „Al. I. Cuza” n-a scăpat nici el de denigratori. O repet în fiecare noiembrie, de când s-a stins: n-a fost altă Universitate care să facă un rău mai mare unui profesor al ei decât UAIC lui Mihai Drăgan. Cabala mediocrilor din Catedra de Literatură Română l-a ucis, l-a ucis, l-a ucis. Opera amplă deranjează pe cei fără operă.

Da, vreau dreptate critică și pentru limba română, declarată „nevorbită”, și pentru literatura declarată involuată. Pentru *valoarea românească* (sintagmă N. Breban). Și trebuie s-o luăm *de la origini până în prezent*, ca G. Călinescu. Mizerabiliștii cer de-poetizarea poeziei. Prozatorii recentii merg nu pe amprenta eroică, o preferă pe cea erotică, exotică... Oricare, dar în nici un caz etnică. Etnia? Arhaică. Specificul? Erezie. Biserica ortodoxă? De flituit. Ethosul? Antiintelectual.

Iorga, etichetat „fluier național”, îi disprețuia pe cei care contestau cultura noastră, considerând-o inexistentă, iar naturalistul Const. Esarcu cerea cetățenilor să dea un ban pentru un edificiu-simbol al culturii naționale. Așa s-a construit un Ateneu. Noi de-construim? □

Magda Ursache

■ Con(texte)

Maria-Ana Tupan Istorii minoritare

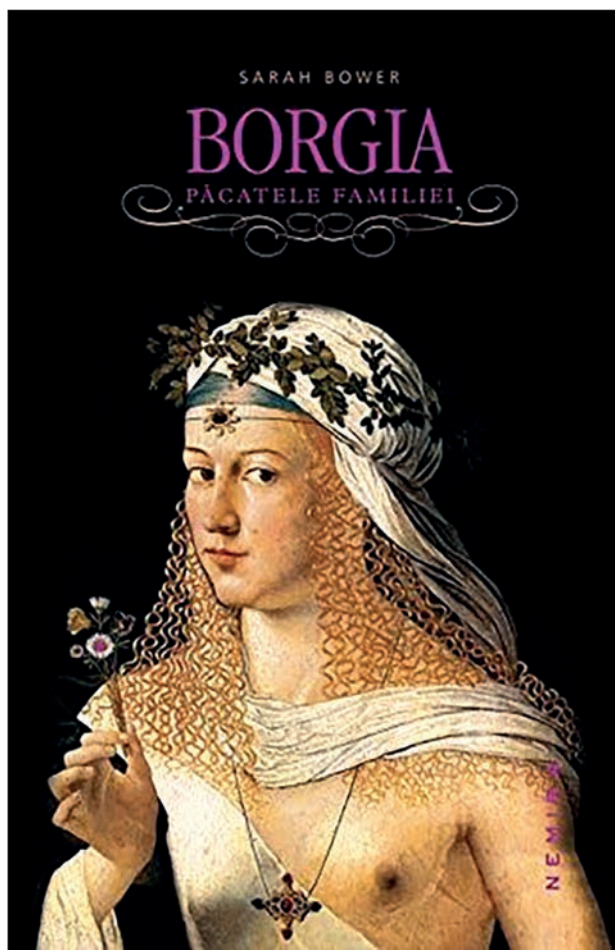
Despre Revoluția Franceză, Thomas Carlyle a spus că a dispărut în nebuloasa numeroaselor interpretări. Revoluțiile ulterioare au avut cam aceeași soartă, dând mereu impresia că evenimentele scapă de sub control și urmează logici obscure, ceea ce ne face să ne întrebăm care să fie numitorul lor comun. Explicația rezidă probabil în caracterul anonim al agentului: masele de *citoyens et citoyennes* au inaugurat un gen de istorie care nu mai seamănă cu tradiționalul Showtime premium al regilor, miniștrilor sau mareșalilor. Născută în mijlocul mulțimii revoltate, revoluția decembristă din urmă cu trei decenii e și ea învăluită în enigme care depășesc granițele naționale, afilierea internațională ce au urmat câștigând României un statut de partener egal cu aliații. Se încheia o perioadă de rezistență la presiunile de transformare a ei într-un stat-satelit, cu politici impuse contra propriilor interese, dezlănțuite la încheierea ultimului război. Este acum noul cadru politic suficient pentru emanciparea discursului despre istoria recentă, sau încă mai intervin precauțiile, autocenzura, adevărurile spuse pe jumătate?

Narațiunile istorice ale minorităților sau ale națiunilor atrase în sfere de influență sunt mai totdeauna orientate către relațiile de putere prin prisma cărora își definesc propria identitate. Romanele istorice nu fac excepție, după cum se poate constata din lectura unei cărți apărute în acest an: *Frankenstein*, de Jeanette Winterson, și a alteia din 2008, traduse în românește de Corina Mitrulescu: *Borgia. Păcatele familiei* (Nemira, 2012).

Construindu-și carte de carte – dar și în viața reală – un statut de dizidentă „queer”, Winterson intrigă prin contrastul dintre atitudinea frondistă și scriitura sofisticată, inteligentă și erudită a literaturii înalte, canonice, în locul unui minimalism avangardist la care ne-am fi așteptat. Afinitățile sale electiv merg către marginalizați ai societății patriarhale, cum sunt femeia scriitoare într-o societate literară preponderant masculină (Mary Shelley), transsexualii (personajul ei, Ry Shelley), femeile aservite fanteziilor erotice masculine, indivizii alienați și manipulați în civilizațiile super-tehnologice, victime ale bioputerii. Winterson este în schimb ea însăși dornică de putere. În vreme ce aduce la rampă, ca și Virginia Woolf, actorii ai unei drame a suprematismului, cum au fost constructorii orașului american Memphis ca o copie modernă a capitalei faraonilor, utopiile perfecționiste ale creatorilor de viață artificială, magicienii contemporani care vor să conserve sau reanimeze creiere superdotate trecute în lumea de dincolo precum Alan Turing, geniu al logicii calculatoarelor, Winterson își caută pentru sine un aliat mai puternic. Produs al educației universitare occidentale, ea se revendică schopenhauerienei ordini a culturii existând undeva în afara timpului istoric și a fluxului vital al nașterii și morții. Structura cărții urmează un fel de automorfism de grup sau set de invariante, cititorul fiind invitat să identifice modele (*pattern recognition*): Winterson scriind despre experimente postumaniste repetă precedentul oferit de Mary Shelley creându-l pe Frankenstein, iar aceasta urmează modelul mamei sale, feminista și iacobina Wollstonecraft. Identitatea ține de reductivitatea unei reprezentări modulare, în sensul viziunii nietzscheene despre istorie ca repetare a unei structuri în esență aceeași.

Dimpotrivă, Sarah Bower se raportează diferit la trecut, pe care îl vede nestructurat – o masă informă în care istoric decupează trasee inteligibile. Autoarea propune o logică a viului, a vieții organice pulsând în infinita ei varietate. Într-un interviu, Bower mărturisește că, deși a fost fascinată din adolescență de istoria celebrei familii Borgia,

a ales intenționat aspecte mai puțin documentate pentru a da joc liber fanteziei. Esther, personaj și naratoare, provine dintr-o familie de evrei din Toledo expulzată prin edictul regilor Ferdinand și Isabela în 1492. Lăsate în urmă de tatăl care pleacă mai înainte cu fiii în Italia pentru a-și găsi un rost, Esther și mama sa trăiesc calvarul unui drum epuizant, într-un grup ostracizat căruia localnicii refuză să-i ofere hrană și adăpost. Mama moare pe drum, iar fiica ajunge la Roma, unde tatăl bancher reușise să-și asigure o poziție privilegiată ajutând cu bani pe un compatriot să ajungă papă. El o îndeamnă pe Esther, acum adolescentă, să intre în familia Borgia ca doamnă de companie a Lucreziei, ducesă de Ferrara. Pentru a-i oferi siguranță fiicei sale într-o societate a creștinilor, care tolera, dar ghețoiza evreii, el o îndeamnă să se convertească la creștinism. Trauma botezului care nu avea noimă pentru tânăra crescută în altă religie este primul pas pe drumul alienării de valorile însușite prin educație și, în final, de orice tablă de valori într-o lume a conspirațiilor, orgiilor și luptelor pentru putere. Educată în familie alături de frați, unde studiază greacă, latină și geometrie, știindu-se foarte frumoasă, mai frumoasă

decât Lucrezia, căreia îi seamănă, Esther are conștiința propriei valori, fiindu-i greu să se adapteze unei poziții sociale de inferioritate. Bower este o subtilă creatoare de personaje și relații sociale ce se stabilesc prin limbaj. Dacă botezul rămâne mecanică vidă pentru convertita forțată, el nu e luat în serios nici de nobilii italieni, care continuă să o simtă ca pe o străină. Numele ei de botez e Donata Spagnola, iar la curte va primi porecla La Violante, adică aceea care își încalcă făgăduințele. Esther nu cunoaște inițial protocoalele, nu știe că nu are voie să inițieze o conversație din poziția ei subalternă. Întrebă care sunt îndatoririle unei doamne de onoare, iar Lucrezia își întreabă copilul de un an dacă să-i dea voie să pună întrebări. Ea trebuie să-și însușească valorile civilizației de adopție, fiind examinată dacă i-a citit pe Dante,

Ea trebuie să-și însușească valorile civilizației de adopție, fiind examinată dacă i-a citit pe Dante, Petrarca și dacă știe rugăciuni

Petrarca și dacă știe rugăciuni. Conversația dă la iveală ironia că familia de sorginte spaniolă a Papei Alexandru al VI-lea era ea însăși privită cu suspiciune la Roma, fiind chiar bănuți că sunt *marrano* – evrei convertiți care se rugau în secret după credința lor. O altă ironie este aceea că și borgienii sunt străini la Roma și că nici identitatea spaniolă nu e stabilă, întrucât catalanii și castilienii au limbaje diferite. Nu îndatoriri va avea Esther, ci condamnare la servitute: „O vei sluji pe doamna Lucrezia după placul ei”. Nesocotindu-și locul prescris, ea se va îndrăgosti de Cesare, fratele Lucreziei, cel care i-a servit lui Machiavelli ca model de principe de lume nouă, întrucât își câștigă avuții și faimă cu banii și armatele altuia. Esther va avea un copil cu Cesare, care e acaparat de familie, iar ea va recunoaște diferența dintre statutul ei endemic de străină și fiul înstrăinat de ea ca pe o forță materială, de natură să o determine să renunțe la încercarea de a-l lua cu ea în Noua Spanie. Identificarea ei cu mama moartă nu e în ordinea culturii, ci a naturii și a societății – o victimă a discriminării, o ființă silită să-și renege atașamentele profunde ale credinței moștenite de generații. Pătrunzând în casa Borgia, aflându-le secretele, Esther este contaminată de corupția familiei, fascinată de spectacolul puterii și scurtei lor glorie. Precum biblicul Caleb, cel trimis de Moise să spioneze Tărâmul Promis, ea își redobândește simțul moral în Lumea Nouă, descoperită de compatriotul ei Columb chiar în anul nefericitului edict regal. Pe acest pământ „fără limite” – fără constrângerile și rigurile osificării Lumi Vechi, s-a înfiripat o societate în care individul are opțiuni și își poate controla destinul. Ea nu va fi de acord ca bărbatul îndrăgostit de ea, la chemarea căruia venise, să își părăsească țiitoarea băștinașă, trăind alături de ei ca soră și ajutor. Nu aprobă disprețul europeanului pentru alte rase, delimitându-se astfel critic și de Judith, cea care pusese o negresă să care capul lui Holofernes. Își va câștiga un trai onest, scriind scursori pentru emigranți către cei de acasă, turnând sufletul lor în cuvinte. Ea reintră astfel în lumea semenilor de unde fusese respinsă pentru triplul ei statut – rasial, de clasă și de gen – inclusiv de către oportunistul tată și de intransigentul frate, fiind adăpostită doar de slujnica pe care o ignorase odinioară, dar de la care primește prima lecție de renaștere morală.

În comparație cu orgoliul lui Winterson, care se introduce pe sine în compania lui Mary Shelley, a romantilor, sau chiar a lui Shakespeare printr-o urzeală de intertexte, relația dintre autoare și naratoare – imaginară evreică din zorii modernității – în cazul Sarei Bower este una afectivă, empatică și justițiară.

Autoarea a unei teze de doctorat cu tematică feministă, Corina Mitrulescu s-a simțit firesc de atrasă de această carte de șase sute de pagini, traducerea ei fluentă, expresivă, ce dă impresia că e rodul unei îndelungate experiențe, fiind un adevarat tur de forță.

Apropiindu-se de un subiect cu un considerabil potențial senzational, Sarah Bower și-a câștigat un public larg, dar romanul solicită din partea cititorului mult discernământ și familiarizare cu coduri de lectură pentru o percepție care să treacă dincolo de trama epică și să înregistreze ecurile din camera de rezonanță ale sufletului vitregit de istorie, dar care reușește să se salveze cu propriile resurse. □

Maria-Ana Tupan

Alina Bako Locuind materia și memoria: poezia lui Marcel Mureșeanu

(urmare din pagina 30)

Senzația de intimitate este redată termic, fiind însoțită de gesturi sentimentale: „E foarte cald în turnul de fildeș,/ pereții lui s-au subțiat într-atât,/ încât vezi bine lumea din jur,/ vezi bine fântâna cerească,/ pești albi vin până aproape de genele tale/ și sub ele ca sub pietre se-ascund./ E bine în turnul de fildeș, un scaun, o masă/ și pene ascuțite de lebdă,/ călimări cu cerneluri subțiri/ și-un veșnic nesomn zidit odată cu tine./ E bine și cald în turnul de fildeș,/ în craniul său unde, iată, te afli acum/ împreună cu tot Universul” (*Propunere*). Starea de „zăduf mineral” (*Ce se poate vedea printr-o privighetoare*) apare frecvent în poezia lui Marcel Mureșeanu, denotând și o angoasă a materiei. Elementele minerale par a se aglomera, universul își lichefiază sau solidifică toate componentele, căci „nesfârșită nu e/ decât lumea cea apucată/ a Formelor” (*Bucurii periculoase*). Poemele se construiesc în jurul unor spații-axă, generatoare de lentoare, încremenite într-o durată viciată: „Parcă nu se mai trezesc orașele/ parcă nu se culcă/ stau așa ca de sticlă/ bolesc, nu li se mișcă un fir de păr/ altădată căsca un cartier (...) pe piciorul unei străzi cobora lumea din vârf se vedea gara/ poc! poc! făceau tramvaiele/ dar tare nu glumă/ și simțeam cum se mișcă toate/ cum ne trage locomotiva/ pe linia moartă abia de o zi” (*Taine prădate*). Nemișcarea este sursa suferinței, imobilitatea spațiului echivalează cu moartea, prin pierderea elanului vital.

Întoarcerea spre sine și privirea propriei ființe drept un spațiu de tip receptacol se regăsesc în versuri precum: „Îngroapă-mă, groparule, urâtule,/ aud cum bate piatra pe acoperișul/ sub care m-au închis oamenii/ iar eu mă uit din copac la ei/ din turnul bisericii mă uit/ până și trupul meu/ s-a prefăcut în a versului ambră (...) sufletul descătușat se odihnește/ în cuibul rândunicii” (*Probă de destin*). Această fragmentare a eului prin intermediul sinesteziei naște imagini memorabile. Auzul trimite la închiderea în pământ, la spațiul care clustrează materia, corpul, singura legătură cu exteriorul rămânând disonantul zgomot al pietrei, pe când văzul este simțit ca fiind superior, căci sufletul se uită „din copac”, „din turnul bisericii”. Cu o viziune nichitstănesciană, poetul își revendică disoluția prin intermediul auzului și al văzului.

O altă notă ce individualizează poezia lui Marcel Mureșeanu este și memoria, mai degrabă spus recursul la antimemorie. Intrarea în eternitatea echivalează cu o ștergere a memoriei, ce scoate la iveală suferințe. *Textul hibrid* reiterează această idee, parcurgând recapitulativ și extensiv locurile matcă: „În toate locurile m-au căutat:/ au răscolit casa,/ au răscolit memoria, peștera,/ au ars iarba, au ridicat podelele,/ au bătut cuie lungi în pereți,/ prin arbori, la cârțiță,/ numai acolo unde eram nu:/ în spatele palmelor mele/ ce-mi acoperău fața!/ O, și ce veste bună urmau să-mi dea! (...) Mă tem de memorie,/ mă feresc să rememorez (...) În fiecare zi arunc mrejele în laguna memoriei/ și le scot pline. (...) Tot ce aduc la suprafață colcăie/ și are mirosul nămolului (...) fericit cel ce se vânează numai pe sine,/ pentru că a lui va fi mpărăția cu o singură margine”. Viziunea finală, cosubstanțială actului poetic, este aceea a împărăției „cu o singură margine”, „o cutremurătoare rezervație/ de antimemorie” (*Lucru nou*), o „casă conspirativă a poeziei, din logocer” (*Logocer*), spații interstițiale, aflate la întretăierea toposurilor și a emoțiilor generate de acestea.

Poezia lui Marcel Mureșeanu rezistă prin viziunea puternică generată de efectele timpului/ durată asupra ființei umane, dar și prin relațiile stabilite cu spațiul, generarea de imagini ale granițelor dintre lumi, dar și o topofrenie definitorie pentru universul liric, evidentă mai ales în ultimele volume. □

Romane pe-un picior ■ Corespondență din China

Constantin Lupeanu Mandatul președintelui

Liderul perfect a fost imaginat și de Confucius (551 – 479 î.Hr.). Arta guvernării, după doctrina morală confucianistă, include teze precum: 仁 (ren – omenie (preocuparea fundamentală, cea mai înaltă dintre virtuțile confucianiste), xin – cinste, onestitate, yi – dreptate, li – ceremonial, xiao – iubire în cadrul fiecărei familii, dragostea părinților pentru copii și dragostea copiilor pentru părinți, zhong – loialitate, zhongyong – doctrina de mijloc și multe altele.

Spiritualitatea confucianistă cuprinde dimensiunea sinelui, aceea a comunității și tradiția. Autocultivarea reprezintă temelia întregului edificiu, cu aflarea, respectul și înțelegerea culturii și a felului de a fi al celorlalți. Confucius pune preț pe armonie și consens, respingând conflictele, luptele.

Gândurile lui Confucius despre guvernare și despre politică în general sunt bogate, exprimate nuanțat. El pornește de la realitățile vremii sale, fiind, în același timp, conservator și democrat.

Situația Chinei, cu cinci sute de ani înainte de Hristos, era diferită de aceea a Romei sau a cetăților grecești. Pilonul pe care se construia viața politică era monarhul, numit Fiul Cerului. El era suveranul suprem, deținând puterea asupra pământului, fiind proprietarul de drept asupra oamenilor, nobili sau plebe, avea drept de viață și de moarte. Prinții și nobilii de diferite ranguri erau, la rândul lor, suverani asupra domeniului lor, manifestându-se independent. O suveranitate limitată avant la lettre, ei fiind socotiți slujbașii Fiului Cerului și i se supuneau.

Confucius vede schimbarea societății nu prin revoluții și războaie, ci prin perfecționarea tuturor indivizilor, de la nobil la plebeu. El acceptă realitatea stratificării sociale, dar pune accentul pe educație de sus până jos, cere reducerea pedepselor, a birurilor, iată elemente de democrație modernă.

[Dacă] în guvernare se apelează la rațiuni de stat și la constrângeri cu închisoarea, poporul [va ști ce este] rușinea; [dacă] în guvernare [se apelează la] virtute și la constrângerile impuse de ceremonial, poporul va ști ce e rușinea și se va corecta [singur] (2.3).

Împăratul (Regele, Președintele) trebuie să se străduiască să-și conducă țara în mod corect. El nu este un autocrat, un monarh absolut, ci un șef ale cărui potențe se înscriu într-un cadru de civilizație. Când un conducător părăsește calea dreptății, domnește dezordinea și Confucius declară că nu (se poate) trăi în țări unde sunt răzmerițe (8.13).

Demnitarii sunt niște oameni supuși cuiva superior ierarhic. Confucius le pretinde loialitate și sinceritate. Dar nici loialitatea nu este fără margini, atunci când conducătorul nu o merită.

Poporul trebuie să fie supus și muncitor, să-și îndeplinească toate corvezile. El trebuie să aibă parte de viață tihnită și îmbelșugată și să creadă în conducători, însă încrederea este determinată de modul în care se guvernează.

Dacă poporul își va pierde încrederea, spune Confucius, (țara) nu va rezista (12.7).

Confucianismul înseamnă cultivare spirituală. În *Cartea Schimbărilor*, biblia înțelepciunii chineze, hexagrama Heng, Durată, la linia a treia nouă, stă scris: A nu-ți menține virtutea aduce umilire. Prezicere de primejdie. Să nu uităm că învățatul Confucius a conceput *Cartea Schimbărilor* drept manual de perfecționare individuală

și îndrumar al conduitei de viață, divinația fiind numai o haină exterioară a ei.

În conculzie, arta guvernării înseamnă menținerea în sfera principiilor. Trei sunt dezideratele unei guvernări de succes, ale unei politici susținute de oamenii superiori, adevărați sfinți ai lumii acesteia.

Shu, populație multă, deci o țară mare și puternică (la antipodul gândirii lui Lao Zi, care preamărește virtuțile unui stat redus până la mărimea unui sat).

Fu, bogăție (iarăși Lao Zi spune că bogăția aduce nenorocire etc.).

Jiao, educație (și aici, gândirea lui Confucius este opusă idealului de viață al lui Lao Zi, care apreciază neștiința, puritatea primară a omului nefalsificat de convențiile sociale).

Însemnările Rituale fac portretul unui lider perfect: să fie un om plin de virtute, să dețină sensul guvernării, al dreptății, al simplității și fermității, să se arate plin de grijă cu supușii, să fie curajos, clement, condescendent.

Din 1687, după editarea în latină a *Analectelor*, China a început să fie cunoscută nu numai prin mătase, porțelan și ceai, dar și prin această doctrină, gândirea confucianistă atribuindu-se fiecărui chinez

În privința legilor, Confucius este pentru cutumă. După el, se conduce prin virtute, pe baza unui ceremonial. Se pronunță pentru judecată înaintea aplicării pedepselor, dar acestea să nu fie excesiv de aspre și să fie cât se poate de corecte. În orice caz, faptele rele se cuvin amendate. De aici, deosebirea lui de ideea creștină care îndeamnă: „Să nu stați împotriva celui rău, iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt” (Matei, 5-39).

Confucius: Răspunde urii prin integritate și virtuții prin virtute (14.34).

În Topul a o sută de personalități ale lumii care au influențat decisiv istoria umanității, întocmit în SUA în secolul trecut, Confucius ocupă locul al cincilea. Unul dintre primii cinci oameni de pe pământ, de la începuturile civilizației și până în zilele noastre!

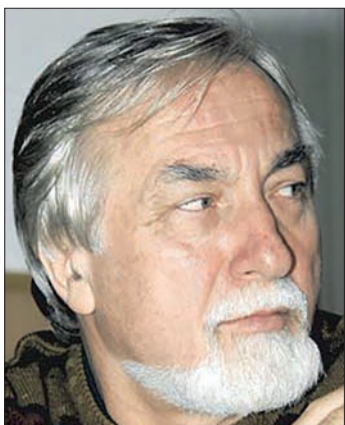
Din 1687, după editarea în latină a *Analectelor*, China a început să fie cunoscută nu numai prin mătase, porțelan și ceai, dar și prin această doctrină, gândirea confucianistă atribuindu-se fiecărui chinez. Savanți ca Leibnitz, Jung și mulți alți intelectuali europeni au studiat printre primii lucrările lui Confucius și au fost influențați de ele. Mihai Eminescu face dese referiri în articolele sale la Confucius și civilizația chineză. Cei care îl neagă acum pe Eminescu l-au citit pe Confucius? Desigur, nu.

Calea învățării, a iubirii de oameni, a dreptății, a modestiei, calea de mijloc peste toată țara sunt învățături nepieritoare. Dar cine își bate capul astăzi cu asemenea precepte?

Calea virtuții este calea Liderului Perfect. Suntem oameni virtuoși?

Președinte țării poate inaugura oricând o eră nouă!

Neptun, Septembrie 2019

■ Cealaltă scenă

Alexa Visarion Măiestria smerită

Apătrunde sensul existenței unui artist este, astăzi, un lucru extrem de rar, aproape necunoscut. A înțelege omul sau destinul este și mai rar. Superstiția cea mai primejdioasă este aceea de a ignora anumite întrebări fundamentale, sau a crede în rezolvarea lor de la sine.

Sunt în jurul nostru oameni care pricep foarte multe lucruri, dar niciodată nu s-au întrebat: de ce trăiesc, de ce acceptă criteriile etice, morale ale întregii societăți, de ce fug de sinceritate, de ce suportă zi de zi o existență care ar putea fi altfel... Sunt oameni care știu tot despre viață și nu s-au întrebat niciodată ce înseamnă o adevărată prietenie. Alții se laudă cu lucruri făcute și probleme dezlegate, în timp ce simpla lor prezență e o adevărată minune.

Preferăm să căutăm, irosindu-ne timpul, decât să ținem în brațe ceea ce am înțeles de mult că e vrednic de noi. Dacă ne întrebăm ce lipsește omului modern ca să fie om întreg, e tocmai o intuiție a esenței.

Creația artistică, asemenea celorlalte fapte vii din lumea noastră, nu-ți cere decât să fii tu însuși, să surprinzi perfect și total viziunea ta lăuntrică, să exprimi desăvârșit experiența ta, trăirea ta. Orice încercare de voită originalitate este un act ratat. Cu cât ești mai autentic, mai tu însuși, cu atât ești mai puțin *afișat* personal, cu atât exprimi o experiență universală sau o cunoaștere universală.

„Sublim și absurd – iată polii între care ne exercităm profesiunea. În viață, noi ne naștem nu o dată, ci de două ori. Prima oară când ieșim din pântecul mamei noastre, apoi, într-o bună zi, când ne dăm seama că nu suntem singuri. Că mai există și ceilalți, și că ei ne privesc, ne observă, ne supraveghează, ne judecă. De aici încolo vei fi obligat să trăiești: Tu și Ceilalți. În această clipă se produce cea de-a doua naștere, prin care proiectăm în lume o a doua ființă, ce va fi personajul pe care dorim să-l întrușipăm. Nu vom mai fi noi înșine: începem să jucăm, înfățișând un personaj în spatele căruia ne ascundem și cu care ne apărăm. Iată prima situație dramatică a lumii: Noi și Ceilalți. Și iată cum omul e născut actor” (Mircea Eliade).

Cum se naște arta? Ca un remediu la cunoaștere, este de părere Nietzsche; viața nu este posibilă decât grație „iluziei artei”.

El, actorul, „în trei ore el merge până la capătul aceluși drum fără ieșire, pe care omul din sală îl străbate într-o viață întreagă” (Albert Camus).

Realizând un proces de *selecție și esențializare*, creația artistică transmite universalul prin intermediul individualului semnificativ, realizând valori cu forță de simbol tipic. Pornind de la ceea ce este caracteristic în realitate, artistul separă esențialul de accidental, necesarul de întâmplător, pentru a le întrușipa apoi pe cele dintâi tocmai în imagini aparent accidentale și întâmplătoare, dar în fond profund semnificative și grăitoare.

„Teatrul este pentru mine proiectarea pe scenă a lumii dinăuntru; eu îmi rezerv dreptul de a lua această materie teatrală din visurile mele, din anxietățile mele, din dorințele mele obscure, din contradicțiile mele interioare. Pentru mine, teatrul este o confesiune” (Eugene Ionesco).

Artistul reproduce un model interior structurat de imaginație.

Teatralitatea devine un spațiu al lumilor ce își călăuzesc călătoria, care se intuiesc și descoperă într-o suită de simboluri și semne, printr-o limbă care o cuprinde pe cea vorbită, dar o depășește și o integrează, și în care se reinterpretează tot ce este posibil, tot ce este valid și tot ceea ce a

fost acceptat, se descifrează pentru a se reformula prin măiestria harului. Teatralitatea permite cunoașterii să fie un intermediar între om și expresia lui în lume.

Povestea și realitatea nu sunt complementare, însă în cazul marilor creatori ele nu se pot exclude. Artistul îmbogățit de imaginație prin vocație, în și prin arta lui, își are rădăcinile adânc înfipte într-o spectaculozitate a normalului, a obișnuitului, a rutinei chiar. El vede astfel ceea ce trăiesc într-un anume fel tot ceilalți; el vede și, imaginând smerit, dă valoare și consistență, preia mișcarea pentru a o transforma în sens, atrage amănuntul pentru a-i revela măreția.

„Nu, Timp, nu te făli că m-am schimbat,
Nu, eu mă leg să fiu și în veci voi fi
Un adevăr, și când mă vei cosi...”
Shakespeare, Sonet 123

Acesta poate fi mottoul existenței lui Dorel Vișan.

Spre deosebire de admiratori, de publicul care ovaționează atunci când îl vede pe artist, pe scenă, pe stradă sau pur și simplu într-o fotografie, eu îl cunosc de o bună bucată de viață, de când maestrul de acum își arăta originile harului și personalitatea.

Dorel Vișan e născut dintr-o familie de oameni puternici, curați, cu adâncă credință în Dumnezeu. Acest lucru a stat la baza formării sale. Crezul în valorilor umane, în biruința sufletului călăuzit de minte, a dat glas sfânt vieții sale. Când ne-am întâlnit în 1972, pe scena Teatrului Național din Cluj, i-am cunoscut și familia.

Dorel Vișan este *creația* Marianeî Vișan, a soției sale care i-a întărit neamul, născându-i trei băieți, și care după aceea nu a mai avut puterea să lupte cu durerea și a plecat sus, sus de tot, la ceruri.

Dorel Vișan a fost *chemat* să primească suferința și odată cu ea să vadă o cale a luminii.

Actorul a trăit înăuntru acesteia înțelegerea rostului. El a hotărât să își construiască existența în șoapte de durere și strigăt de mânie, în timp ce destinul indiferent îi sfărâmasse viața rânduită cu destoinică pricepere... Și atunci, acest bărbat al tăriei *L-a dorit* la el pe Dumnezeu. L-a chemat, și Dumnezeu i-a spus: „*Vin, sunt cu tine, dar pregătește-te*” și, de atunci, Dorel Vișan e într-o permanentă pregătire și rostuire. Îi e frică de trecere și se bucură de tăria sufletească dată pentru a trece cu fruntea sus pragurile.

Dorel Vișan știe că actoria e o artă efemeră și din această cauză caută și găsește în interpretarea un *alt* mesaj și un ecou... Și mai știe că actoria face parte din ceea ce se numește *clipă*, dar a învățat că această *clipa* este câteodată magică și poate cuprinde esența existenței... Și atunci și-a căutat partenerii și aliații pentru a da vieții – viață. Și primul partener a fost gândirea, gândirea smerită. Dorel Vișan a înțeles că actoria în care înveți

Creația artistică, asemenea celorlalte fapte vii din lumea noastră, nu-ți cere decât să fii tu însuși, să surprinzi perfect și total viziunea ta lăuntrică, să exprimi desăvârșit experiența ta

texte și reprezintă pe scenă personaje e o artă care nu-i dă voie decât să fie supus, și simțind asta s-a revoltat și a căutat în actorie trasee de iluminare.

Avea trei băieți, îi are și acum, sănătoși, la casele lor... Duhul soției mai pătrundea în casa în care munciseră din greu să o aibă, o casă minunată de gospodari și, la un moment dat, Dorel a strigat „*Mariana, nu mai veni, nu mai veni, nu știu ce să fac... m-ai lăsat cu trei copii, și nu știu ce să fac, încotro să o apuc.*” Și Mariana *n-a mai venit, dar a rămas icoană a amintirii...* și susținut ca întotdeauna de sufletul ei plutitor, Dorel Vișan a înțeles din înăuntru lui că are o menire, o menire care nu se referă la a găsi răspunsuri, ci la a căuta întrebările... și de atunci este într-o continuă căutare tainică. Știe multe, născute din patimile lui nădăjduite... „Cât de mărunț/ și ce meschin sunt, Doamne,/ pe lângă mine,/ firul de nisip e o Himalaya,/ iar lacrima-i ocean fără de mal/ și nesfârșită ploaie./ Ce pildă măiastră/ și la ce umilință m-ai supus,/ când l-au urcat pe cruce pe Iisus,/ ca să mă mântuiască./ De ce mă lași, Părinte,/ să stăruie în netrebnicie,/ și jertfa care amenință să șteargă răul lumii/ s-o judec cu trufie./ Dă-mi, Doamne, ochii înapoi,/ și desfunde-mi urechile,/ și rupe urâtul ce mă desparte/ pe mine de noi,/ când stau ca lupul hulpav/ pe albe zăpezi,/ să-i sfășii căprioarele/ nevinovații iezii./ Nu-mi întorc fața către tine./ Numai când mă încearcă/ cel mai viclean ca mine,/ atunci îți simt mărirea./ Și atunci simt că Tu singur/ ajungi desăvârșirea,/ și atuncea îmi dau seama,/ ce la îndemână-i Taina,/ cum că Iubirii îi de ajuns Iubirea”. Ne mărturisește, într-unul din Psalmii lui, Dorel Vișan.

Știe multe, dar dincolo de ce știe și transmite poetul în psalmi... există în el o febră fără astâmpăr a vitalității.

Această incandescență e ținută în așteptare într-o anticameră a contrariilor; umor și tristețe, hătroșenie și pasiune, încercarea de a proteja puterile singurătății și frica de singurătate.

L-am văzut în multe spectacole... Printr-o întâmplare fericită am deschis drumul către film al acestui actor de neegalat... atunci când l-am chemat să facă parte din distribuția filmului meu „Înainte de tăcere”. Văzându-i chipul și măiestria, toată regizorimea românească l-a dorit... Și așa a început cariera sa filmică memorabilă.

Dorel Vișan e o creație a vocației destinale. Și-a impus să lase *semn*, s-a încrâncenat cu noblețe ca *semnul* acesta să treacă și la noi ceilalți și, în timp ce are această deplinătate, înăuntru lui pândește universul neliniștii. Nu te poți bucura de împlinire decât dacă îi știi prețul.

Când am simțit că Dorel Vișan poate și vrea mai mult decât gloria și faima, l-am invitat, cu dragoste de frate, să facă un studiu doctoral. L-a conceput și realizat excelent... I-am sugerat ca această lucrare doctorală despre Falstaff-ul shakespearian să poată fi temă de dezbatere pentru opinii diferite, să nască dialog și comuniune cu generația tânără. Maestrul știe că un adevăr poate fi spus cu credință și poate fi înțeles cu neștiință...

„Unul dintre aspectele lumii este pură matematică, celălalt nu e decât voință, plăcere și *durare*” (Nietzsche).

Îl iubim pe Dorel Vișan și prin el putem vorbi și noi cu înțelepții din Tibet pe care i-a întâlnit într-o desăvârșire sa. Impresionanta virtuozitate în creația teatrală și cinematografică, însoțită de opera poetică și publicistică și de prezența benefică în spațiul culturii românești trimit spre un portret al artistului *ales* ce își nuanțează cu finețe și smerenie măiestria. □

Alexa Visarion

■ *Film*

Serialul are de câștigat și din harul de dialoghist al lui Mirică, cel cu o ureche sensibilă la argoul actual al interlopilor, la limba vorbită în mahalaua bucureșteană de azi, unde se mănâncă șaorme și se umblă cu șlapi chinezești

Dana Duma

Un cinema serializat captivant

Intr-un interviu acordat televiziunii italiene în anii '80 ai secolului trecut, marele cineast Michelangelo Antonioni anticipa evoluția cinematografului, dovedindu-se un adevărat profet acum, când putem verifica spusesele sale. El credea că în mileniul următor (adică acesta) dimensiunea ecranelor va tinde să se egalizeze: cele mici, ale televizorului, vor deveni mai mari, iar cele ale sălilor uriașe se vor micșora, cu tot cu sală, adaptându-se scăderii numărului de spectatori. Putem confirma că este exact ceea ce s-a întâmplat, urmărind, pe plasmeele cu diagonale mai mari de acasă filme și seriale, ultimele devenind deseori mai pasionante, mai bine scrise și mai moderne decât producțiile cinematografice dominante. Există mult cinema în aceste forme de cinema serializat care se adresează mai ales adulților (cei care stau mai mult seara acasă) decât adolescenților și celor până în 25 de ani, care formează publicul majoritar de la mall. Calitatea superioară a serialelor americane văzute la televiziunile noastre în ultimii ani este explicată și de semnăturile regizorale prestigioase: Martin Scorsese (*Imperiul din Atlantic City/Boardwalk Empire*), Steven Spielberg (*Holocaust și Terra Nova*) sau Ridley Scott (*Soția perfectă/The Good Wife* sau *Numerel/Numbers*).

Și HBO Europe a intuit că regizorii validați de premiile internaționale pot imprima o calitate vizibilă serialelor produse de această companie media. Deși a activat o plasă de siguranță adaptând formule de serii aduse din străinătate (vezi *În derivă* – după un model israelian, *Umbre* – după unul australian) spectatorii de la noi au fost impresionați de siguranța și modernitatea regiei, asigurată în primul caz de Adrian Sitaru și Titus Muntean și de Bogdan Mirică și Igor Cobileanski în cel de-al doilea. Acestora li se poate adăuga mini-seria *Valea mută* (după modelul norvegian *Martori oculari*), în regia creativă a lui Marian Crișan. Un nou sezon, scris și regizat de Bogdan Mirică, *Umbre 3*, care a debutat cu episoade puțin mai bine articulate decât precedentele și pare decis să amplifice tabloul crimei organizate autohtone, ne face să evaluăm din nou cât de mult (și bun) cinema românesc se află în seriale.

Premiat la Cannes pentru opera prima *Câini* (2016), Bogdan Mirică semnează și scenariul care dozează cu pricepere ingredientele genului *crime story*. Noile episoade din *Umbre 3* duc mai departe povestea lui Relu (Șerban Pavlu), un recuperator athletic foarte eficient în misiunile de pe-deapsă, care renunță acum la fațada taximetriei și se angajează mai decis în slujba interlopului șef de clan poreclit Căpitanul (Doru Ana). Lumea interlopilor bucureșteni, cu luptele sale pentru zone de influență și pentru putere, este populată de o faună portretizată savuros-terifiant de Dorel Vișan (Domnul Toma, alt periculos șef interlop), Sergiu Costache (sadicul Sabin, școlit în practici de violență în închisoare) sau noul lider în ascensiune, sălbaticul Nicu (Costel Cașcaval). Nu lipsește versiunea feminină a interlopului, în persoana roșcatei Nico (Andreea Vasile) și nici polițistul abuziv, Emilian, foarte asemănător în metode cu delincvenții urmăriți (Laurențiu Bănescu).

Noul sezon explorează o lume interlopă căreia se străduiește să-i găsească un specific, urmărind acțiunile delincvenților în traficul cu droguri, în prostituție, în lupte ilegale și șantaj de tot felul. Sunt descrise foarte expresiv zonele periculoase bucureștene unde acești indivizi, de o cruzime terifiantă, colcăie, vorbesc răstit, vulgar și lovesc intempestiv. Violența se revarsă subit asupra bărbaților, dar și asupra femeilor. Echipa pare a se fi documentat serios asupra mediului, restituit pe

ecran poate cu accente prea apăsată uneori (mai ales la nivelul cruzimii de limbaj și al stridenței sonore).

Scenarist foarte dotat, Bogdan Mirică a înțeles că încleștarea între bărbați violenți nu e suficientă unei narațiuni în cheie polițistă ca aceasta, că nici tehnicile de amânare a deznodământului nu ajung să țină publicul lipit de ecran. Miza conflictului se hrănește și din meandrele poveștii unei familii în descompunere, familia recuperatorului Relu, care execută comenzile șefului, dar e tentat să-i saboteze permanent deciziile. Publicul urmărește cu interes cum se complică, de la un episod la altul, povestea familiei, în care soția, Gina (Maria Obretin) pleacă de acasă și se combină cu șeful obsedat erotic (Mihai Călin). Declinul și deruta sunt completate de interlopizarea treptată a fiului lui Relu, Chuckie (Dan Hurduc), intrat parcă în competiție cu propriul tată, dar și cu bunicul foarte dur (Ștefan Velnicu). Blestemul asupra familiei o atinge și pe fiica cea mare, Magda (Mădălina Craiu), care pierde sarcina în urma unui accident provocat și are conflicte din ce în ce mai dramatice cu proaspătul soț, fiul Căpitanului (Gabriel Huian). Cu toții sunt apăsați de autoritatea insuportabilă a celor din vârful ierarhiei acestei lumi a delincvenței, organizată ca un fel de Cosa Nostra românească. Ca oricât serial care ține la diversitatea tipologică, *Umbre 3* include, în țesătura despre declinul familiei, personaje savuroase precum Sasha, fata răsfățată și drogată de Dorobanți (Silvana Mihai). Această strategie cu agenda antropologică a regizorului-scenarist urmează modele celebre precum filmele din seria *Nașul* care l-au făcut celebru pe Francis Ford Coppola sau peliculele cu mafiotoși ale lui Martin Scorsese (de la *Mean Streets* la *Casino*, de la *Goodfellas* la serialul *Imperiul din Atlantic City*). Vorbind despre Scorsese, ar trebui să observăm că noul sezon al seriei lui Mirică este lansat pe micile ecrane în același timp cu superproducția realizată pentru *Netflix* de marele cineast italo-american cu reputația de abil cronicar cinematografic al mafiei. Dacă Scorsese profită din plin de avantajele noilor tehnologii, intervenind asupra fizionomiei actorilor puși să se joace la vârste diferite (mai ales Robert De Niro și Joe Pesci), Bogdan Mirică trebuie să demonstreze că știe să povestească despre evenimente petrecute aici și acum, folosindu-și talentul pentru a adapta convențiile genului la spațiul nostru și la problematica românească.

Impresia aproape unanimă este că cineastul reușește să se ridice la înălțimea așteptărilor, să regizeze scene de mare suspans (vezi mai ales urmărirea nocturnă dintre Relu și polițistul Emilian pe terasele blocurilor din centrul Bucureștilor). Mirică este bine înțeles de operatorul Andrei Butică, și el eficient în descrierea dramatică a spațiului întunecos străbătut de fante de lumină, în bună tradiție a filmelor cu gangsteri sau *noir*.

Serialul are de câștigat și din harul de dialoghist al lui Mirică, cel cu o ureche sensibilă la argoul actual al interlopilor, la limba vorbită în mahalaua bucureșteană de azi, unde se mănâncă șaorme și se umblă cu șlapi chinezești. Printre

Umbre. Foto: Adi Marineci

Umbre

meritele regizorului ar trebui amintită și distribuția, plină de actori care portretizează memorabil. Nu este vorba numai de Șerban Pavlu, care îl întrușipează pe maiestuos-amenințătorul Relu, ros uneori de remușcări, ci, mai ales, de interpretul celui mai obstinat adversar al său, polițistul bipolar Emilian, jucat excepțional de Laurențiu Bănescu. Descoperit de Nae Caranfil în *6,9 pe scara Richter*, acest actor foarte înzestrat și pentru filmul muzical probează capacitatea lui de a acoperi registre variate, interpretând acum acest apărător al ordinii publice cu apucături de delincvent violent, capabil de șantaj și de violență pentru a-și atinge obiectivele. Uneori el face pe clovnul sau pe prostul, alteori pe investigatorul de temut, mănuește cu pricepere replica tăioasă, dar și armele, îi place să se facă temut și să bage în sperieți ființe corupte și trădătoare precum Nico, ea însăși prezentă terifiantă pentru alții. Prezența lui Bănescu condimentează trama polițistă scrisă de Bogdan Mirică și îi asigură momentele de contrapunct umoristic necesare în economia acestei povești întunecate, cu vendete sângeroase și lupte pentru supremație, despre crima organizată bucureșteană.

Probabil că mulți dintre cei care apreciază cinematograful de calitate lasă totul pentru a urmări noile seriale din *Umbre 3*. Statisticile, dar și reacțiile cunoscuților care trăiesc în străinătate demonstrează că serialul scris și regizat de Mirică este, deocamdată, cel mai apreciat produs românesc de gen, la scară internațională, fiind distribuit în 21 de țări europene, din Polonia până în Croația, din Spania până în Bulgaria etc. □

Dana Duma

Luiza Barcan

O poetică a imaginii – Arta textilă a Danielei Frumușeanu

Profund ancorată în viața artistică a zilelor noastre, numărându-se în chip de necontestat printre cei care creează fenomenul ca atare, Daniela Frumușeanu, artist decorator, pedagog, inventator cu brevete la OSIM, organizator și curator de expoziții, autor de cărți, studii și articole, se numără printre personalitățile plurivalente ale breslei.

În încercarea de a-i aborda complexa și bogata activitate, ce depășește patru decenii, ai dubla tentație de a vorbi despre operă, dar și de a încerca un portret, măcar unul redus la liniile esențiale, al artistei Daniela Frumușeanu. Voi începe cu acesta, pentru că mi s-a întâmplat destul de rar să întâlnesc un profesor atât de implicat în activitatea de formare a generației tinere, atât de generos și atât de plin de imaginație. Puțini, pe de altă parte, sunt artiștii dispuși să-și pună, temporar, între paranteze, propria activitate, pentru a se dedica reușitelor de grup, organizărilor de expoziții de anvergură, reprezentative și pentru breaslă, dar și pentru țară. Și pe toate acestea Daniela Frumușeanu le face cu discreție și modestie, chiar dacă voința și bunăvoința ei reușesc să urnească din loc mecanisme adesea ancrasate fie de prea multe clișee, fie de împământenite prejudecăți. Eu, personal, mi-am intersectat drumul cu al domniei sale de mai multe ori, pe când se ocupa de expoziții de grup ori personale ale studenților săi și nu, așa cum de obicei se întâmplă, cu ocazia unor evenimente artistice individuale. Și totuși, în pofida acestei dăruiri, artista nu și-a neglijat niciodată propria creație, pe care a îmbogățit-o continuu și căreia i-a adăugat, treptat, alte și alte dimensiuni. Dovada cea mai bună a acestei realități o reprezintă expoziția personală de artă textilă și de *mixed media*, cu titlul „Spațiul cuvintelor”, deschisă de Daniela Frumușeanu în spațiul galeriei de artă MUSEIKON din Alba Iulia, în perioada 26 noiembrie – 30 decembrie 2019.

Dacă ar fi să încerc o caracterizare mai generală a creației Danielei Frumușeanu, aș spune că opera sa se distinge prin măcar două trăsături esențiale: exploatarea materialelor, a tehnicilor și a genurilor celor mai diverse, de la cele tradiționale până la cele contemporane, prin mixarea lor cu rezultate spectaculoase în ordine expresivă, pe de o parte, iar pe de altă parte, nașterea unei poetici a imaginii cu adâncă marcă personală. Fiindcă, mai presus de orice, Daniela Frumușeanu cercetează și studiază continuu, conștientă că un artist este un creator de cultură, dar și că prin cultura înaintașilor chiar propria sa operă se articulează solid și convingător. Vom regăsi astfel în lucrările sale bogate trimiteri la epoci și culturi de la cele mai îndepărtate până la cele mai actuale. Toate imaginile, sugestiile și simbolurile folosite trec însă printr-un filtru al sensibilității și printr-o reinterpretare în cel mai autentic spirit postmodern. În acest sens, poate cele mai grăitoare sunt: teza sa de doctorat, cu titlul „Posibilitățile moderne de expresie estetică ale unei tehnici străvechi – imprimarea cu ceară” și invenția numită „Procedeu de piroimprimare cu materiale termorezistente pe suporturi organice și anorganice”, brevetată la OSIM.

În arta Danielei Frumușeanu nu există, propriu-zis, granițe. De-a lungul vremii ea a expus, generic vorbind, artă decorativă, respectiv obiect, carte-obiect, colaj textil, panou decorativ, instalație, fotoprint, dar și fotografie. A creat filme experimentale, a investigat posibilitățile expresive și ideatice ale combinațiilor de tehnici vechi și noi, astfel încât într-o lucrare de a sa apar juxtapuneri care, poate, la o primă vedere ar părea imposibile. Artista ne dovedește însă contrariul. Materiale naturale și sintetice stau bine laolaltă, tehnici precum imprimarea liberă, imprimarea serigrafică, piroimprimarea, imprimarea prin ștampilare, rezervarea cu ceară, tapiseria în *haute lisse*, broderia concură la realizarea unor obiecte artistice spectaculoase la nivel vizual, dar și încărcate cu sens la nivel ideatic, astfel încât granița strictului decorativism este cu mult depășită. Forme geometrice primare întâlnesc arabescuri elaborate, petele dense de culoare intră în dialog cu transparențele, senzația de materialitate și de tactilitate a unora dintre obiectele sale e contrapunctată de altele, cu mult mai diafane, stilizate până la esențial.

Ideile cărora Daniela Frumușeanu le dă formă plastică sunt susținute prin titluri cu valențe poetice și metaforice: „Învelișul gândurilor”, „Muzica sferelor”, „Succesiunea clipeilor”, „Alchimia vegetalului”, „Poporul bronzului”, „Trepte de lumină”, „Apele timpului” etc.

Remarcabilă este, în dinamica activității artistice a Danielei Frumușeanu, exploatarea tenace a unei teme, până la epuizarea tuturor posibilităților ei expresive, așa încât seriile de lucrări îi sunt specifice creației pe care, de altfel, par să o și ordoneze.

Nici dihotomiile nu rămân străine de arta sa. Obiectul de dimensiuni mici intră în acord cu instalația de mari dimensiuni, capabilă să cucerească și să modeleze spațiul, trecând granița bidimensionalului spre tridimensional. Pe de altă parte, simboluri străvechi precum spirala

Spiritul ordonator al Danielei Frumușeanu face casă bună cu sensibilitatea ei de sorginte poetică, iar ambele, susținute printr-o cultură solid construită, concură la articularea unei creații reprezentative pentru arta românească contemporană

sau crucea, în diferite variante, sunt la fel de inspiratoare pentru artistă ca și mult mai derizoriile „semne” ale contemporaneității, precum codul de bare de pe mărfuri și alimente, pe care Daniela Frumușeanu reușește să-l convertească estetic. Unele dintre ambele sale compoziții impresionează prin prețiozitate și strălucire, altele prin austeritate compozițională și cromatică. Imaginea și textul concură, la rândul lor, la crearea unora dintre compozițiile cu sursă livrescă ale artistei. Dragostea pentru carte, ca obiect, ca simbol, ca vehicul de cultură, rămâne însă, probabil, cea mai prezentă și cea mai pregnantă în această operă cu pronunțată dimensiune intelectuală. De aici și titlul recentei expoziții personale de la Alba Iulia: „Spațiul cuvintelor”.

Spiritul ordonator al Danielei Frumușeanu face casă bună cu sensibilitatea ei de sorginte poetică, iar ambele, susținute printr-o cultură solid construită, concură la articularea unei creații reprezentative pentru arta românească contemporană. □

■ Corespondență din Țara Sfântă

Dragoș Nelersa Netanyahu, între ciocan și nicovală

Așa cum probabil ați aflat deja, prim-ministrul Benjamin Netanyahu a primit o lovitură politică uriașă. Procurorul general al Statului, Avichai Mandelblit, a anunțat că a hotărât să-l acuze pe premier în instanță în toate cele trei cazuri de corupție. Premierul va fi învinovățit de luare de mită, fraudă și încălcarea încrederii. Este pentru prima dată în istoria națiunii când un premier în funcție se confruntă cu acuzații penale. Acuzațiile reprezintă o lovitură grea pentru speranțele lui Netanyahu de a rămâne în funcție, deși el nu este obligat să demisioneze. Rechizitoriul împotriva prim-ministrului Benjamin Netanyahu, care a fost anunțat joi seară de procurorul general Avichai Mandelblit, nu a fost încă înregistrat în instanță și, într-adevăr, nu poate fi depus în curând.

Procedurile legale împotriva prim-ministrului nu pot continua până când nu are loc o audiere pentru a stabili starea imunității sale. Așa că „procesul” lui Netanyahu va avea loc în mass-media și între vecinii care vor avea ce să comenteze.

Prim-ministrul, la fel ca orice alt membru Knesset, nu are imunitate automată împotriva urmăririi penale, dar are dreptul să o solicite în termen de 30 de zile de la primirea anunțului deciziei de a fi urmărit în justiție.

Mai există un scenariu. Din acest moment, orice membru Knesset, inclusiv Netanyahu, are la dispoziție 21 de zile să formeze o coaliție

Dezbaterea cu privire la această solicitare ar trebui să aibă loc într-un Comitet Knesset, însă „cazul Netanyahu” nu poate fi prezentat în viitorul apropiat nici unui parlamentar, din cauza încurcăturii politice în care se află în prezent țara noastră. Atât timp cât nu este format un Guvern și nu există un acord de coaliție, nu se poate mișca nimic în Knesset. Prin urmare, discuția pe această temă nu va avea loc cel puțin în următoarele șase luni. Se poate presupune că anunțul deciziei de a-l inculpa pe Netanyahu pentru luare de mită, fraudă și încălcarea încrederii va declanșa o campanie politică și mass-media aprigă, care vizează slăbirea încrederii publicului în actualul premier prin decizia luată de Mandelblit.

Printre altele, ne putem aștepta și la diverse scurgeri de informații din dosarele poliției, pentru a submina veridicitatea și legitimitatea rechizitoriului, scurgeri care ar intenționa să arate că decizia procurorului este întemeiată pe o greșală sau este părtinitoare. În același timp, problema trebuie să ajungă și la Înalta Curte. Instanța va trebui să se ocupe de o multitudine de petiții împotriva includerii sau excluderii anumitor puncte în rechizitoriu, precum și petiții care vor încerca să-l înlăture pe Netanyahu de pe scena politică. Există un precedent numit „Deri-Pinhasi” – o declarație anterioară a Curții Supreme, conform căreia un oficial al guvernului inculpat pentru acuzații grave trebuie înlăturat din funcție dacă nu demisionează din proprie inițiativă. O astfel de situație nu se aplică unui prim-ministru, dar, având în vedere faptul că un premier în funcție nu a fost niciodată supus unei revizuirii a Înaltei Curți, această problemă poate să apară.

Mai există un scenariu. Din acest moment, orice membru Knesset, inclusiv Netanyahu, are la dispoziție 21 de zile să formeze o coaliție.

Înalta Curte poate primi petiții prin care solicită președintelui Reuven Rivlin să refuze să-i permită acest lucru lui Netanyahu pe motiv că statutul său juridic s-a schimbat acum.

Alternativ, dacă Netanyahu câștigă cel de-al treilea tur de scrutin, care este de așteptat să aibă loc în martie 2020, alte petiții pot fi depuse la Înalta Curte împotriva premierului, pe motiv că un prim-ministru care are statutul de inculpat nu poate forma un guvern. Scenarii sunt multe, iar situația politică a țării este foarte complicată. Netanyahu va lupta din răsputeri să-și dovedească nevinovăția, dar și să-și păstreze funcția. Pentru Israel nu va fi ușor. □

Agenda educației

„Educație și conștiință – repere culturale românești”

Educație și conștiință – repere culturale românești”, discută de scriitorul Mircea Platon în fața elevilor din Botoșani. Federația Asociațiilor de Elevi (FAE), în parteneriat cu Asociația Elevilor din Județul Botoșani, a organizat sâmbătă conferința „Educație și conștiință – repere culturale românești”, avându-l ca invitat pe scriitorul Mircea Platon, redactor-șef al revistei *Convorbiri literare* și doctor în istorie al Universității de stat din Ohio, SUA. Evenimentul a fost găzduit de Colegiul Național „A.T. Laurian” din Botoșani și face parte dintr-un proiect național dedicat identificării valorilor culturii românești așa cum sunt ele prezente în educația școlară de azi, informează publicația Botoșăneanul.ro.

Fin cunoscător al realităților culturale ce au caracterizat primele decenii de existență ale statului român modern, un adevărat redescoperitor al unor personalități ale culturii române lăsate în umbră (precum Alexandru Vlahuță sau Calistrat Hogaș), Mircea Platon le-a vorbit elevilor și dascălilor prezenți la eveniment despre importanța inestimabilă pe care a avut-o, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, implementarea unui sistem clasic de învățământ în formarea identității naționale românești, element fundamental al viitorului stat național unitar român. Scriitorul a subliniat faptul că un astfel de model are marele merit de a crea o cultură generală, care înseamnă „acele repere comune, acele repere pe care le avem cu toții. Cultură generală nu înseamnă să știi din toate câte puțin, înseamnă să știi din mai multe domenii niște lucruri solide, înseamnă acea cultură care este împărtășită de toți, acea cultură care stă până la urmă la baza identității noastre naționale”.

Invitatul a atras în continuare atenția că „ceea ce se întâmplă în cultura aceasta post-modernă este nișarea, totul este cultură de nișă, subcultură. S-a distrus cultura generală. Este greu să mai pretindem că avem o identitate de români. [...] Acum este o proliferare de identități construite, de segmente de hiperrealitate, de identități false de consum. Practic, am ajuns să ne identificăm prin ceea ce consumăm și lucrul acesta este foarte periculos. De ce? Pentru că tradiția nu costă nimic, e gratis. Consumul costă. Ca să consumi trebuie să ai, să investești, să cumperi. Din această identitate construită pe bază de consum se naște și foarte marea nesiguranță a tinerilor, tot felul de complexe identitare, de statut social ș.a.m.d. Tradiția, care

FAE a demarat un proiect național având drept obiectiv identificarea valorilor culturii românești așa cum sunt ele prezente ori, dimpotrivă, lipsesc, în educația școlară de azi

se sedimentase pe baza sistemului de învățământ clasic, se raporta la niște criterii stabile. Pentru că acesta este rolul sistemului de învățământ clasic, să îți ofere niște sisteme stabile”.

Nicolae Săcrieru, președintele Federației Asociațiilor de Elevi, organizator al evenimentului, a arătat că FAE a demarat un proiect național având drept obiectiv identificarea valorilor culturii românești așa cum sunt ele prezente ori, dimpotrivă, lipsesc, în educația școlară de azi. (www.activenews.ro) □

Sausalito este cunoscut și prin pădurile sale cu copacii uriași Sequoia sau copaci-mamut, care, ajungând la 80 m înălțime și la o vârstă de 1000 de ani, emană liniște și o zonă recreativă

Hans Dama

Pe autostrada de vise spre Arizona

Pe coasta Pacificului ajungem la Golden Gate Park, cel mai frumos loc din Statele Unite – cu 5.000 de plante diferite, acvariul Steinhart, Muzeul pentru Arte Asiatice ș.a. Remarcabilă și strada Florilor, o porțiune a străzii Lombard, strada cu cele mai multe curbe din lume; la fel și Alama Square, cu foarte multe case în stil victorian.

Duminică dimineața, ora 09:30. Suntem transportați la Golden Gate Bridge, învăluit de ceață; e de datoria fiecărui vizitator la Frisco să pășească per pedes podul lung de 2,7 km, înălțându-se 67 m peste apele golfului. În zilele săptămânii, trecând peste 200.000 de mașini în goană peste pod, traversarea pe jos ar fi imposibilă. Un vânt rece suflă din vest, dinspre Pacific. Ajungem la malul nordic, înspre Sausalito, care, ocrotit de coline, beneficiază de o climă mai blândă decât Frisco. Artiști și boemi s-au retras în acest loc privilegiat de natură.

Sausalito este cunoscut și prin pădurile sale cu copacii uriași Sequoia sau copaci-mamut, care, ajungând la 80 m înălțime și la o vârstă de 1000 de ani, emană liniște și o zonă recreativă.

Luându-ne rămas bun de la Frisco, ne îndreptăm spre sud pe una din cele mai pitorești porțiuni, pe o distanță de 750 km între Frisco și L.A., ale autostrăzii de vise Alaska-Tara de Foc: golfuri ca în basme, plaje nefrecventate de om, temperatura apei de 20°C, reprezentând cadrul pentru multe filme foarte reușite din istoria cinematografului.

Silicon Valley, de fapt, Valea Santa Clara, la sud de Frisco, găzduiește multe concerne ale industriei electronice: NEC, Apple, Hewlett Packard ș.a. De aici se trage și porecla. Castorville, capitala mondială a anghinarelor (cynara scolymus), a ales o fată de 15 ani din L. A. ca „Regina anghinarelor”. Primul pas într-o carieră de vis pe care urmat-o și Marilyn Monroe.

Monterey, capitala veche a Californiei, inițial mexicană, e demn de vizitat. Misiunea sa spaniolă de altădată, ca și cea din Carmel, Santa Barbara și multe altele de-a lungul coastei renasc parcă o atmosferă istorică în prezentul agitat al acestei zone. Ajungem la Solvang, o localitate fondată de un institutor danez: mori de vânt și case în stil, structură fermă cu zăbrele (șarpantă aparentă) îți produce impresia că parcă te-ai găsi undeva în Danemarca. Doar palmierii și chiparoșii corectează imaginea. Aici își avea Ronald Reagan („El Cielo”) și Michael Jackson (Neverland) fermele lor la Los Olivos.

Fermeător ne apare și orașul Santa Barbara, edificat în stil spaniol-maur, distrus de cutremurul din 1929, iar apoi reconstruit, având în prezent peste 80.000 de locuitori. Plajele sale largi cu câteva rânduri de palmieri te invită la zăbovire... California – o țară miraculoasă de dor și – totuși – o realitate trăită.

Prin Arizona sălbatică

Pe autobanda nr. 10 Interstate, traversând și legând Santa Monica din California cu Jacksonville din Florida, ne deplasăm fără goană spre răsărit prin deșert.

Până acum n-am întâlnit pe autobenzile din Statele Unite nici o formă de goană nebună, nici agresivă. Pretutindeni își pot face apariția – ca din neant – organele de control care supraveghează cu mașinile poliției rutiere circulația, ceea ce îi costă scump pe cei amendați.

Cu toate acestea, Barbara – o blondină în jur de 40 – conducătoare noastră auto, cu un sombrero de paie tip Western, apasă de multe ori pe accelerator. La Blythe traversăm fluviul Colorado, arteră în sud-vestul Statelor Unite care se întinde

aici la o lățime impunătoare, grăbindu-se spre golful de California. Apele sale sunt transportate pe sute de mile prin deșert și printr-un sistem hidrologic bine gândit, și ca atare amenajat: cei 500 km de sistem canalizator furnizează apa pentru irigația culturilor de bumbac și de legume, precum și cele necesare pentru spațiile verzi ale orașelor.

Am sosit pe teritoriul statului Arizona. Denumirea este derivată din spaniolă „arida zonă”, deci zonă de deșert. Uriașii cactuși de tip Saguaro – ajungând până la o înălțime de 5-6 m și la o

vechime de 250 de ani – se întind de-a lungul traseului nostru. Sosim la Phoenix (citește Finix) – o zonă de aglomerație urbană de peste 3 milioane de locuitori în mijlocul pustiului Sonora, cu 300 de zile cu soare pe an, cu o temperatură medie de 10-15 grade pe timp de iarnă.

Astfel zona a fost denumită și Valea soarelui (Sun Valley). Aici s-au stabilit foarte mulți pensionari.

Suntem cazați în suburbia de lux „Scottsdale Quartier” și – înainte de apusul soarelui – transportați cu Jeep-uri în pustiul.

Atmosferă western – o seară cu „cowboys”

Larry, șoferul Jeep-ului nostru, în costumație de cowboy – inclusiv revolver – se interesează de proveniența noastră. Dumnealui fusese la Innsbruck și e plin de admirație pentru munții inverziți și pentru... berea tiroleză excepțională...

În licărirea albastră a lanțurilor muntoase (din depărtare), ziua e în retragere. Cactușii setoși încep, în aerul răcoros al serii – în jur de 45 de grade erau prin Phoenix –, să acapareze rezerve pentru ziua următoare. Acum parcă prinde viața și deșertul, care, în decursul zilei, zăcea parcă într-o letargie aparentă; viețuitoare mici de tot felul își exercită activitățile lor necesare traiului.

O băutură de *bun venit* în deșert: apă rece! Larry împreună cu un alt pseudo-cowboy își pregătesc chitarele și ne cântă melodii arhicunoscute. Cântăm și noi cu ei: „Djambulaja”, „You are my sunshine” ș.a.

Între timp s-a întunecat de-a binelea. Larry e trecut de 70 de ani: un tip original cu codițele sale gri de indian și – între timp cu o costumație schimbată – în portul tribului Apache. Nu este o vestimentație specială pentru turiști, căci e căsătorit cu Shiokha, o indiană, și trăiește cu ea în apropiata rezervație a Apachelor. La întrebarea mea dacă e permisă purtarea revolverului ca decor, îmi răspunde că se mai întâmplă ca un turist să fie expus atacului unui șarpe cu clopoțel (crotal) și atunci trebuie reacționat fără întârziere.

În deplinul întuneric am fost transportați la un *Steak House* – o culisă ca pentru filme western cu obligatul *Saloon* etc. La melodiile country ni s-au prezentat dansuri tip western, și nici tradiționalul steak nu lipsea, nici fasolea obligatorie... Orga electronică, respectiv chitara, microfonul și casetele de muzică computerizate parcă întunecaseră imaginea și „Vestul sălbatic” fu cuprins de valurile civilizației... □

Abonați-vă la **Contemporanul**

fondat în 1881

12 numere/84 lei – 12 lei reducere = 72 lei

Abonamente
România: 84 lei/an
Străinătate: 50 euro/an
Taxele de expediere
sunt incluse.

Talon de abonament

Nume (Societatea) _____
 CUI _____ Str. _____
 Nr. _____ Bl. _____ Sc. _____ Ap. _____ Localitatea _____
 Județ/Sector _____ Cod poștal _____ Telefon _____
 Email _____
 Am achitat suma de 72 lei cu mandat poștal/ordin de plată nr. _____
 din data de _____ în contul Asociației Contemporanul CUI
 26718854 nr. RO61 RNCB 0072 1154 7936 0001, deschis la BCR Filiala Sector 1 București. Abonamentul va începe din luna _____

Atenție: Dacă v-ați abonat plătind cu mandat poștal sau prin virament bancar vă rugăm să trimiteți dovada plății împreună cu talonul de abonament (nume, adresă) la Asociația Contemporanul, OP-22, CP-113, Sector 1, București, Cod 014780 sau prin fax: 021-212.56.92 sau prin email: office@contemporanul.ro.

Ideea Europeană (1919-2019) Noutăți editoriale

Adresa redacției:
Asociația CONTEMPORANUL
Calea 13 Septembrie, nr. 13, București, sector 5
cod: 050711
tel./fax: 4021 212 56 92; 4021 310 66 18
E-mail: office@contemporanul.ro;
contemporanul@yahoo.com

Abonamentele se pot face la sediul redacției, prin
Compania Națională „Poșta Română” S.A.,
Acta Legis SRL, S.C. Orion Press Impex 2000 SRL,
S.C. Manpres Distribution SRL.

Revista este distribuită de
Editura Maxim Concept
și poate fi cumpărată din
magazinele InMedio, Relay.

Abonamente
România: 84 lei/an
Străinătate: 50 euro/an
Taxele de expediere sunt incluse.

Adresa poștală/ pentru corespondență:
Asociația Contemporanul
OP 22, CP 113, Sector 1, București

Nr. 1-8/2019 ale revistei
Contemporanul au apărut cu
sprijinul financiar din
Fondul recurent al Donatorilor –
Academia Română

Nr. 9, 10/2019 ale revistei *Contemporanul*
au apărut cu sprijinul financiar al
Ministerului Culturii și Identității Naționale

www.contemporanul.ro
www.ideeaeuropeana.ro
www.romaniaciteste.ro
www.europressgroup.ro

Evidența informatizată a tirajelor și
produselor este realizată în
sistemul internațional GS1,
administrat în România de
GS1 România.
www.gs1.ro

Apare lunar

7 lei

